

Беларускі нацыянальны стандарт FSC®

FSC-STD-BY-V1-0-2017 Belarus Natural and Plantations BY

Версія 1-0

Праект ад 31 сакавіка 2017 г.

Ухвалены Нацыянальнай працоўнай групай па добраахвотнай лясной сертыфікацыі
xx.xx.201x г.

Назва: Беларускі нацыянальны стандарт FSC 1-0 (праект ад 27.09.2017 г.)

Код стандарту: FSC-STD-BY-V1-0-20xx

Вобласць ужывання: Нацыянальная

Дата зацвярджэння: xx.xx.20xx г.

Кантактнае падраздзяленне: Нацыянальная працоўная група па добраахвотнай лясной сертыфікацыі

E-mail для накіравання каментарыяў: yermaxim@yahoo.com

© 2016 Нацыянальная працоўная група па добраахвотнай лясной сертыфікацыі. Усе правы абароненыя.

Ніякая частка дадзенага дакумента, ахоўваемага законам аб аўтарскім праве выдаўца, не можа быць узноўлена або скапіравана у любой форме або любымі сродкамі (графічнымі, электроннымі або механічнымі, уключаючы фотакапіяванне, запіс, запіс на магнітных носьбітах, або шляхам здыму інфармацыі) без пісьмовага дазволу выдаўца.

Forest Stewardship Council® (FSC®) (далей – Лясная апякунская рада) – гэта незалежная, некамерцыйная, недзяржаўная арганізацыя, заснаваная для падтрымкі экалагічна прымальнага, сацыяльна выгоднага і эканамічна жыццяздольнага кіравання сусветнымі лясамі.

Бачанне FSC заключаецца ў захаванні пры кіраванні сусветнымі лясамі сацыяльных, экалагічных і эканамічных правоў і патрэбнасцяў сучаснага пакалення без ушчамлення азначаных правоў будучых пакаленняў

ЗМЕСТ

ЗМЕСТ.....	2
УВОДЗІНЫ.....	3
Прынцып 1. Адпаведнасць законам.....	5
Прынцып 2. Правы <i>працаўнікоў*</i> і ўмовы працы.....	10
Прынцып 3: Правы <i>карэнных народаў*</i>	15
Прынцып 4. Адносіны з <i>мясцовымі супольнасцямі*</i>	17
Прынцып 5. Выгады ад лесу.....	20
Прынцып 6. <i>Прыродныя каштоўнасці*</i> і ўздзеянне на іх.....	25
Прынцып 7: Планаванне кіравання.....	31
Прынцып 8. Маніторынг і ацэнка.....	36
Прынцып 9. <i>Каштоўнасці асаблівай аховы*</i>	41
Прынцып 10. Здзяйсненне гаспадарчай дзейнасці.....	44
ДАДАТАК А. Гласар.....	52
ДАДАТАК Б (да Прынцыпу 5). Дадатковыя патрабаванні для <i>экасістэмных паслуг*</i>	58
ДАДАТАК В. Нацыянальная канцэпцыя <i>Каштоўнасцей асаблівай аховы*</i>	61

УВОДЗІНЫ

"Прынцыпы і крытэры FSC для кіравання лясамі" – гэта пералік асноўных правіл устойлівага кіравання лясамі. Прынцыпаў усяго дзесяць і кожны з іх падзелен на некалькі крытэраў, па якіх і правяраецца выкананне патрабаванняў прынцыпу на практыцы. "Прынцыпы і крытэры FSC" адзіныя для ўсяго свету, для ўсіх раёнаў і тыпаў лясных экасістэм, а таксама культурных, палітычных і прававых сістэм. Усе яны (за рэдкім выключэннем) ужываюцца да ўсіх лясоў у межах адзінкі кіравання лясамі ў вобласці дзеяння сертыфіката.

Упершыню "Прынцыпы і крытэры FSC" былі апублікаваны ў 1994 г., пасля чаго ў іх некалькі разоў уносіліся невялікія праўкі. Першая сур'ёзная рэвізія крытэраў пачалася ў 2009 г., у выніку якой шматлікія *Прынцыпы** і *Крытэры** былі сфармуляваны нанова. Новая версія "Прынцыпаў і крытэраў FSC" абмяркоўвалася на Генеральнай Асамблеі FSC у 2011 г. і была ўхвалена сябрамі FSC у лютым 2012 г. Колькасць прынцыпаў не змянілася, аднак склад некаторых з іх змяніўся вельмі істотна, а крытэраў стала больш (70 супраць 56 раней). У сакавіку 2015 г. былі зацверджаны "Адзіныя міжнародныя індыкатары FSC" (AMI), якія былі распрацаваны для забеспячэння ўкаранення новых "Прынцыпаў і крытэраў FSC" (версіі 5.0).

Да цяперашняга часу ў Беларусі выкарыстоўваліся часовыя стандарты, распрацаваныя аўдытарскімі кампаніямі для Беларусі на аснове «Прынцыпаў і крытэраў FSC» версіі 4.0. Сапраўдны нацыянальны стандарт з'яўляецца першым беларускім стандартам лесакіравання FSC, распрацаваным на падставе "Прынцыпаў і крытэраў FSC" версіі 5.0 і "Адзіных міжнародных індыкатараў".

Фармулёўкі *Прынцыпаў** і *Крытэраў** уключаны ў нацыянальны стандарт у нязменным выглядзе. У адпаведнасці з працэдурай трансферу FSC-PRO-60-006 частка індыкатараў была ўключана ў нязменным выглядзе, частка адаптавана (аб'яднана, выключана) для Беларусі ці былі ўведзены дадатковыя індыкатары (у першую чаргу па радыяцыі). Дадзены дакумент падрыхтаваны зыходзячы з патрабаванняў наступных стандартаў і іншых дакументаў FSC:

- FSC-STD-01-001 FSC Principles and Criteria for Forest Stewardship V5-2;
- FSC-STD-60-002 V1-0 Structure and Content of National Forest Stewardship Standards;
- FSC-STD-60-006 V1-2 Process requirements for developing and maintenance of National Forest Stewardship Standards;
- FSC-STD-20-002 V3-0 Structure and Content of Forest Stewardship Standards;
- FSC-STD-60-004 V1-0 International Generic Indicators;
- FSC-GUI-60-002 V1-0 Applying Scale, Intensity and Risk (SIR) in National Forest Stewardship Standards;
- FSC-GUI-60-001 Guidance on the Interpretation of the FSC Principles and Criteria to Take Account of Small Scale and Low Intensity;
- FSC Principles and Criteria for Forest Stewardship Supplemented by Explanatory Notes and Rationales.

Беларускі нацыянальны стандарт лесакіравання складаецца з уводзін, дзесяці прынцыпаў і злучаных з імі крытэраў, індыкатараў і верыфікатараў, дадаткаў, гласара тэрмінаў. Верыфікатары распрацаваны для кожнага індыкатара і з'яўляюцца абавязковымі для праверкі, але могуць ўжывацца і дадатковыя верыфікатары.

Навуковыя і тэхнічныя тэрміны, якія сустракаюцца ў стандарце, уключаны ў гласар, а ў тэксце яны вылучаны курсівам і адзначаны зорачкай.

Сфера ўжывання стандарта

Прынцыпы*, *Крытэры** і індыкатары нацыянальнага стандарту ахопліваюць усю дзейнасць *Арганізацыі** па лесакіраванні, якая злучана з *Адзінкай кіравання**, як у яе межах, так і за яе межамі; як пры кіраванні ўласным штатам *працаўнікоў**, так і тых, якія працуюць па падрадзе. Патрабаванні стандарту дастасоўныя для ўсіх тыпаў і памераў лясоў, уключаючы *натуральныя насаджэнні**, *плантацыі** і іншыя нелесныя тыпы расліннасці і землі.

Маштаб, інтэнсіўнасць і рызыка

Канцэпцыя *маштабу** і *інтэнсіўнасці** была ўключана ў "Прынцыпы і крытэры FSC" ў 1994 г., і заснавана на тым, што чым менш *Адзінка кіравання** ці *Арганізацыя**, тым, адпаведна, ніжэй *інтэнсіўнасць** уздзеяння, і тым ніжэй *рызыка** непрымальных экалагічных і сацыяльных наступстваў. Слова "*рызыка**" было ўключана "Прынцыпы і крытэры FSC" версіі 5.0, каб зрабіць

гэта паняцце больш прыкметным, і, каб выраўнаваць *Прынцыпы** і *Крытэры** з апошнімі зменамі ў іншых сістэмах сертыфікацыі.

У нацыянальным стандарце канцэпцыя *маштабу**, *інтэнсіўнасці** і *рызыкі** ўзгадваецца ў 21 крытэры з 57 дастасавальных для Беларусі. Аднак асобнага дадатка для яе распрацавана не было, паколькі яна знайшла адлюстраванне ў індыкатарах і верыфікатарах. Таксама лесаўапарадкавальныя праекты, якія маюць адзіную форму і склад для ўсіх лесагаспадарчых *Арганізацый** Беларусі, заснаваны на ацэнке *маштабу**, *інтэнсіўнасці** і *рызыкі** гаспадарчай дзейнасці.

Прынцып 1. Адпаведнасць законам

Арганізацыя* павінна* выконваць усе дастасавальныя законы*, нарматыўныя дакументы і ратыфікаваныя* на нацыянальным узроўні міжнародныя дамовы, канвенцыі і пагадненні

1.1. Арганізацыя* павінна* быць юрыдычна вызначаным суб'ектам з яснай, дакументаванай і неаспрэчанай законнай рэгістрацыяй*, з пісьмовым дазволам ад законна* правамоцнага органа на канкрэтныя віды дзейнасці.

1.1.1. Правамернасць законнай рэгістрацыі* для вядзення любой дзейнасці ў рамках сертыфіката дакументальна аформленая і не аспрэчваецца. (АМІ 1.1.1 прыняты).

1.1.1.1. Юрыдычныя дакументы законнай рэгістрацыі* у наяўнасці.

Такія дакументамі могуць быць (але не абмяжоўваюцца, зыходзячы з патрабаванняў дзеючага нацыянальнага заканадаўства:

- статут Арганізацыі*, якая мае права вядзення лясной гаспадаркі;
- дакументы, на падставе якіх створана (рэарганізавана) Арганізацыя* (загад, рашэнне і да т.п.);
- пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі Арганізацыі*;

1.1.1.2. Віды дазволенай дзейнасці паводле агульнадзяржаўнага класіфікатара прапісаны ў дакументах законнай рэгістрацыі*.

1.1.1.3. Адсутнічаюць спрэчкі*, канфлікты наконт правамернасці законнай рэгістрацыі* для вядзення дзейнасці ў рамках сертыфіката. Дакументамі (запісамі) для праверкі могуць быць (але не абмяжоўваюцца, зыходзячы з патрабаванняў дзеючага нацыянальнага заканадаўства):

- дакументы і / або запісы спрэчак* адносна правоў валодання* і карыстання* землямі;
- улік зваротаў грамадзян і юрыдычных асоб.

1.1.2. Законная рэгістрацыя* прадастаўлена ўпаўнаважаным органам ў парадку, прадугледжаным дзеючым заканадаўствам. (АМІ 1.1.2 прыняты).

1.1.2.1. Юрыдычныя дакументы законнай рэгістрацыі* выдадзены ўпаўнаважаным(і) органам(і).
- звесткі Адзінага дзяржаўнага рэгістра юрыдычных асоб і індывідуальных прадпрымальнікаў (вэб- партал Адзінага дзяржаўнага рэгістра);

1.1.2.2. Юрыдычныя дакументы законнай рэгістрацыі* выдадзены ў парадку, прадугледжаным дзеючым нацыянальным заканадаўствам.

1.2. Арганізацыя* павінна* прадэманстравать, што законны* статус Адзінкі кіравання*, уключаючы правы валодання* і карыстання*, а таксама яе межы, ясна вызначаныя.

1.2.1. Законныя правы* на зямлю, якія дазваляюць кіраваць і / або карыстацца рэсурсамі, якія ўваходзяць у сферу дзеяння сертыфіката, дакументальна аформленыя. (АМІ 1.2.1 прыняты).

1.2.1.1. У наяўнасці дакументы, паводле якіх рэалізуюцца законныя правы* на зямлю і карыстанне ляснымі рэсурсамі.

Такія дакументамі могуць быць (але не абмяжоўваюцца, зыходзячы з патрабаванняў дзеючага нацыянальнага заканадаўства:

- дакументы, пацвярджаючыя рэгістрацыю зямель ляснога фонду, выдадзеныя органамі дзяржаўнай рэгістрацыі і зямельнага кадастру.

1.2.2. Законныя правы* на зямлю прадастаўлены ўпаўнаважаным органам ў парадку, прадугледжаным дзеючым заканадаўствам. (АМІ 1.2.2 прыняты).

1.2.3. Межы Адзінак кіравання*, якія ўваходзяць у сферу дзеяння сертыфіката, ясна пазначаныя альбо задакументаваныя, і паказаны на картаграфічных матэрыялах. (АМІ 1.2.3 прыняты).

1.2.3.1. Дакументы, пацвярджаючыя рэгістрацыю зямель ляснога фонду, выдадзеныя органамі дзяржаўнай рэгістрацыі.

1.2.3.2. Картаграфічныя матэрыялы лесаўпарадкавання з нанесенымі межамі Адзінкі кіравання*: карта-схема насаджэнняў лясгаса (1: 100 000), для лясніцтва - план лесанасаджэнняў (1: 25 000), якія ўваходзяць у склад стандартнага лесаўпарадкавальнага праекту*.

1.2.3.3. Вядзецца ўлік зямель ляснога фонду: улік і захоўванне рашэнняў упаўнаважаных органаў дзяржаўнага кіравання па адабранні і выдзяленні зямельных участкаў.

1.2.3.4. На картаграфічным матэрыяле адлюстраваны актуальныя змены межаў Адзінкі кіравання*.

1.2.3.5. Электронныя карты ГІС (пры наяўнасці) з межамі *Адзінкі кіравання**, лясніцтваў, сумежных землеўладальнікаў.

1.2.3.6. Межы *Адзінкі кіравання** вызначаны на мясцовасці (інфармацыйныя знакі на асноўных дарогах).

1.3. *Арганізацыя* павінна* мець законныя* правы дзейнічаць на тэрыторыі Адзінкі кіравання*, якія адпавядаюць законным* статусам Арганізацыі* і Адзінкі кіравання*, і павінна* адпавядаць спалучаным законным* абавязкам у дастасавальным нацыянальным і мясцовым заканадаўстве*, нарматыўных актах і адміністрацыйных патрабаваннях. Законныя* правы павінны* дазваляць нарыхтоўку прадукцыі і/альбо прадстаўленне экасістэмных паслуг* на тэрыторыі Адзінкі кіравання*. Арганізацыя* павінна* плаціць законна* ўстаноўленыя зборы, звязаныя з такімі правамі і абавязкамі*

1.3.1. Нарыхтоўка драўніны і іншай прадукцыі і / або прадстаўленне *экасістэмных паслуг** у межах *Адзінкі кіравання** ажыццяўляецца ў адпаведнасці з *дастасавальным заканадаўствам**, нарматывамі і адміністрацыйнымі патрабаваннямі. (АМІ 1.3.1 адаптаваны).

1.3.1.1 Наяўнасць рэестру (спісу) асноўных дзеючых нарматыўна-прававых актаў, рэгулюючых вядзенне лясной гаспадаркі.

1.3.1.2 Праграмае забеспячэнне з доступам да нарматыўна-прававых актаў на электронных носбітах (інфармацыйна-прававыя сістэмы, даведкава-прававыя сістэмы і інш.) з дзеючай тэхналогіяй абнаўлення нарматыўна-прававой базы звестак.

1.3.1.3 Кніга ўліку праверак кампетэнтнымі дзяржаўнымі арганізацыямі і / або супрацоўнікамі арганізацыі той жа ведамсвеннай прыналежнасці.

1.3.2. Прадугледжаныя заканадаўствам зборы, адлічэнні, падаткі і іншыя плацяжы, звязаныя з лесакіраваннем, выплачваюцца ў тэрміны, устаноўленыя нацыянальным заканадаўствам. (АМІ 1.3.2 адаптаваны).

1.3.2.1 Інфармацыя (дакументы, запісы), прадстаўленая супрацоўнікамі бухгалтэрыі і іншых падраздзяленняў *Арганізацыі**.

Такія дакументамі могуць быць (але не абмяжоўваюцца, зыходзячы з патрабаванняў дзеючага нацыянальнага заканадаўства):

- падатковыя дэкларацыі.
- кніга ўліку праверак і Акты/даведкі праверкі дзяржаўнымі кантралюючымі органамі;
- даведка з падатковай інспекцыі, фонду сацыяльнага страхавання;
- рэестр плацяжоў за адпушчаную на корані драўніну; даручэнні па выплаце таксавага кошту за адпушчаную драўніну на корані;
- справаздача аб сродках бюджэту дзяржаўнага пазабюджэтнага фонду сацыяльнай абароны насельніцтва Рэспублікі Беларусь (квартальны);
- разлік пені па справадачы аб сродках бюджэту дзяржаўнага пазабюджэтнага фонду сацыяльнай абароны насельніцтва Рэспублікі Беларусь» (даведка рэгіянальнага аддзела ФСАН);
- справаздача аб сродках па абавязковаму страхаванню ад *вытворчага траўматызму** і *прафесійных захворванняў** за справадачны год; квітанцыя аб прадстаўленні ў электронным выглядзе дзяржаўнай статыстычнай справадачнасці

1.3.2.2 Пры наяўнасці запазычанасці па плацяжах збораў, адлічэнняў і падаткаў прадстаўлены дакументы, якія пацвярджаюць факт дасудовага разгляду (аспрэчвання доўгу) або наяўнасць ўзгодненага графіка пра рэструктурызацыю даўгоў.

1.3.2.3 Пры наяўнасці запазычанасці за адпушчаную на корані драўніну, іншых плацяжоў за лесакарыстанне прадстаўлены дакументы, якія пацвярджаюць прэтэнзійную працу па спагнанню даўгоў і мерах (напрыклад, лісты, прэтэнзіі, прадпісанні, пратаколы адміністрацыйнага правапарушэння).

1.3.3. Мерапрыемствы, прадугледжаныя *лесаўпарадкавальным праектам**, распрацаваны ў адпаведнасці з *дастасавальным заканадаўствам**. (АМІ 1.3.3 адаптаваны).

1.3.3.1. Наяўнасць у *Арганізацыі** актуальных матэрыялаў *лесаўпарадкавальнага праекту**.

1.3.3.2. Матэрыялы *лесаўпарадкавальнага праекту** (напрыклад Глумачальны допіс) утрымліваюць спасылкі на нарматыўна-прававыя акты, паводле якіх матэрыялы праекту распрацаваныя і грунтуюцца.

1.3.3.3. Дакументы, якія пацвярджаюць, што *лесаўпарадкавальны праект** прайшлі працэдуру разгляду, абмеркавання і ўзгаднення, згодна з нацыянальным заканадаўствам.

1.4. Арганізацыя* павінна* распрацаваць і ажыццяўляць меры, і/альбо павінна* ўзаемадзейнічаць з кантралюючымі органамі дзеля сістэматычнай аховы* Адзінкі кіравання* ад несанкцыянаванага альбо нелегальнага выкарыстання рэсурсаў, засялення і іншых нелегальных дзеянняў.

1.4.1. Распрацавана і рэалізуецца сістэма мер па забеспячэнню *абароны* Адзінкі кіравання** ад несанкцыянаваных або незаконных відаў дзейнасці. (АМІ 1.4.1, 1.4.2 аб'яднаны і адаптаваны).

1.4.1.1. Графік правядзення рэйдавых мерапрыемстваў (у тым ліку і сумесных з прадстаўнікамі дзяржаўных ўпаўнаважаных органаў).

1.4.1.2. Інфармацыя аб праведзеных рэйдавых мерапрыемствах.

1.4.1.3. Публікацыі, рэпартажы, выступы у СМІ і непасрэдна перад грамадзянамі (сходы, індывідуальны абыход і інш.), агітацыйны матэрыял па прадухіленню парушэнняў ляснога заканадаўства (на папяровым носьбіце і / або ў электронным выглядзе (напрыклад, на Інтэрнэт сайце *Арганізацыі**)).

1.4.1.4. Інфармацыя ад кантралюючых органаў аб выніках незалежных праверак несанкцыяванага альбо нелегальнага выкарыстання рэсурсаў.

1.4.2. Калі выяўлены выпадкі несанкцыянаванай або незаконнай дзейнасці, прымаюцца меры рэагавання. (АМІ 1.4.3 прыняты).

1.4.2.1 Акт аб выніках рэйдавых мерапрыемстваў.

1.4.2.2 Звесткі рэгістрацыі прадпісанняў і адміністрацыйных правапарушэнняў.

1.4.2.3 Кніга ўліку лесапарушэнняў.

1.4.2.4 Загады *Арганізацыі** аб аналізе парушэнняў ляснога заканадаўства і мерах па іх прадухіленні.

1.5. Арганізацыя* павінна* выконваць дастасавальнае нацыянальнае заканадаўства*, мясцовыя законы*, ратыфікаваныя* міжнародныя канвенцыі і абавязковыя нарматыўныя дакументы*, якія адносяцца да транспартыроўкі і гандлю лясной прадукцыяй унутры і за межамі *Адзінкі кіравання** і/альбо да кропкі першага продажу.

1.5.1. Транспартаванне і гандаль лесапрадукцыі да першага пункта продажу адпавядае дастасавальнаму нацыянальнаму заканадаўству*, ратыфікаваным* міжнародным канвенцыям і дзеючым галіновым нарматыўна-прававым актам. (АМІ 1.5.1 прыняты).

1.5.1.1 Рээстр (спіс) актуальных дастасавальных* нарматыўна-прававых актаў, ратыфікаваных* міжнародных канвенцый і / або праграмае забеспячэння з доступам да актуальных НПА на электронных носьбітах (інфармацыйна-прававыя сістэмы, даведкава-прававыя сістэмы і інш.).

1.5.1.2 Кніга ўліку праверак кампетэнтнымі дзяржаўнымі арганізацыямі і / або супрацоўнікамі арганізацый той жа ведамстванай прыналежнасці.

1.5.2. Пры нарыхтоўцы і гандлі відамі, што трапляюць пад дзеянне Канвенцыі CITES, маецца дазвол і / або сертыфікат CITES.

Заўвага: Індыкатар выкарыстоўваецца ў тым выпадку, калі Арганізацыя* ажыццяўляе эксперт і / або імпорт відаў, якія трапляюць пад дзеянне Канвенцыі CITES (<http://checklist.cites.org/#/en>). (На 01 красакавіка 2017 г. на тэрыторыі Беларусі адсутнічаюць віды драўняных парод, уключаных у спісы CITES).

1.5.2.1. Спіс відаў CITES, якія сустракаюцца ў Беларусі.

1.5.2.2. Дэкларацыі аб адсутнасці аб'ектаў CITES, альбо гэта адзначана ў лесаўпарадкавальным праекце.

1.5.2.3. Дазвол і / або сертыфікат CITES на нарыхтоўку і гандаль відамі CITES (пры неабходнасці)

1.5.2.4 Лесасечныя білеты.

1.5.2.5 Таварна-транспартныя накладныя, інвойсы, CMR.

1.6. Арганізацыя* павінна* вызначаць, прадухіляць і вырашаць спрэчкі* па пытаннях статутнага альбо звычайнага права*, якія могуць быць вырашаны *своечасова** ў дасудовым парадку, праз *узаемадзеянне** з *закранутымі бакамі**.

Заўвага: Дадзены *крытэр** тычыцца толькі *спрэчак**, якія могуць быць урэгуляваны ў пазасудовым парадку.

1.6.1. Маецца *агульнадаступная** працэдура разгляду і вырашэння *спрэчак**, якія тычацца *правоў валодання і карыстання** землямі ляснога фонду, распрацаваная ва *ўзаемадзеянні** з *закранутымі бакамі**. (АМІ 1.6.1 прыняты).

1.6.1.1. Улік зваротаў грамадзян і юрыдычных асоб у адпаведнасці з патрабаваннямі дзеючага *заканадаўства*:

1.6.1.2. Кніга заўваг і прапаноў

1.6.1.3. Дакументацыя і / або запісы *спрэчак** адносна *правоў валодання** і *карыстання** землямі ляснога фонду.

1.6.2. *Спрэчкі**, якія тычацца *правоў валодання** і *карыстання** землямі ляснога фонду ў рамках *дастасавальнага заканадаўства**, якія могуць быць вырашаны ў пазасудовым парадку, *своечасова* разглядаюцца і вырашаны, альбо знаходзяцца ў працэсе вырашэння. (АМІ 1.6.2 прыняты).

1.6.2.1. Улік зваротаў грамадзян і юрыдычных асоб.

1.6.2.2. Кніга заўваг і прапаноў

1.6.2.3. Дакументацыя і / або запісы *спрэчак** адносна *правоў валодання** і *карыстання** землямі ляснога фонду.

1.6.2.4 Кніга ўліку праверак кампетэнтнымі дзяржаўнымі арганізацыямі і / або супрацоўнікамі арганізацый той жа ведамства прыналежнасці.

1.6.3. Вядзецца дакументаваны ўлік усіх *спрэчак**, якія тычацца *правоў валодання** і *карыстання** землямі ляснога фонду ў рамках *дастасавальнага заканадаўства**, з указаннем наступнай інфармацыі:

1) меры прынятыя для вырашэння *спрэчкі**;

2) вынікі працэсу вырашэння *спрэчкі**;

3) нявырашаныя *спрэчкі**, прычыны, па якіх *спрэчка** не была вырашана, і дадатковыя меры для яе вырашэння. (АМІ 1.6.3 прыняты).

1.6.3.1. Улік зваротаў грамадзян і юрыдычных асоб.

1.6.3.2. Кніга заўваг і прапаноў.

1.6.3.3. Дакументацыя і / або запісы *спрэчак** адносна *правоў валодання** і *карыстання** землямі ляснога фонду.

1.6.4. Гаспадарчая дзейнасць прыпыняецца на ўчастку, у дачыненні да якога ўзнікла *спрэчка**, калі *спрэчка** характарызуецца наступным: 1) *спрэчка** *асабліва вострая**, або 2) *спрэчка** значнай працягласці, або 3) *спрэчка**, у якую ўцягнута значная колькасць *зацікаўленых бакоў**. (АМІ 1.6.4 прыняты).

1.6.4.1. Дакументацыя, якая тычыцца прыпынення гаспадарчай дзейнасці.

1.6.4.2. Палявая праверка.

1.7. Арганізацыя* павінна* абнародаваць абавязацельства не прапаноўваць і не атрымліваць хабар у грашовай альбо любой іншай форме карупцыі, і павінна* выконваць анты-карупцыйнае заканадаўства там, дзе яно існуе. У выпадку адсутнасці анты-карупцыйнага заканадаўства, Арганізацыя* павінна* выконваць іншыя анты-карупцыйныя меры супамерныя маштабу* і інтэнсіўнасці* гаспадарчай дзейнасці і рызыке* карупцыі.

1.7.1. Рэалізуецца антыкарупцыйная палітыка, якая ўключае абавязанне не прапаноўваць і не прымаць хабару ў любой форме, якая адпавядае або пераўзыходзіць патрабаванні *дастасавальнага заканадаўства**. (АМІ 1.7.1 і 1.7.2 аб'яднаны і адаптаваны).

1.7.1.1. У наяўнасці нарматыўна-прававыя акты антыкарупцыйнага заканадаўства Рэспублікі Беларусь.

1.7.1.2. У наяўнасці антыкарупцыйная палітыка *Арганізацыі**.

1.7.1.3. Інфармацыя аб антыкарупцыйнай палітыке ўключана ў план рэгулярнага навучання персаналу.

1.7.2. Палітыка знаходзіцца ў вольным доступе. (АМІ 1.7.3 прыняты).

1.7.2.1. Антыкарупцыйная палітыка размешчана на інфармацыйным стэндзе або інтэрнет старонцы *Арганізацыі** і даступна для наведвальнікаў / карыстальнікаў сеціва.

1.7.2.2. Іншая грамадска даступная інфармацыя *Арганізацыі** адносна яе антыкарупцыйнай палітыкі.

1.7.3. Факты хабарніцтва, прымусу і іншых відаў карупцыі адсутнічаюць, а ў іх выпадку рэалізуюцца карэктуючыя меры. (АМІ 1.7.4 і 1.7.5 аб'яднаны і адаптаваны).

1.7.3.1 Кніга ўліку праверак кампетэнтнымі дзяржаўнымі арганізацыямі і / або супрацоўнікамі арганізацый той жа ведамственай прыналежнасці.

1.7.3.2. Рашэнні / прынятыя меры і іншая дакументацыя па выяўленых фактах карупцыі ў *Арганізацыі**.

1.8. *Арганізацыя** павінна* дэманстраваць доўгатэрміновую* прыхільнасць следаванню *Прынцыпам** і *крытэрам** FSC на тэрыторыі *Адзінкі кіравання** і звязаным палітыкам і стандартам FSC. Заява пра такую прыхільнасць павінна* утрымлівацца ў агульнадаступным* дакуменце, які размешчаны ў вольным доступе.

1.8.1. Письмовая палітыка, зацверджаная ўпаўнаважанай асобай *Арганізацыі**, уключае доўгатэрміновую* прыхільнасць практыкам кіравання лясамі ў адпаведнасці з «*Прынцыпамі** і *крытэрамі** FSC» і адпаведнымі палітыкамі і стандартам FSC.

Заўвага: Палітыка ў дадатку да заявы прыхільнасці «Прынцыпам* і крытэрам* FSC» павінна* утрымліваць абавязанні наводле FSC-POL-01-004 Policy for the Association of Organizations with FSC. Абавязанні накіраваныя на адмову ўдзелу ў наступнай непрымальнай дзейнасці:

- 1) незаконныя высечкі або гандаль нелегальнай драўніны або лясной прадукцыі;
- 2) знішчэнне лясоў з каштоўнасцямі асаблівай аховы* пры лесагаспадарчых работах;
- 3) значнае пераўтварэнне лясоў у плантацыі* або пад выкарыстанне ў якасці нелесных зямляў;
- 4) інтрадукцыя генетычна мадыфікаваных арганізмаў* пры лесагаспадарчых работах;
- 5) парушэнне любой з ключавых канвенцый МАП, вызначаных у Дэкларацыі МАП аб асноватворных прынцыпах і правах у сферы працы. (АМІ 1.8.1 і 1.8.2 аб'яднаны і адаптаваны)

1.8.1.1 Письмовая палітыка, зацверджаная ўпаўнаважанай асобай *Арганізацыі**.

1.8.1.2 Дадаткі да пісьмовай палітыкі, пры наяўнасці.

1.8.1.3. Палітыка размешчана ў вольным доступе (на Інтэрнэт сайце і на стэндзе *Арганізацыі**).

Прынцып 2. Правы працаўнікоў* і ўмовы працы

Арганізацыя* павінна* падтрымліваць альбо паляпшаць сацыяльны і эканамічны дабрабыт працаўнікоў*

2.1. Арганізацыя* павінна* падтрымліваць прынцыпы і правы на працы як вызначана ў Дэкларацыі МАП аб асноватворных прынцыпах і правах у сферы працы (1998), што базуецца на васьмі асноўных канвенцыях па працы МАП.

2.1.1. Прыём працаўнікоў* на працу і арганізацыя ўмоў працы павінны* ажыццяўляцца ў адпаведнасці з прынцыпамі і правамі на вытворчасці, вызначанымі Дэкларацыяй МАП пра асноватворныя прынцыпы і права на вытворчасці (1998), якая засноўваецца на 8 асноўных канвенцыях МАП (АМІ 2.1.1 адаптаваны).

2.1.1.1. Працаўнікі* асведомлены пра свае правы і абавязкі ў адпаведнасці з міжнародным і нацыянальным заканадаўствам:

- калектыўная дамова, падпісаная бакамі і зарэгістраваная мясцовымі органамі выканаўчай і распарадчай улады;
- працоўныя дамовы і кантракты;
- штатны расклад;
- службовыя інструкцыі;
- палажэнні пра прэміяванне, зацверджаныя кіраўніком Арганізацыі*;
- дакументы, якія абгрунтоўваюць зніжэнне памераў прэміявання, пазбаўленне прэміяльных выплат і інш.

2.1.1.2. Адсутнічаюць сведчанні пра парушэнне Арганізацыяй* працоўнага заканадаўства, альбо Арганізацыя своечасова выпраўляе выяўленыя парушэнні:

- матэрыялы праверак па выкананні ўмоў калектыўнай дамовы, заканадаўствы пра працу кантралюючымі органамі;
- звароты працаўнікоў* па пытаннях парушэння працоўнага заканадаўства;
- матэрыялы па выпраўленні выяўленых парушэнняў.

2.1.2. Працаўнікі* могуць ствараць па сваім выбары прафесійныя саюзы, а таксама ўступаць у прафесійныя саюзы (АМІ 2.1.2 адаптаваны).

2.1.2.1. У Арганізацыі* дзейнічае першасная прафсаюзная арганізацыя.

2.1.2.2. Працаўнікі* дасведчаныя пра волю ўступа/выйсця ў прафесійныя саюзы.

2.1.3. Дамовы дасягаюцца шляхам перамоў паміж кіраўніцтвам Арганізацыі* і прафесійным саюзам працаўнікоў* Арганізацыі* (АМІ 2.1.3 адаптаваны).

2.1.3.1. Арганізацыяй* заключана калектыўная дамова з працаўнікамі* ў асобе іх прадстаўнічага органа – прафсаюзу.

2.1.3.2. Калектыўная дамова маецца ў наяўнасці ва ўсіх структурных адзінках Арганізацыі*.

2.1.3.3. У калектыўнай дамове вызначаны меры па забеспячэнні сацыяльнай абароны працаўнікоў*, бяспечных умоў працы, рэгуляванні працоўных і злучаных з імі адносін.

2.1.3.4. Прафсаюз ажыццяўляе кантроль за рэалізацыяй умоў калектыўнай дамовы, выкананнем заканадаўства пра працу, дазвалам працоўных *спрэчак**.

2.1.3.5. Працаўнікі* маюць магчымасць азнаёміцца з калектыўнай дамовай.

2.2 Арганізацыя* павінна* спрыяць гандарнай роўнасці* у практыках найму, мажлівасцях падрыхтоўкі, заключэнні кантрактаў, працэсах узаемадзеяння* і гаспадарчай дзейнасці.

2.2.1. Арганізацыя* спрыяе гандарнай роўнасці*, забяспечвае роўныя правы мужчын і жанчын, не дапушчае дыскрымінацыі па палавой прыкмеце пры прыёме на працу, прадстаўленні магчымасцяў для навучання, заключэнні працоўных дамоў, а таксама падчас гаспадарчай дзейнасці і іншых формах узаемадзеяння* з імі (АМІ 2.2.1, 2.2.2 аб'яднаны і адаптаваны).

2.2.1.1. Арганізацыя* прапануе вакансіі з указаннем складанасці працы, умоў працы і неабходнай кваліфікацыі працаўніка*.

2.2.2.2. Арганізацыя* размяшчае звесткі пра вакансіі ў агульным доступе*.

2.2.2.3. Арганізацыя* прымае працаўніка* на працу, кіруючыся ў першую чаргу кваліфікацыяй і досведам працы.

- 2.2.2.4. *Працаўнікі** лічаць, што *Арганізацыя** спрыяе *гендарнай роўнасці**.
- 2.2.2. Жанчыны і мужчыны атрымліваюць аднолькавую зарплату за выкананне аднолькавай працы. (АМІ 2.2.4 прыняты).
- 2.2.2.1 Заработная плата мужчын і жанчын аднолькавай кваліфікацыі, якія выконваюць працу аднолькавай складанасці і напружанасці не адрозніваецца (аналіз дынамікі за 5 гадоў).
- 2.2.3. Адпачынак па цяжарнасці і родам прадстаўляецца маці і доўжыцца не меней 6 тыдняў з моманту нараджэння дзіцяці. Адпачынак па догляду за дзіцем можа прадстаўляцца як маці, так і бацьку (АМІ 2.2.6, 2.2.7 аб'яднаны і адаптаваны).
- 2.2.3.1. Адпачынак па цяжарнасці і родам доўжыцца не меней 6 тыдняў з моманту нараджэння дзіцяці.
- 2.2.3.2. Па заяве працаўніка-бацькі *Арганізацыя** прадстаўляе яму адпачынак па догляду за дзіцем.
- 2.2.4. Зборы, канферэнцыі, рады арганізуюцца з удзелам жанчын і мужчын, і прадугледжваюць актыўны ўдзел і тых, і іншых (АМІ 2.2.8 прыняты).
- 2.2.4.1. Адсутнічаюць абмежаванні па ўдзеле жанчын і мужчын у зборах, канферэнцыях, радах, прафсаюзных органах
- 2.2.5. Існуе канфідэнцыйны эфектыўны механізм паведамлення пра выпадкі сэксуальнага дамагання, дыскрымінацыі на аснове полу, сямейнага становішча, статусу бацькоў ці палавой арыентацыі, разгляды азначаных выпадкаў, прыняцці мер па іх ухіленні і не дапушчэнню ў далейшым (АМІ 2.2.9 прыняты).
- 2.2.5.1. *Працаўнікі** ведаюць пра тое, што з'яўляецца сэксуальнымі дамаганнямі, дыскрымінацыяй на аснове полу, сямейнага становішча, статусу бацькоў ці палавой арыентацыі.
- 2.2.5.2. *Працаўнікі** *Арганізацыі** ведаюць пра парадак дзеянняў у выпадку сэксуальных дамаганняў і дыскрымінацыі ў адпаведнасці з заканадаўствам.

2.3. *Арганізацыя** павінна* выконваць практыкі аховы здароў'я і бяспекі для абароны працаўнікоў* ад прафесійных рызык* бяспекі і аховы здароў'я. Такія практыкі павінны*, супамерна маштабу*, інтэнсіўнасці* і рызыке* гаспадарчай дзейнасці, адпавядаць або перавышаць рэкамендацыі Кодэкса практык МАП па бяспецы і ахове здароў'я ў лясной працы («Інструкцыі МАП па бяспецы і ахове працы пры лесатэхнічных працах»).

- 2.3.1. Забяспечваецца ахова працы ў аб'ёме прадугледжанам "Інструкцыяй МАП па бяспецы і ахове працы пры лесатэхнічных працах" ці якое перавышае яе патрабаванні (АМІ 2.3.1 прыняты).
- 2.3.1.1. *Арганізацыя** забяспечвае падрыхтоўку (навучанне), перападрыхтоўку, стажыроўку, інструктаж, павышэнне кваліфікацыі і праверку ведаў па пытаннях аховы працы ў адпаведнасці з нарматыўнымі прававымі актамі.
- 2.3.2. *Працаўнікі** забяспечаны сродкамі індывідуальнай абароны, якія адпавядаюць характару і ўмовам працы (АМІ 2.3.2 прыняты)
- 2.3.2.1. *Арганізацыя** забяспечвае выдачу сваім працаўнікам* сродкаў індывідуальнай абароны бясплатна і па ўсталяваных нормах для выканання прац са шкоднымі, небяспечнымі ўмовамі працы, а таксама прац, злучаных з забруджваннем ці ажыццяўляемых у неспрыяльных тэмпературных умовах (карткі ўліку выдачы сродкаў індывідуальна абароны)
- 2.3.2.2. Сродкі індывідуальнай абароны павінны* адпавядаць характару і ўмовам іх працы і забяспечваць бяспеку працы:
- для усіх выглядаў прац – у адпаведнасці з нарматыўна-прававымі актамі;
  - дадаткова для працаўнікоў* з бензапіламі: каска з абаронай для вачэй і ўшый, сігнальная камізэлька ці курткі; непаразальны абутак; непаразальныя порткі; аптэчка першай медыцынскай дапамогі.
- 2.3.3. Забяспечваецца выкарыстанне сродкаў індывідуальнай абароны (АМІ 2.3.3 прыняты)
- 2.3.3.1 *Працаўнікі** правільна выкарыстоўваюць прадстаўленыя ім сродку індывідуальнай абароны.
- 2.3.3.2 Наймальнік не дапушчае выкананні прац без ужывання працаўнікамі* неабходных сродкаў індывідуальнай абароны.
- 2.3.4. Рэгіструюцца навучанне і інструктажы па ахове працы, вядзецца ўлік страт працоўнага часу ў сувязі з няшчаснымі выпадкамі (АМІ 2.3.4 адаптаваны)

2.3.4.1. *Арганізацыяй** і яе структурнымі адзінкамі вядуцца журналы інструктажоў па ахове працы. Правядзенне інструктажу пацвярджаецца подпісамі асоб, якія праводзілі і што прайшлі інструктаж (стажыроўку).

2.3.4.2. Допуск да самастойнай працы ажыццяўляецца пасля інструктажу па ахове працы

2.3.5 Чашчыня і цяжар *вытворчага траўматызму** павінны* быць устойліва нізкія (АМІ 2.3.5 адаптаваны).

2.3.5.1. Колькасць і цяжар няшчасных выпадкаў нізкі і адсутнічае ўстойлівая дынаміка іх павелічэння за апошнія 5 гадоў.

2.3.6 Выпадкі *вытворчага траўматызму** расследуюцца і пры неабходнасці ажыццяўляюцца карэктуючыя дзеянні па іх (АМІ 2.3.6 адаптаваны)

2.3.6.1. Дакументальна аформленыя ва ўсталяваным парадку матэрыялы расследавання *вытворчага траўматызму**.

2.3.6.2. Зацверджаны кіраўніцтвам план дзеянняў па папярэджанні *вытворчага траўматызму**.

2.3.6.3. У *Арганізацыі** ажыццяўляюцца дзеянні па папярэджанні *вытворчага траўматызму** (журналы навучання і інструктажоў па ахове працы).

2.3.7. Усе віды работ, якія праводзяцца на забруджанай радыёнуклідамі тэрыторыі, павінны* выконвацца з абавязковым радыяцыйным кантролем, у адпаведнасці з правіламі кантролю радыеактыўнага забруджвання ў лясх і на аб'ектах лясной гаспадаркі і доз знешняга апраменьвання работнікаў лясной гаспадаркі, і задавальняць нормам радыяцыйнай бяспекі (новы індыкатар).

2.3.7.1. Вынікі радыяцыйнага маніторынгу ў лясх і на аб'ектах лясной гаспадаркі, кантролю радыяцыйнай абстаноўкі на працоўных месцах і доз знешняга апраменьвання работнікоў лясной гаспадаркі.

2.3.7.2. Перад пачаткам работ у тэхналагічную карту на распрацоўку лесасекі павінны* быць унесены вынікі радыяцыйнага абследавання ўчастка з указаннем шчыльнасці забруджвання глебы цэзіем -137 і магутнасці дозы.

2.3.7.3. Пры наяўнасці тэрыторыі з шчыльнасцю забруджвання глебы цэзіем-137 15 Ки/км² і больш прадпрыемству патрэбна мець карткі ўліку доз знешняга апраменьвання персаналу.

2.3.8. Усе асобы, дапушчаныя да працы на забруджанай радыёнуклідамі тэрыторыі, павінны* прайсці інструктаж па радыяцыйнай бяспекі пры правядзенні работ у зонах радыеактыўнага забруджвання (новы індыкатар).

2.3.8.1. Планы і копіі сертыфікатаў па абучэнню ахове працы і радыяцыйнай бяспекі асоб, якія выконваюць работы ў зонах радыеактыўнага забруджвання, і/альбо рабочыя прадпісанні і справаздачы па праверцы базавых ведаў па ахове працы і радыяцыйнай бяспекі.

2.3.8.2. Пры правядзенні работ ў II-IV зонах радыеактыўнага забруджвання пры магутнасці дозы звыш нарматыўна дапушчальнага ўзроўня радыяцыйнай бяспекі - журнал уліку часу работы на тэрыторыі ляснога фонду ў зонах радыеактыўнага забруджвання.

2.3.8.3. Камплект сродкаў індывідуальнай абароны ў адпаведнасці з тыпавымі галіновымі нормамі. Пры правядзенні работ у III і IV зонах радыеактыўнага забруджвання - дадатковы камплект сродкаў індывідуальнай абароны.

2.3.8.4. Абсталяваныя месцы для абагрэву і прыёму ежы работнікаў павінны* быць размешчаны на участках з мінімальнай магутнасцю дозы.

2.4. Арганізацыя* павінна* выплочваць заработную плату, якая адпавядае або перавышае мінімальныя стандарты ў лясной прамысловасці, або іншыя прызнаныя пагадненні аб заработнай плаце ў лясной прамысловасці, або бюджэт пражыткавага мінімуму, калі ён перавышае зацверджаныя заканадаўча памеры мінімальнай заработнай платы. Калі вышэйпералічанае не існуе, Арганізацыя* павінна* распрацаваць механізм вызначэння памеру заробка адпаведна бюджэту пражыткавага мінімуму ва ўзаемадзеянні* з працаўнікамі*.

2.4.1. Памер заработнай платы, якая выплачваецца *Арганізацыяй** працаўнікам*, не павінен* быць ніжэй мінімальнай заработнай платы, усталяванай дзейным заканадаўствам (АМІ 2.4.1 адаптаваны)

2.4.1.1. Мінімальны заробок працаўнікоў* *Арганізацыі** не ніжэй мінімальнай заработнай платы ўсталяванай дзейным заканадаўствам

2.4.2. Заработная плата *працаўнікоў* Арганізацыі** роўная ці перавышае: 1) мінімальныя стандарты лясной гаспадаркі ці, 2) іншыя прызнаныя дамовы пра ўзровень зароботнай платы ў лясной гаспадарцы, ці 3) пражытковы мінімум, які перавышае ўсталяваную дзейсным заканадаўствам мінімальную зароботную плату (АМІ 2.4.2 прыняты)

2.4.2.1 Заработная плата ў *Арганізацыі** роўная ці перавышае:

- сярэдняю зароботную плату, усталяваную галіновымі тарыфнымі дамовамі;
- заканадаўча ўсталяваны бюджэт пражытковага мінімуму.

2.4.3. *Арганізацыя* павінна** выконваць тэрміны выплаты зароботнай платы, прадугледжаныя калектыўнай дамовай (АМІ 2.4.4 адаптаваны).

2.4.3.1. Адсутнасць сістэматычнай затрымкі выплаты зароботнай платы.

2.5. *Арганізацыя* павінна** прадэманстраваць, што *працаўнікі** атрымліваюць прафесійную падрыхтоўку і нагляд для бяспечнага і эфектыўнага ажыццяўлення *Плана кіравання** і усіх відаў гаспадарчай дзейнасці.

2.5.1. *Працаўнікі** праходзяць прафесійную падрыхтоўку, якая адпавядае ажыццяўляемай імі дзейнасці, а таксама забяспечваецца кантроль бяспечнага і эфектыўнага выканання *Плану кіравання** і ўсіх гаспадарчых мерапрыемстваў (АМІ 2.5.1 адаптаваны).

2.5.1.1. *Працаўнікі** маюць адпаведную адукацыю і веды ў вобласці лясной гаспадаркі і/альбо лясной прамысловасці, якія забяспечваюць ажыццяўленне дзейнасці ў адпаведнасці з дзейсным заканадаўствам і патрабаваннямі да вядзення лясной гаспадаркі і лесанарыхтоўчай дзейнасці.

2.5.1.2. *Працаўнікі** ведаюць і выконваюць працоўнае заканадаўства ў сваёй вобласці дзейнасці і на сваім узроўні дзейнасці.

2.5.1.3. Адказныя *працаўнікі** ведаюць пра бяспечныя прыёмы працы з *пестыцыдамі**, *угнаеннямі** і іншымі сродкамі абароны раслін, правілах захоўвання.

2.5.1.4. *Працаўнікі**, занятыя на выкананні прац з падвышанай небяспекай, *павінны** мець адпаведныя допускі.

2.5.2. Забяспечваецца вядзенне і захоўванне запісаў пра падрыхтоўку (перападрыхтоўцы) і павышэнні кваліфікацыі *працаўнікоў**. (АМІ 2.5.2 адаптаваны)

2.5.2.1. Штогадовы план падрыхтоўкі (перападрыхтоўкі), павышэнні кваліфікацыі *працаўнікоў**.

2.5.2.2. Дамовы з установамі адукацыі на аказанне паслуг па падрыхтоўцы (перападрыхтоўцы), павышэнню кваліфікацыі *працаўнікоў**.

2.5.2.3. копіі дакументаў, якія пацвярджаюць навучанне *працаўнікоў**.

2.6. *Арганізацыя** праз *узаемадзеянне** з *працаўнікамі** павінна* мець механізмы для разгляду скаргаў і забеспячэння *справядлівай кампенсацыі** *працаўнікам** за страту або пашкоджанне маёмасці, *прафесійныя захворванні** ці *вытворчы траўматызм** атрыманых падчас працы ў *Арганізацыі**.

2.6.1. Вырашэнне *спрэчак** забяспечваецца шляхам *узаемадзеяння** з *працаўнікамі** (АМІ 2.6.1 адаптаваны)

2.6.1.1. *Арганізацыя** мае механізм вырашэння працоўных *спрэчак** у адпаведнасці з дзейсным заканадаўствам (напрыклад камісія па працоўных *спрэчках**).

2.6.2. Звароты *працаўнікоў** рэгіструюцца, разглядаюцца і па іх прымаюцца рашэнні (АМІ 2.6.2 адаптаваны)

2.6.2.1. *Арганізацыя** рэгіструе звароты *працаўнікоў**, іх аб'ектыўны разгляд, прыняцце рашэнняў па зваротах (скаргам) і кантроль за выкананнем прынятых рашэнняў.

2.6.3 Запісы па зваротах *працаўнікоў**, якія тычацца *вытворчага траўматызму**, *прафесійных захворванняў**, страты ці пашкоджання іх маёмасці, якая выкарыстоўваецца для патрэб наймальніка вядуцца своєчасова і ўключаюць:

- вынікі разгляду зваротаў і прынятыя рашэнні, уключаючы рашэнні пра *справядлівую кампенсацыю**;

- нявырашаныя *спрэчкі**, а таксама прычыны, па якіх *спрэчкі** засталіся нявырашанымі і магчымыя шляхі іх рашэння (АМІ 2.6.3 прыняты).

2.6.3.1. Матэрыялы разгляду звароту *працаўнікоў** па пытаннях, якія тычацца *вытворчага траўматызму**, *прафесійных захворванняў**, страты ці пашкоджання іх маёмасці;

2.6.3.2. Рашэнні па дадзеных пытаннях; дакументы ці іх копіі, якія пацвярджаюць *справядлівую кампенсацыю**;

2.6.3.3. Матэрыялы разгляду зваротаў *працаўнікоў**, рашэнні па якіх не прыняты і прычыны па якіх яны не былі прыняты.

2.6.4. *Працаўнікам** прадстаўляецца *справядлівую кампенсацыю** у сувязі з няшчаснымі выпадкамі, *прафесійнымі захворваннямі**, стратай ці пашкоджаннем іх маёмасці, якая выкарыстоўваецца для патрэб наймальніка (АМІ 2.6.1 адаптаваны).

2.6.4.1. *Арганізацыя** прадстаўляе *працаўнікам** *справядлівую кампенсацыю** па прынятых рашэннях (індыкатар 2.6.3.)

Прынцып 3: Правы карэнных народаў*

Арганізацыя* павінна* вызначыць і падтрымліваць законныя* і звычайныя правы* карэнных народаў* па валоданні і кіраванні зямлёю, тэрыторыямі і рэсурсамі закранутых гаспадарчымі дзеяннямі.

У цяперашні час на тэрыторыі Беларусі няма прызнаных «карэнных народаў*», таму Прынцып 3 прызнаны не дастасавальным для Беларусі

3.1. Арганізацыя* павінна* вызначыць карэнныя народы*, якія існуюць у межах Адзінкі кіравання* альбо закранаюцца ў выніку гаспадарчай дзейнасці. Арганізацыя* павінна* тады, праз узаемадзеянне* з гэтымі карэннымі народамі*, вызначыць іх правы валодання, доступу і карыстання* ляснымі рэсурсамі і эксістэмнымі паслугамі*, іх звычайныя правы* і законныя правы* і абавязкі, што ўжываюцца ў межах Адзінкі кіравання*. Арганізацыя* таксама павінна* вызначыць тэрыторыі, дзе гэтыя правы аспрэчваюцца.

Крытэрыў* не ўжываецца

3.2. Арганізацыя* павінна* прызнаваць, паважаць і падтрымліваць законныя* і звычайныя правы* карэнных народаў* на ажыццяўленне кантролю за гаспадарчай дзейнасцю на тэрыторыі Адзінкі кіравання*, альбо звязанай з ёй, у ступені неабходнай для абароны* іх правоў, рэсурсаў, зямель і тэрыторый. Перадача карэннымі народамі* паўнамоцтваў кантроля за гаспадарчай дзейнасцю трэцім бакам патрабуе добраахвотнай, папярэдняй і інфармаванай згоды.

Крытэрыў* не ўжываецца

3.3. У выпадку перадачы паўнамоцтваў кантроля за гаспадарчай дзейнасцю, павінна* быць заключана абавязваючае пагадненне паміж Арганізацыяй* і карэннымі народамі* праз добраахвотную, папярэдняю і інфармаваную згоду. Пагадненне павінна* вызначаць тэрмін яго дзеяння, палажэнні пра перагляд, працяг, спыненне, эканамічныя і іншыя ўмовы. Гэтае пагадненне павінна* прадугледжваць маніторынг карэннымі народамі* выканання Арганізацыяй* умоў і палажэнняў пагаднення.

Крытэрыў* не ўжываецца

3.4. Арганізацыя* павінна* прызнаваць, паважаць і падтрымліваць правы, традыцыі і культуру карэнных народаў* згодна Дэкларацыі Арганізацыі Аб'яднаных Нацый аб правах карэнных народаў (2007) і Канвенцыі МАП №169 (1989 г.).

Крытэрыў* не ўжываецца

3.5. Арганізацыя*, праз узаемадзеянне* з карэннымі народамі*, павінна* вызначыць участкі, якія ўяўляюць асаблівую культурную, экалагічную, эканамічную, рэлігійную ці духоўную каштоўнасць для карэнных народаў*, і на якія гэтыя карэнныя народы* маюць законныя* альбо звычайныя правы*. Арганізацыя* павінна* прызнаць названыя ўчасткі, а іх кіраванне і/альбо абарона* павінны* быць узгоднены ў працэсе ўзаемадзеяння* з гэтымі карэннымі народамі*

Крытэрыў* не ўжываецца

3.6. Арганізацыя* павінна* прызнаваць, паважаць і падтрымліваць правы карэнных народаў* на абарону* і выкарыстанне іх традыцыйных ведаў* і павінна* выплачваць кампенсацыю карэнным народам* за выкарыстанне такіх ведаў і іх інтэлектуальнай уласнасці*. У выпадку такога выкарыстання і да яго пачатку паміж Арганізацыяй* і карэннымі народамі* павінна* быць заключана абавязваючае пагадненне згодна з крытэру 3.3 пры ўмове добраахвотнай,

папярэдняй і інфармаванай згоды, якое *павінна** адказваць патрабаванням *абароны** правоў *інтэлектуальнай уласнасці**.

Крытэрыі* не ўжываецца

Прынцып 4. Адносіны з мясцовымі супольнасцямі*

Арганізацыя* павінна* рабіць унёсак у падтрымку альбо паляпшэнне сацыяльнага і эканамічнага дабрабыту мясцовых супольнасцяў*

4.1. Арганізацыя* павінна* вызначыць мясцовыя супольнасці* якія існуюць на тэрыторыі Адзінкі кіравання* і тыя, што закранутыя гаспадарчай дзейнасцю. Арганізацыя* павінна* тады, праз узаемадзеянне* з гэтымі мясцовымі супольнасцямі*, вызначаць іх правы валодання*, іх правы доступу і карыстання* ляснымі рэсурсамі і якасцэмных паслугаў*, іх звычайныя правы* і законныя правы* і абавязацельства, якія дзейнічаюць ў Адзінцы кіравання*.

4.1.1. Выяўлены мясцовыя супольнасці*, якія існуюць на тэрыторыі Адзінкі кіравання*, на якія можа ўплываць гаспадарчая дзейнасць (АМІ 4.1.1 прыняты)

4.1.1.1. Пералік сельскіх (пасялковых) рад дэпутатаў і іх кантакты;

4.1.1.2. Пералік мясцовых грамадскіх аб'яднанняў і іх кантакты.

4.1.2. Усе зацікаўленыя бакі* павінны мець доступ да інфармацыі аб радыяцыйнай абстаноўцы ў лясах і аб'ектах лясной гаспадаркі і выкананні нормаў і правілаў радыяцыйнай бяспекі насельніцтва пры наведванні лясоў і карыстанні лясной прадукцыяй (новы індыкатар)

4.1.2.1. Размяшчэнне ў адкрытым доступе актуалізаванай інфармацыі аб радыяцыйнай абстаноўцы ў лясах і на аб'ектах лясной гаспадаркі на падведамаснай тэрыторыі і магчымасці выкарыстання лясной прадукцыі.

4.1.2.2. Карта-схема размеркавання лясных кварталаў па зонах радыеактыўнага забруджвання.

4.1.2.3. Схема ўстаноўкі папераджальных і забараняльных знакаў аб радыяцыйнай абстаноўцы і іх наяўнасць ў адпаведнасці з патрабаваннямі Правілаў вядзення лясной гаспадаркі ў зонах радыеактыўнага забруджвання.

4.1.2.4. Інфармацыйныя і папераджальныя плакаты і інфармацыйныя стэнды аб радыяцыйнай абстаноўцы ў лясным фондзе, магчымасці выкарыстання харчовай прадукцыі лесу.

4.1.3. Арганізацыя* павінна* зрабіць усе магчымыя меры па кантролю і недапушчэнні рэалізацыі мясцоваму насельніцтву харчовай і нехарчовай прадукцыі лесу і прадуктаў яе перапрацоўкі з колькасцю радыенуклідаў, якія перавышаюць нацыянальныя нарматывы дапушчальнага ўзроўню радыеактыўнага забруджвання прадукцыі лясной гаспадаркі (новы індыкатар)

4.1.3.1. Пракалолы выпрабаванняў партый лясной прадукцыі на радыеактыўнае забруджванне.

4.1.3.2. Пашпарты радыяцыйнай бяспекі лясной прадукцыі і прадуктаў яе перапрацоўкі, якія рэалізуюцца прадпрыемствам.

4.2. Арганізацыя* павінна* прызнаваць і падтрымліваць законныя* і звычайныя правы* мясцовых супольнасцяў* на утрыманне кантролю над гаспадарчай дзейнасцю на Адзінцы кіравання* альбо адносна яе, у ступені неабходнай для абароны* іх правоў, рэсурсаў, зямель і тэрыторый. Дэлегаванне мясцовымі супольнасцямі* кантроля над дзеяннямі па кіраванні трэцім бакам патрабуе добраахвотнай, напярэдняй і інфармаванай згоды*.

4.2.1. Мясцовыя супольнасці* праінфармаваны пра тое, калі, куды і якім чынам, яны могуць звярнуцца з заўвагамі і прапановамі па паляпшэнні гаспадарчай дзейнасці ў ступені, неабходнай для абароны* іх правоў (АМІ 4.2.1 адаптаваны)

4.2.1.1. Арганізацыя* інфармуе мясцовае насельніцтва пра магчымасць звароту па пытаннях вядзення лясной гаспадаркі і выкананні іх правоў пры ажыццяўленні лесакарыстання шляхам:

- размяшчэння адпаведнай інфармацыі ў СМІ, на сайце ў сеткі Інтэрнэт;
- размяшчэння адпаведнай інфармацыі на інфармацыйных стэндах, размешчаных як у галоўным офісе, так і структурных падраздзяленнях;
- правядзенні сустрэч з прадстаўнікамі мясцовага насельніцтва;
- правядзенні асабістых прыёмаў.

4.2.1.2. Арганізацыя* публікуе інфармацыю пра правядзенне, месца і час правядзення лесаўпарадкавальных нарад.

4.2.2 Арганізацыя* падае мясцовым супольнасцям* магчымасць карыстання ляснымі рэсурсамі, якасцэмнымі паслугамі* у адпаведнасці з дзейным заканадаўствам (АМІ 4.2.2 адаптаваны).

4.2.2.1. Дазваленчыя дакументы на права лесакарыстання.

4.2.2.2. Апытанне прадстаўнікоў *мясцовых супольнасцяў** і супрацоўнікаў.

4.2.2.3. Палявая праверка

4.2.3. Усе выпадкі даказаных парушэнняў праў *мясцовых супольнасцяў** на ажыццяўленне імі права лесакарыстання, разглядаюцца ў адпаведнасці з *крытэрамі** 1.6 ці 4.6 і прымаюцца меры па іх ухіленні і недапушчэнню ў далейшым (АМІ 4.2.3адаптаваны).

4.2.3.1. *Арганізацыя**, разглядае скаргі і дазваляе спрэчныя пытанні, якія ўзнікаюць падчас ажыццяўлення грамадзянамі права на лесакарыстанне ў адпаведнасці з дзейным заканадаўствам.

4.2.3.2. Дакументы па разглядзе скарг і спрэчных пытанняў.

4.2.4. *Арганізацыя** інфармуе *мясцовыя супольнасці** і прымае меры па яго ўцягванні ў працэсы планавання лесагаспадарчай дзейнасці (АМІ 4.2.4адаптаваны)

4.2.4.1. Дакументы, якія пацвярджаюць факт кансультацый ці ўдзел *мясцовых супольнасцяў** у разглядзе пытанняў, злучаных з выкарыстаннем, *аховай**, *абаронай** лясоў.

4.2.4.2. Дакументы, якія пацвярджаюць факт кансультацый ці ўдзел *мясцовых супольнасцяў** у разглядзе *лесаўпарадкавальных праектаў**, выяўленні ўчасткаў ляснога фонду, што маюць гісторыка-культурнае значэнне, месцаў рассялення відаў раслін і жывёл, якія знаходзяцца пад пагрозай знішчэння і інш., прыняццю рашэнняў, якія закранаюць ажыццяўленне насельніцтвам лясных карыстанняў.

4.3 *Арганізацыя** павінна* прадстаўляць разумныя* мажлівасці па найму на працу, навучэнню і іншыя паслугі мясцовым супольнасцям*, падрадчыкам і пастаўшчыкам, супамерна з маштабам* і інтэнсіўнасцю* сваёй гаспадарчай дзейнасці.

4.3.1 Мясцоваму насельніцтву, мясцовым падрадчыкам і мясцовым пастаўшчыкам падаюцца разумныя магчымасці ў вобласці: 1) Працаўладкавання; 2) Навучанні; 3) Атрыманні іншых паслуг (АМІ 4.3.1прыняты)

4.3.1.1. *Арганізацыя** публікуе інфармацыю пра вакансіі, навучанне і іншых паслугах, у тым ліку ў выглядзе даступным для *мясцовых супольніцтваў**

4.4 *Арганізацыя** павінна* выконваць дадатковыя мерапрыемствы, праз узаемадзеянне* з мясцовымі супольнасцямі*, якія робяць унёсак у іх сацыяльнае і эканамічнае развіццё, супамерна маштабу*, інтэнсіўнасці* і сацыяльна-эканамічнаму ўплыву сваёй гаспадарчай дзейнасці.

4.4.1. Шляхам *узаемадзеяння** з *мясцовымі супольнасцямі** і іншымі *зацікаўленымі бакамі** вызначаны і ажыццяўляюцца, у межах магчымасцяў *Арганізацыі**, напрамкі ўдзелу ў сацыяльна-эканамічным развіцці адміністрацыйных раёнаў, да якіх ставіцца тэрыторыя *Арганізацыі** (АМІ 4.4.1, 4.4.2 аб'яднаны).

4.4.1.1. *Арганізацыя** ў межах магчымасцяў садзейнічае сацыяльна-эканамічнаму развіццю раёна свайго размяшчэння па аднаму ці некалькім напрамках:

- дапамога мясцовым выканаўчым і распарадчым органам улады ў добраўпарадкаванні населеных пунктаў, правядзенне мерапрыемстваў па азеляненні населеных пунктаў і інш.;
- водпуск дзелавай драўніны насельніцтву і арганізацыям па запыце абласной і мясцовай распарадчай і выканаўчай улады, а таксама па заявах для побытавых патрэб і будаўніцтва;
- забеспячэнне дровамі школ, бальніц і іншых сацыяльных устаноў;
- водпуск лесу на караню з мэтай нарыхтоўкі дроў;
- рэалізацыя і дастаўка дроў насельніцтву, аказанне паслуг насельніцтву па нарыхтоўцы і распілоўцы дроў;
- прадстаўленне трактароў і іншай тэхнікі для гаспадарчых патрэб;
- абсталяванне і добраўпарадкаванне месцаў адпачынку ў лесе;
- і інш.

4.5 *Арганізацыя**, праз узаемадзеянне* з мясцовымі супольнасцямі*, павінна* прымаць меры каб вызначаць, пазбягаць і змягчаць значныя негатыўныя сацыяльныя, экалагічныя і эканамічныя ўплывы сваёй гаспадарчай дзейнасці на закранутыя супольнасці. Прынятыя

меры павінны* быць супамерны маштабу*, інтэнсіўнасці* і рызыке* такіх дзеянняў і негатыўных уплываў.

4.5.1 Шляхам узаемадзеяння* з мясцовымі супольнасцямі*, закранутымі* і зацікаўленымі бакамі*, выяўляюцца віды гаспадарчай дзейнасці, якія маюць значныя адмоўныя экалагічныя, сацыяльныя ці эканамічныя наступствы, і ажыццяўляюцца меры па папярэджанні і зніжэнню іх наступстваў (АМІ 4.5.1 адаптаваны).

- 4.5.1.1. Дакументы, якія пацвярджаюць звароты *Арганізацыі** да зацікаўленых бакоў* ці іх удзел у:
- разглядзе *лесаўпарадкавальных праектаў**;
  - разглядзе праектаў будаўніцтва лесагаспадарчых дарог, сталых лясных гадавальнікаў, сталых лесанасенных *плантацый* і інш.,
  - выяўленні і ўсталяванні рэжымаў *аховы** ўчасткаў, якія маюць гісторыка-культурнае значэнне, месцаў рассялення відаў раслін і жывёл, якія занходзяцца пад пагрозай знішчэння і інш.

4.6 Арганізацыя* праз узаемадзеянне* з мясцовымі супольнасцямі*, павінна* мець механізмы для разгляду скаргаў і забеспячэння *справядлівай кампенсацыі** мясцовым супольнасцям* і асобам у сувязі з уплывам гаспадарчай дзейнасці *Арганізацыі**

4.6.1 Вырашэнне канфліктаў ажыццяўляецца адкрыта, у парадку, усталяваным дзейным заканадаўствам (АМІ 4.6.1 адаптаваны).

4.6.1.1. Скаргі і звароты, разгледжаныя *Арганізацыяй**.

4.6.1.2. Матэрыялы па *спрэчках** і канфліктах з мясцовым насельніцтвам, разгледжаных, альбо якія разглядаюцца у судзе (пры наяўнасці).

4.6.2. Скаргі, злучаныя з гаспадарчай дзейнасцю, своечасова разглядаюцца *Арганізацыяй**, рашэнні па іх прыняты або скаргі знаходзяцца ў працэсе разгляду і задукаментаваны (АМІ 4.6.2 і 4.6.3 аб'яднаны і адаптаваны).

4.6.2.1. *Арганізацыя** павінна* забяспечваць вядзенне справаводства па зваротах грамадзян і юрыдычных асоб у адпаведнасці з усталяванымі патрабаваннямі.

4.6.2.2. Кіраўніцтвам арганізацыі павінна* быць прызначана асоба, адказная за вядзенне справаводства па зваротах грамадзян і юрыдычных асоб

4.6.3. *Арганізацыя** прыпыняе гаспадарчую дзейнасць на ўчастках ляснога фонду, у стаўленні якіх маюцца: 1) *спрэчкі** асабліва вострыя; 2) *спрэчкі** значнай працягласці; 3) *спрэчкі**, якія закранаюць інтарэсы розных бакоў (АМІ 4.6.4 адаптаваны)

4.6.3.1. Рашэнне суда аб прыпыненні гаспадарчай дзейнасці.

4.6.3.2. Палявыя праверкі.

4.7 Арганізацыя*, праз узаемадзеянне* з мясцовымі супольнасцямі* павінна* вызначаць участкі, якія маюць асаблівае культурнае, экалагічнае, рэлігійнае альбо духоўнае значэнне і на якія гэтыя мясцовыя супольнасці* маюць законныя* альбо звычайныя правы*. Такія ўчасткі павінны прызнавацца *Арганізацыяй**, а кіраванне і/альбо *ахова** іх павінны быць ўзгоднены, праз узаемадзеянне*, з гэтымі мясцовымі супольнасцямі*

Крытэрыў* не ўжываецца

4.8. Арганізацыя* павінна* падтрымліваць правы мясцовых супольнасцяў* на ахову і выкарыстанне іх *традыцыйных ведаў** і павінна* кампенсаваць мясцовым супольнасцям* за выкарыстанне такіх ведаў і іх *інтэлектуальнай уласнасці**. Абавязваючае пагадненне, як вызначана у *Крытэры** 3.3, павінна* быць заключана паміж *Арганізацыяй** і мясцовымі супольнасцямі* на такое выкарыстанне праз добраахвотную, папярэднюю і інфармаваную згоду перад тым, як выкарыстанне адбудзецца, і якое павінна* адпавядаць *абароне** праў *інтэлектуальнай уласнасці**.

Крытэрыў* не ўжываецца

Прынцып 5. Выгады ад лесу

Арганізацыя* павінна* эфектыўна кіраваць усім дыяпазонам шматлікіх прадуктаў і паслуг Адзінкі кіравання* дзеля падтрымання альбо паляпшэння доўгатэрміновай* эканамічнай жыццяздольнасці* і дыяпазона экалагічных і сацыяльных выгад

5.1 Арганізацыя* павінна* вызначаць, ствараць альбо даваць магчымасць стварэння разнастайных выгад і/альбо прадуктаў, базуючыся на рэсурсах і *экасістэмных паслугах**, што існуюць на тэрыторыі Адзінкі кіравання*, дзеля ўзмацнення і дыверсіфікацыі мясцовай эканомікі супамерна *маштабу** і *інтэнсіўнасці** гаспадарчай дзейнасці.

5.1.1. На тэрыторыі Адзінкі кіравання* вызначаны віды драўнянай і недраўнянай прадукцыі лесу, а таксама, *экасістэмныя паслугі**, якія могуць спрыяць развіццю мясцовай эканомікі. (АМІ 5.1.1 адаптаваны).

5.1.1.1. *Лесаўпарадкавальны праект**;

5.1.1.2. Аналіз выдаткаў установы на вядзенне лясной гаспадаркі.

5.1.1.3. Праект вытворчага плана работ па лясной гаспадарцы.

5.1.1.4. Плануемыя памеры паступленняў сродкаў (даходаў) ад лясной гаспадаркі

5.1.1.5. Дзяржаўная статыстычная справаздачнасць.

5.1.1.6. Фінансавыя планавыя і справаздачныя матэрыялы *Арганізацыі**.

5.1.1.7. Аналіз матэрыялаў бізнес-планавання (пры наяўнасці).

5.1.2. *Арганізацыя** вырабляе устаноўленыя віды прадукцыі і прапануе паслугі ў адпаведнасці з *мэтамі кіравання**, і / або прадукцыя і паслугі даступныя для вытворчасці іншым арганізацыям і асобам, у мэтах узмацнення і дыверсіфікацыі мясцовай эканомікі. (АМІ 5.1.2 прыняты)

5.1.2.1. Інфармацыя пра асноўных спажыўцоў драўнянай сыравіны і драўнянай прадукцыі ў рэгіёне размяшчэння ляснога фонду лесагаспадарчай установы (фактычная нарыхтоўка і рэалізацыя драўніны).

5.1.1.2. *Лесаўпарадкавальны праект** (у тым ліку а) аналіз нарыхтоўкі і спажывання драўніны і іншых рэсурсаў лесу на тэрыторыі ляснога фонду лясгаса (раздзел 1), б) аналіз гаспадарчай дзейнасці (раздзел 3).

5.1.2.3. Справаздача аб камерцыйнай нарыхтоўцы драўніны і недраўнянай прадукцыі лесу.

5.1.2.4. Гадавая справаздачнасць лесагаспадарчай установы (звод справаздач ІТР па накірунках).

5.1.2.5. Дзяржаўная статыстычная справаздачнасць.

5.1.3. У выпадку ўключэння ў сферу дзеяння сертыфікацыі *экасістэмных паслуг**, забяспечана адпаведнасць патрабаванням, прыведеным у Дадатку 5-1. (АМІ 5.1.3 прыняты).

Заўвага: Дадатак 5-1 ужываецца толькі ў выпадку сертыфікацыі экасістэмных паслуг*. Пры звычайнай сертыфікацыі лесакіравання гэты дадатак не выкарыстоўваецца.

5.2 Арганізацыя* павінна* ў норме атрымліваць прадукты і паслугі з тэрыторыі Адзінкі кіравання* нараўне альбо менш за ўзровень, які можа падтрымлівацца бясконца.

5.2.1. Запланаваны штогадовы аб'ём нарыхтоўкі лясной прадукцыі і паслуг разлічаны на аснове аналізу *найлепшай даступнай інфармацыі** па матэрыялах таксацыі лясных насаджэнняў на аснове характарыстак ляснога фонду, у тым ліку звестак прыросту, адпаду, прадуктыўнасці з улікам функцыянальнага падзелу лясоў у залежнасці ад устаноўленага для іх рэжыму лесакарыстання і *мэтаў** вядзення лясной гаспадаркі (АМІ 5.2.1, адаптаваны).

5.2.1.1. *Лесаўпарадкавальны праект** (з актуальнымі дапаўненнямі і змяненнямі (пры наяўнасці)), у тым ліку:

1) глумачальны допіс, у якім прыводзяцца характарыстыка і / або аналіз:

- асноўных прынцыпаў, падыходаў, нарматыўнай базы праектавання;

- ляснога фонду;

- асабліва ахоўных прыродных тэрыторый;

- участкаў лесу з абмежаваным рэжымам лесакарыстання;

- размеркавання лясных насаджэнняў на ўключаныя і выключаныя з разліку памеру высечак галоўнага карыстання;

- аб'ёму праектуемай нарыхтоўкі драўніны па відах высечак з улікам устаноўленых рэжымаў лесакарыстання;
- агульнага аб'ёму праектуемай нарыхтоўкі драўніны пры правядзенні ўсіх відаў высечак лесу;
- пабочнага лесакарыстання і магчымых аб'ёмаў іх выкарыстання;
- сыравіннай базы другарадных лясных рэсурсаў і магчымых аб'ёмаў іх нарыхтоўкі;
- рэкрэацыйнага выкарыстання ляснога фонду.

2) праектныя ведамасці;

3) картаграфічныя матэрыялы (планы лесанасаджэнняў, планшэты), звесткі ГІС (пры наяўнасці);

5.2.1.2. Улік ляснога фонду (па формах).

5.2.1.3. Матэрыялы для дзяржаўнага ляснога кадастра.

5.2.2. Максімальна дапушчальны аб'ём штогадовай нарыхтоўкі драўніны вызначаецца на аснове аналізу узроўняў лесанарыхтоўкі з улікам бесперапыннасці і невычарпальнасці лесакарыстання (АМІ 5.2.2, адаптаваны).

5.2.2.1. *Лесаўпарадкавальны праект** (з актуальнымі дапаўненнямі і змяненнямі (пры наяўнасці)), у тым ліку:

1) праектныя ведамасці;

2) картаграфічныя матэрыялы (планы лесанасаджэнняў, планшэты), звесткі ГІС (пры наяўнасці);

3) глумачальны допіс, у якім прыводзяцца характарыстыкі і / або аналіз:

- ляснога фонду;

- гаспадарчай дзейнасці;

- аб'ёму праектуемай нарыхтоўкі драўніны па відах высечак з улікам устаноўленых рэжымаў лесакарыстання;

- агульнага аб'ёму праектуемай нарыхтоўкі драўніны пры правядзенні ўсіх відаў высечак лесу;

- параўнальных паказчыкаў праектуемага, фактычнага і перспектыўнага памеру галоўнага карыстання лесам;

- параўнальных паказчыкаў выкарыстання драўняных рэсурсаў (у тым ліку велічыні сярэдняга прыросту (змянення запаса) і долі яго выкарыстання);

- прагноза запасаў спелых і перестойных насаджэнняў і памера разліковай лесасекі на абарот высечкі;

- чакаемай эфектыўнасці запраектаваных мерапрыемстваў.

5.2.2.2. Усталяваны размер разліковай лесасекі.

5.2.3. Фактычны штогадовы аб'ём нарыхтоўкі драўніны задакументаваны і за перыяд дзеяння *лесаўпарадкавальнага праекту** не перавышае дапушчальны аб'ём нарыхтоўкі, вызначаны ў 5.2.2, за той жа перыяд (АМІ 5.2.3, адаптаваны).

Заўвагі: 1) дапускаецца нарыхтоўка драўніны ў памеры, які перавышае запланаваны лесаўпарадкаваннем штогадовы аб'ём нарыхтоўкі драўніны з умовай не перавышэння сумарнага запланаванага аб'ёму нарыхтоўкі драўніны за перыяд лесаўпарадкавальнага праектавання з улікам натуральных працэсаў росту лесу; 2) фактычны аб'ём штогадовай нарыхтоўкі драўніны ў сярэднім за перыяд дзеяння лесаўпарадкавальнага праекту не павінен* перавышаць дапушчальны аб'ём нарыхтоўкі, вызначаны ў 5.2.2, за выключэннем выпадкаў, калі перавышэнне абумоўлена знешнімі фактарамі, напрыклад такімі як пажар, ветравал, буралом, снегалом, нашэсце шкоднікаў, хвароб лесу, пашкоджаннем лясоў па іншых прычынах.

5.2.3.1. Зацверджаныя планы рубак (агульныя паказчыкі).

5.2.3.2. Дзяржаўная статыстычная справаздачнасць

5.2.3.3. Справаздача па выніках правядзення аўтарскага нагляду па выкананні *лесаўпарадкавальнага праекта** (пры наяўнасці).

5.2.3.4. Справаздача аб камерцыйнай нарыхтоўцы драўніны і нядраўнянай прадукцыі лесу.

5.2.3.5. Гадавая справаздачнасць лесагаспадарчай установы (звод справаздач ІТР па накірунках).

5.2.3.6. Лесасечныя білеты.

5.2.3.7. Акты агляду лесасек.

5.2.4. Магчымы штогадовы аб'ём нарыхтоўкі недраўнянай прадукцыі лесу разлічаны на аснове аналізу *найлепшай даступнай інфармацыі** па матэрыялах інвентарызацыі лесу з улікам узроўня ўстойлівага лесакарыстання не вядзе да зніжэння прадуктыўнасці лясных рэсурсаў; фактычны штогадовы аб'ём нарыхтоўкі недраўнянай прадукцыі лесу не перавышае разлічаны аб'ём магчымай штогадовай нарыхтоўкі. (АМІ 5.2.4, адаптаваны).

5.2.4.1. *Лесаўпарадкавальны праект** (з актуальнымі дапаўненнямі і змяненнямі (пры наяўнасці)), у тым ліку:

- 1) тлумачальны допіс, у якім прыводзяцца характарыстыка і / або аналіз:
  - пачатковага лесакарыстання і магчымых аб'ёмаў іх выкарыстання;
  - сыравіннай базы другарадных лясных рэсурсаў і магчымых аб'ёмаў іх нарыхтоўкі.
- 2) праектныя ведамасці;
- 3) картаграфічныя матэрыялы (планы лесанасаджэнняў, планшэты), звесткі ГІС (пры наяўнасці).

5.2.4.2. Дзяржаўная статыстычная справаздачнасць.

5.2.4.3. Справаздача па выніках правядзення аўтарскага нагляду па выкананні лесаўпарадкавальнага праекта.

5.2.4.4. Справаздача аб камерцыйнай нарыхтоўцы драўніны і недраўнянай прадукцыі лесу.

5.2.4.5. Гадавая справаздачнасць лесагаспадарчай установы (звод справаздач ІТР па накірунках).

5.2.4.6. Матэрыялы для дзяржаўнага ляснога кадастра.

5.3 *Арганізацыя* павінна* прадэманстраваць, што пазітыўныя і негатыўныя знешнія эфекты* дзейнасці ўключаны ў План кіравання*.*

5.3.1. Выдаткі на прадухіленне, мінімізацыю і кампенсацыю негатыўных сацыяльных і экалагічных наступстваў гаспадарчай дзейнасці вызначаны і ўключаны ў *План кіравання**. (АМІ 5.3.1 прыняты)

5.3.1.1. *Лесаўпарадкавальны праект** (з актуальнымі дапаўненнямі і змяненнямі (пры наяўнасці)), у тым ліку тлумачальны допіс, у якім прыводзяцца:

- аналіз выдаткаў установы на вядзенне лясной гаспадаркі;
- праект плана работ па лясной гаспадарцы;
- меркаваныя памеры паступленняў сродкаў (даходаў) ад лясной гаспадаркі.

5.3.1.2. Фінансавыя планавыя і справаздачныя матэрыялы *Арганізацыі**, у тым ліку:

- баланс выдаткаў і даходаў лясной гаспадаркі;
- аналіз выдаткаў на вядзенне лясной гаспадаркі;
- аналіз паказчыкаў эканамічнай эфектыўнасці лесакарыстання.

5.3.1.3. Справаздача аб выкананні асноўных мэтавых і галіновых паказчыкаў сацыяльна-эканамічнага развіцця.

5.3.1.4. Дзяржаўная статыстычная справаздачнасць

5.3.1.5. Аналіз матэрыялаў бізнес-планавання (пры наяўнасці).

5.3.2. Станоўчыя сацыяльныя і экалагічныя наступствы гаспадарчай дзейнасці, вызначаны і ўлічаны ў *Плане кіравання** (АМІ 5.3.2 прыняты).

5.3.2.1. *Лесаўпарадкавальны праект** (з актуальнымі дапаўненнямі і змяненнямі (пры наяўнасці)), у тым ліку тлумачальны допіс, у якім прыводзяцца:

- аналіз эканамічных паказчыкаў запраектаваных мерапрыемстваў;
- прагноз рэсурснага і прыродаахоўнага патэнцыялу лясоў;
- праект плана работ па лясной гаспадарцы;
- меркаваныя памеры паступленняў сродкаў (даходаў) ад лясной гаспадаркі.

5.3.2.2. Фінансавыя планавыя і справаздачныя матэрыялы *Арганізацыі**.

5.3.2.3. Справаздача аб выкананні асноўных мэтавых і галіновых паказчыкаў сацыяльна-эканамічнага развіцця.

5.3.2.4. Дзяржаўная статыстычная справаздачнасць.

5.3.2.5. Аналіз матэрыялаў бізнес-планавання (пры наяўнасці).

5.4 *Арганізацыя* павінна* выкарыстоўваць мясцовую пераапрацоўку, мясцовыя паслугі і дабаўленне вартасці, каб забяспечыць патрэбы *Арганізацыі, калі такія ёсць, супамерна маштабу*, інтэнсіўнасці* і рызыке*. Калі яны не даступныя лакальна, *Арганізацыя* павінна* зрабіць разумныя* спробы каб дапамагчы стварыць такія паслугі****

5.4.1. Мясовым прадпрыемствам і насельніцтву аддаецца перавага выканання работ і аказання паслуг для *Арганізацыі** пры іншых роўных умовах, у тым ліку прымальнасці іх кошту і якасці. (АМІ 5.4.1 адаптаваны).

5.4.1.1. *Лесаўпарадкавальны праект** (з актуальнымі дапаўненнямі і змяненнямі (пры наяўнасці)), у тым ліку тлумачальны допіс, у якім прыводзіцца аналіз:

- эканамічных умоў аб'екта лесаўпарадкавання;
- гаспадарчай дзейнасці;
- нарыхтоўкі і спажывання драўніны і іншых рэсурсаў лесу на тэрыторыі ляснога фонду лягаса.

5.4.1.2. Інфармацыя пра асноўных спажыўцоў драўнянай сыравіны і драўнянай прадукцыі ў рэгіёне размяшчэння ляснога фонду *Арганізацыі** (фактычная нарыхтоўка і рэалізацыя драўніны), у тым ліку звесткі адносна:

- аб'ёмаў і структуры выкарыстання драўняных лясных рэсурсаў;
- структуры асноўных спажыўцаў драўнянай сыравіны і прадукцыі.

5.4.1.3. Справаздача аб камерцыйнай нарыхтоўцы драўніны і ядраўнянай прадукцыі лесу.

5.4.1.4. Гадавая справаздачнасць лесагаспадарчай установы (звод справаздач ІТР па накірунках).

5.4.1.5. Дзяржаўная статыстычная справаздачнасць

5.4.2. Прадпрыняты разумныя меры па стварэнні магчымасцяў для мясцовых прадпрыемстваў і насельніцтва для выканання работ і аказання паслуг там, дзе гэтыя магчымасці адсутнічаюць. (АМІ 5.4.2, адаптаваны).

5.4.2.1. *Лесаўпарадкавальны праект** (з актуальнымі дапаўненнямі і змяненнямі (пры наяўнасці)), у тым ліку тлумачальны допіс, у якім прыводзіцца аналіз:

- эканамічных умоў аб'екта лесаўпарадкавання;
- гаспадарчай дзейнасці;
- нарыхтоўкі і спажывання драўніны і іншых рэсурсаў лесу на тэрыторыі ляснога фонду лягаса.

5.4.2.2. Гадавая справаздачнасць лесагаспадарчай установы (звод справаздач ІТР па накірунках), у тым ліку інфармацыя пра асноўных спажыўцоў драўнянай сыравіны і недраўнянай прадукцыі ў рэгіёне размяшчэння ляснога фонду *Арганізацыі**.

5.4.2.3. Рэестр грамадзянска-прававых дамоў.

5.4.2.4. Рэестр біржавых дамоў.

5.4.2.5. Звесткі *Арганізацыі** па супольнай працы з дзяржаўным(і) Цэнтрам(і) занятасці насельніцтва.

5.4.2.6. Улік зваротаў грамадзян і юрыдычных асоб у адпаведнасці з патрабаваннямі дзеючага заканадаўства.

5.4.2.7. Кніга заўваг і прапаноў, а таксама дакументы аб прынятых мерах (пры наяўнасці заўваг і прапаноў).

5.5 *Арганізацыя* павінна* прадэманстраваць сваю прыхільнасць доўгатэрміновай* эканамічнай жыццяздольнасці* праз сваё планаванне і выдаткі, супамерна маштабу*, інтэнсіўнасці* і рызыке*.*

5.5.1. Дастатковыя сродкі выдзелены на ажыццяўленне *Плана кіравання** для выканання патрабаванняў стандарту і забеспячэння *доўгатэрміновай* эканамічнай жыццяздольнасці**. (АМІ 5.5.1 прыняты).

5.5.1.1. Фінансавыя планавыя і справаздачныя матэрыялы *Арганізацыі**.

5.5.1.2. Матэрыялы планава-эканамічнага аддзела, у тым ліку:

- баланс выдаткаў і даходаў лясной гаспадаркі;
- аналіз выдаткаў на вядзенне лясной гаспадаркі;
- аналіз паказчыкаў эканамічнай эфектыўнасці лесакарыстання.

5.5.1.3. Спецыялізаваныя праграмы бухгалтарскага ўліку і / або кампутарныя базы звестак.

5.5.1.4. Справаздача аб выкананні асноўных мэтавых і галіновых паказчыкаў сацыяльна-эканамічнага развіцця.

5.5.1.5. Аналіз матэрыялаў бізнес-планавання (пры наяўнасці).

- 5.5.1.6. Дзяржаўная статыстычная справаздачнасць
- 5.5.2. Вызначаны крыніцы і парадак фінансавання ўсіх выдаткаў згодна *Плана кіравання**. (АМІ 5.5.2 адаптаваны).
- 5.5.2.1. Матэрыялы планава-эканамічнага аддзела, у тым ліку:
- баланс выдаткаў і даходаў лясной гаспадаркі;
  - аналіз выдаткаў на вядзенне лясной гаспадаркі;
  - аналіз паказчыкаў эканамічнай эфектыўнасці лесакарыстання.
- 5.5.2.2. Спецыялізаваныя праграмы бухгалтарскага ўліку і / або кампютарныя базы звестак.
- 5.5.2.3. Фінансавыя планы і справаздачныя матэрыялы *Арганізацыі**.
- 5.5.2.4. Справаздача аб выкананні асноўных мэтых і галіновых паказчыкаў сацыяльна-эканамічнага развіцця.
- 5.5.2.5. Аналіз матэрыялаў бізнес-планавання (пры наяўнасці).
- 5.5.2.6. Дзяржаўная статыстычная справаздачнасць.

Прынцып 6. *Прыродныя каштоўнасці** і ўздзеянне на іх *Арганізацыя* павінна** падтрымліваць, *захоўваць** і/альбо *аднаўляць** *экасістэмныя паслугі** і *прыродная каштоўнасці** ў межах *Адзінкі кіравання** і *павінна** пазбягаць, кампенсавачь або змякчаць адмоўнае ўздзеянне на іх

6.1. *Арганізацыя* павінна** ацэньваць *прыродныя каштоўнасці** на тэрыторыі і за межамі *Адзінкі кіравання**, якія могуць быць закрануты ў выніку гаспадарчай дзейнасці. Ступень дэталізацыі, *маштаб** і перыядычнасць такой ацэнкі *павінны** быць суразмерны *маштабу**, *інтэнсіўнасці** і *рызыкі** гаспадарчай дзейнасці і дастатковыя для прыняцця рашэння аб неабходных *прыродаахоўных** мерах, а таксама для вызначэння і маніторынгу магчымага адмоўнага ўплыву гэтай дзейнасці.

6.1.1. *Найлепшая даступная інфармацыя** выкарыстоўваецца для ідэнтыфікацыі *прыродных каштоўнасцяў** на тэрыторыі *Адзінкі кіравання**, а таксама за яе межамі, дзе *прыродныя каштоўнасці** могуць быць закрануты ў выніку гаспадарчай дзейнасці *Арганізацыі** (АМІ 6.1.1 і 6.1.2 аб'яднаны).

6.1.1.1. *Прыродныя каштоўнасці** на тэрыторыі *Адзінкі кіравання** выяўлены ў працэсе лесаўпарадкавання і занесены ў *лесаўпарадкавальны праект**.

6.1.1.2. *Прыродныя каштоўнасці** адлюстраваны ў таксацыйным апісанні на ўзроўне выдзела.

6.1.1.3. Матэрыялы кансультацый с *закранутымі бакамі** аб наяўнасці *прыродных каштоўнасцяў** побач з *Адзінкай кіравання** там, дзе яны могуць быць закрануты ў выніку гаспадарчай дзейнасці *Арганізацыі**

6.1.1.4. Матэрыялы актуалізацыі *лесаўпарадкавальнага праекта** ў выніку выяўлення новых *прыродных каштоўнасцяў**

6.2. Да пачатку дзейнасці, якая мае парушальны эффект для прыроднага асяроддзя, *Арганізацыя* павінна** вызначыць і ацаніць *маштаб**, *інтэнсіўнасць** і *рызыку** патэнцыйнага ўплыву гаспадарчай дзейнасці на вызначаныя *прыродныя каштоўнасці**

6.2.1. *Ацэнка ўздзеяння на навакольнае асяроддзе** вызначае патэнцыйны сучасны і будучы ўплыў гаспадарчай дзейнасці на *прыродныя каштоўнасці** ад узроўня дрэвастану да *ландшафтнага** узроўня (АМІ 6.2.1 прыняты)

6.2.1.1. *Лесаўпарадкавальны праект** утрымлівае абгрунтаванне лесакарыстання і іншых запраектаваных мерапрыемстваў.

6.2.1.2. *Лесаўпарадкавальны праект** прайшоў экалагічную экспертызу.

6.2.1.3. Матэрыялы *Ацэнак ўздзеяння на навакольнае асяроддзе** будаўнічай дзейнасці (напрыклад будаўніцтва лесагаспадарчых дарог, гадавальныхнікаў і др.), якая мае парушальны эффект для прыроднага асяроддзя ў межах *Адзінкі кіравання**.

6.2.1.4. Наяўнасць дакументаў, якія пацвярджаюць правядзенне абследавання для рэалізацыі санітарна-аздараўленчых мерапрыемстваў, якія прызначаюцца *Арганізацыяй** і не ўключаны ў *лесаўпарадкавальны праект**.

6.2.1.5. Адказныя супрацоўнікі (галоўны ляснічы, кіраўнікі аддзелаў, ляснічыя) *павінны** ведаць вынікі экалагічнай экспертызы лесаўпарадкавальнага праекта*, а таксама экалагічнае абгрунтаванне запраектаваных мерапрыемстваў у сферы сваёй адказнасці.

6.2.2. *Ацэнка ўздзеяння на навакольнае асяроддзе** вызначае і ацэньвае наступствы да пачатку гаспадарчай дзейнасці, якая мае парушальны эффект для прыроднага асяроддзя (АМІ 6.2.2 прыняты)

6.2.2.1. Рубкі лесу вядуцца на падставе *лесаўпарадкавальнага праекта**.

6.2.2.2. Рубкі лесу (за выключэннем догляду за маладнякамі) і санітарна-аздараўленчыя мерапрыемствы, якія прызначаюцца *Арганізацыяй** і не запраектаваны лесаўпарадкавальным праектам, вядуцца на падставе абследавання ўчасткаў ляснога фонду.

6.2.2.3. Праекты будаўніцтва лесагаспадарчых дарог праходзяць экалагічную экспертызу.

6.3. Арганізацыя* павінна* вызначыць і ўжываць эфектыўныя меры па прадухіленню адмоўнага ўплыву гаспадарчай дзейнасці на прыродныя каштоўнасці*, а таксама змякчаць і выпраўляць наступствы такой дзейнасці суразмерна маштабу*, інтэнсіўнасці* і рызыке*.

6.3.1. Гаспадарчая дзейнасць плануецца і ажыццяўляецца з улікам прадухілення адмоўных наступстваў і абароны* прыродных каштоўнасцяў* (АМІ 6.3.1 прыняты)

6.3.1.1. Лесаўпарадкавальны праект* утрымлівае меры па прадухіленню адмоўнага ўплыву гаспадарчай дзейнасці на прыродныя каштоўнасці* у прыватнасці:

- усталяванне адпаведнага рэжыму кіравання прыроднымі каштоўнасцямі*;
- праектаванне несучэльных рубак галоўнага карыстання;
- праектаванне лесаўзнаўлення з улікам глебава-тыпалагічных умоў (у тым ліку натуральнае аднаўленне).

6.3.1.2. Дазваленыя дакументы для нарыхтоўкі драўніны (за выключэннем іншых рубак) ці іншыя дакументы, якія ўсталёўваюць патрабаванні да лесопользователю па правядзенні рубкі лесу, утрымоўваюць меры па захаванні біялагічнай разнастайнасці*.

6.3.1.4. Адказныя супрацоўнікі Арганізацыі* павінны* ведаць патрабаванні па прадухіленню адмоўнага ўплыву гаспадарчай дзейнасці на прыродныя каштоўнасці* ў сферы сваёй адказнасці.

6.3.2. Гаспадарчая дзейнасць ажыццяўлена ў адпаведнасці з распрацаванымі мерамі па прадухіленні і/альбо мінімізацыі адмоўнага ўплыву на прыродныя каштоўнасці* (АМІ 6.3.2 адаптаваны)

6.3.2.1. Праводзіцца агляд месцаў рубак лесу па лесасечных білетах.

6.3.2.2. Палявыя праверкі паказваюць, што ўсе работы ажыццяўляюцца ў адпаведнасці з інд. 6.3.1

6.3.3. Калі ўзнікае адмоўны ўплыў на прыродныя каштоўнасці*, павінны* быць прыняты меры, якія прадухіляюць далейшае пашкоджанне, а негатыўныя наступствы змякчаюцца* і/альбо выпраўляюцца* (АМІ 6.3.3 прыняты)

6.3.3.1. Дакументы, якія пацвярджаюць правядзенне ці планаванне мер пра прадухіленні далейшага пашкоджання і змякчэнню негатыўных наступстваў.

6.3.3.2. Палявыя праверкі і апытанне персанала па прынятых мерах.

6.4. Арганізацыя* павінна* ахоўваць* рэдкія віды* і пагражальныя віды*, а таксама іх біятопы* ў межах Адзінкі кіравання* праз стварэнне ахоўных зон*, забеспячэнне злучаннасці* і/альбо (дзе неабходна) іншыя прамыя меры дзеля іх выжывання і жыццяздольнасці. Гэтыя меры павінны* быць супамернымі маштабу*, інтэнсіўнасці* і рызыке* гаспадарчай дзейнасці, а таксама ахоўнаму* статусу і экалагічным патрабаванням рэдкіх відаў* і пагражальных відаў*. Пры вызначэнні мераў, якія будуць выконвацца ў межах Адзінкі кіравання*, Арганізацыя* павінна* браць пад увагу геаграфічны арэал і экалагічныя патрабаванні рэдкіх відаў* і пагражальных відаў* за межамі Адзінкі кіравання*

6.4.1. Найлепшая даступная інфармацыя* выкарыстоўваецца для выяўлення рэдкіх* і пагражальных відаў* (у тым ліку відаў СІТЕС, калі дастасоўна), іх біятопаў* (на нацыянальным, рэгіянальным і мясцовым узроўні), якія прысутнічаюць альбо могуць прысутнічаць ў межах Адзінкі кіравання* і побач з ёй там, дзе яны могуць быць закрануты ў выніку гаспадарчай дзейнасці Арганізацыі* (АМІ 6.4.1 прыняты)

6.4.1.1. Спіс рэдкіх* і пагражальных* відаў, якія выяўлены ў межах Адзінкі кіравання* і побач з ёй там, дзе яны могуць быць закрануты ў выніку гаспадарчай дзейнасці Арганізацыі*.

6.4.1.2. Спіс рэдкіх* і пагражальных відаў*, якія могуць прысутнічаць ў межах Адзінкі кіравання* і побач з ёй там, дзе яны могуць быць закрануты ў выніку гаспадарчай дзейнасці Арганізацыі*, састаўлены з улікам кансультацый с зацікаўленымі бакамі*

6.4.1.3. Чырвоныя кнігі Беларусі

6.4.1.4. Лесаўпарадкавальны праект са спіскам відаў.

6.4.1.5. Матэрыялы кансультацый с зацікаўленымі бакамі* аб наяўнасці біятопаў* рэдкіх* і пагражальных* відаў у межах Адзінкі кіравання* і побач з ёй там, дзе яны могуць быць закрануты ў выніку гаспадарчай дзейнасці Арганізацыі* не радзей раз у 5 гадоў.

6.4.2. Рэдкія* і пагражальныя* віды, іх біятопы* абаронены*, у тым ліку шляхам стварэння ахоўных зон*, забеспячэнне злучаннасці* і/альбо іншымі прамымі мерамі дзеля іх выжывання і

жыццяздольнасці, а гаспадарчая дзейнасць вядзецца такім чынам, каб пазбегнуць адмоўнага ўплыву (АМІ 6.4.2 і 6.4.3 аб'яднаны і адаптаваны).

6.4.2.1. Выяўленыя *біятопы** *рэдкіх** і *пагражальных** відаў, занесены ў спіс, які захоўваецца ў *Арганізацыі** і яе структурных адзінках (лясніцтвах).

6.4.2.2. Выяўленыя *біятопы** *рэдкіх** і *пагражальных** відаў, адлюстраваны на планах лесанасаджэнняў (альбо іншых картаграфічных матэрыялах), якія захоўваюцца ў *Арганізацыі** і яе структурных адзінках (лясніцтвах).

6.4.2.3. *Ахоўныя** дакументы на месцы пасялення *рэдкіх** і *пагражальных** відаў, (калі неабходна).

6.4.2.4. Запланаваныя мерапрыемствы не супярэчаць *ахоўнаму** рэжыму усталяванаму для *біятопаў** *рэдкіх** і *пагражальных** відаў.

6.4.2.5. Адказныя супрацоўнікі (ляснічы, памочнік ляснічага, майстар лесу, ляснік) структурных адзінак (лясніцтваў) *Арганізацыі** павінны ведаць месцы пасялення *рэдкіх** і *пагражальных** відаў, і працэдуру дзеянняў пры выяўленні *рэдкіх** і *пагражальных** відаў, альбо пры звароце *зацікаўленых бакоў** у сферы сваёй адказнасці.

6.4.2.6. Адсутнічаюць прыкметы вядзення гаспадаркі ў *біятопах** *рэдкіх** і *пагражальных** відаў, якая супярэчыць усталяванаму *ахоўнаму** рэжыму.

6.4.2.7. Працэдура дзеянняў адказных супрацоўнікоў пры выяўленні *рэдкіх** і *пагражальных** відаў, альбо пры звароце *зацікаўленых бакоў**.

6.4.3. Дзейнічае сістэма па прадухіленні палявання, рыбнай лоўлі, і збора *рэдкіх** і *пагражальных** відаў (АМІ 6.4.4 адаптаваны)

6.4.3.1. Інфармацыя аб парушэннях прыродаахоўнага і ляснога заканадаўства ў межах *Адзінкі кіравання**, у тым ліку атрыманыя ад іншых кантралюючых органаў, і прынятых мерах

6.4.3.2. Інфармацыя аб забіранай колькасці жывёл пры паляванні і аб біятэхнічных мерапрыемствах, праведзеных у межах *Адзінкі кіравання**

6.4.3.3. Матэрыялы навучання супрацоўнікаў лясной аховы па пытаннях выяўлення, перадачы пад ахову *і аховы** *рэдкіх** і *пагражальных** відаў, а таксама іх *біятопаў**

6.4.3.4. Адказная асоба *павінна** ведаць правілы палявання, а таксама нарыхтоўкі недрэўных лясных рэсурсаў у сферы сваёй адказнасці.

6.4.3.5. Адказная асоба *павінна** ведаць дазволеныя тэрміны палявання, а таксама нарыхтоўкі ягад, грыбоў.

6.4.3.6. Адказная асоба *павінна** ведаць абмежаванні па паляванню, а таксама нарыхтоўцы недрэўных лясных рэсурсаў, усталяваныя для асабліва ахоўваемых прыродных тэрыторый у межах *Адзінкі кіравання**.

6.5 *Арганізацыя** павінна выявіць і ахоўваць рэпрэзентатыўныя ўчасткі прыродных экасістэм і/альбо аднаўляць іх да больш натуральнага стану. Пры адсутнасці альбо недастатковасці рэпрэзентатыўных участкаў *Арганізацыя** павінна аднавіць частку *Адзінкі кіравання** да больш натуральнага стану. Плошча ахоўных участкаў і ахоўныя або аднаўленчыя мерапрыемствы павінны быць супамерны ахоўнаму статусу і каштоўнасці экасістэм на ландшафтным узроўні, а таксама маштабу, інтэнсіўнасці і рызыке гаспадарчай дзейнасці.

6.5.1. *Найлепшая даступная інфармацыя** ўжываецца для выяўлення прыродных экасістэм, якія існуюць альбо могуць існаваць у прыродных умовах у межах *Адзінкі кіравання** (АМІ 6.5.1 прыняты).

6.5.1.1. Лесаўпарадкавальны праект.

6.5.1.2. Матэрыялы кансультацый с *зацікаўленымі бакамі**.

6.5.2. *Рэпрэзентатыўныя ўчасткі** прыродных экасістэм ахоўваюцца там, дзе яны існуюць (АМІ 6.5.2 прыняты)

6.5.2.1. *Рэпрэзентатыўныя ўчасткі** занесены ў спіс, які захоўваецца ў *Арганізацыі** і яе структурных адзінках (лясніцтвах) і адлюстраваны ў таксацыйным апісанні.

6.5.2.2. *Рэпрэзентатыўныя ўчасткі** адлюстраваны на планах лесанасаджэнняў (альбо іншых картаграфічных матэрыялах), якія захоўваюцца ў *Арганізацыі** і яе структурных адзінках (лясніцтвах).

6.5.2.3. У спісе запраектаваных мерапрыемстваў адсутнічаюць мерапрыемствы, якія могуць прывесці да страты *натуральнага стану** *рэпрэзентатыўных участкаў**.

6.5.2.4. Палявыя праверкі пацвярджаюць, што праведзеныя мерапрыемствы не прывялі да страты *натуральнага стану** *рэпрэзентатыўных участкаў**.

6.5.2.5. Адказныя супрацоўнікі (ляснічы, памочнік ляснічага, майстар лесу, ляснік) структурных адзінак (лясніцтваў) *Арганізацыі** *павінны** ведаць месцазнаходжання *рэпрэзентатыўных участкаў** у сферы сваёй адказнасці.

6.5.2.6. Існуе працэдура па выяўлення і ўнясенні змен успіс *рэпрэзентатыўных участкаў**.

6.5.3. Плошча *рэпрэзентатыўных участкаў** і/альбо *ўчасткаў, аднаўляемых** да больш *натуральнага стану**, супамерна *ахоўнаму** статусу і каштоўнасці *экасістэм** на *ландшафтным** узроўні, плошчы *Адзінкі кіравання** і *інтэнсіўнасці** гаспадарчай дзейнасці (АМІ 6.5.4 прыняты)

6.5.3.1. Плошча *рэпрэзентатыўных участкаў** і/альбо *ўчасткаў, аднаўляемых** да больш *натуральнага стану** *павінна** быць прапарцыйна агульнай плошчы адпаведнага тыпу расліннасці і тыпу леса, калі гэта магчыма

6.5.4. *Рэпрэзентатыўныя ўчасткі** ў спалучэнні з іншымі кампанентамі сеткі *ахоўных** участкаў займаюць не менш 10% плошчы *Адзінкі кіравання** (АМІ 6.5.5 прыняты)

6.5.4.1. Плошча *рэпрэзентатыўных участкаў** складае не менш 5 % ад плошчы *Адзінкі кіравання**.

6.5.4.2. *Рэпрэзентатыўныя ўчасткі** ў спалучэнні з іншымі ахоўнымі тэрыторыямі (прыродоахоўныя і водоахоўныя леса)* займаюць не менш 10% плошчы *Адзінкі кіравання**.

6.6. *Арганізацыя** *павінна** эфектыўна падтрымліваць бесперапыннае існаванне натуральна распаўсюджаных *родных відаў** і генатыпаў, і перадухіляць страту *біялагічнай разнастайнасці**, асабліва шляхам кіравання *біятопамі** на тэрыторыі *Адзінкі кіравання**. *Арганізацыя** *павінна** дэманстраваць, што прыняты эфектыўныя меры каб кіраваць і кантраляваць паляванне, рыбную ловлю, лоўлю жывёл з дапамогай пастак і збіральніцтва.

6.6.1. Гаспадарчая дзейнасць падтрымлівае раслінныя супольнасці і асабліва *біятопаў**, знойдзеныя ў прыродных *экасістэмах**, дзе размешчана *Адзінка кіравання** (АМІ 6.6.1 прыняты)

6.6.1.1. Пры правядзенні рубак дагляду за лесам захоўваецца змешаны склад дрэвастанаў альбо складаюцца ўмовы для яго фармавання тых месцах, дзе гэта магчыма (абследванне мест рубак).

6.6.1.2. *Арганізацыя** рэалізуе *доўгатэрміновую** стратэгію ўжывання вузка лесасечных суцэльных і несуцэльных рубак.

6.6.1.3. У *Плане кіравання** не прадугледжана стварэнне новых асушальных каналаў і сетак у межах *Адзінкі кіравання**.

6.6.1.4. Супрацоўнікі *Арганізацыі** *павінны** ведаць асноўныя прынцыпы, сістэмы і тэхналогіі экалагічна арыентаванай лясной гаспадаркі ў сферы сваёй адказнасці.

6.6.1.5. На высечках у тэрмін да 3 гадоў *павінна** быць праведзена лесааднаўленне.

6.6.1.6. Пры лесааднаўленні перавага аддаецца натуральнаму аднаўленню, альбо садзейнічанню натуральнаму аднаўленню.

6.6.2. Там, дзе мінулая дзейнасць ліквідавала раслінныя супольнасці (здабыча карысных выкапняў, ветравая альбо водная эрозія, забруджванне стокавымі водамі і інш.) альбо асабліва *біятопаў**, гаспадарчая дзейнасць накіравана на *аднаўленне* такіх *біятопаў** (АМІ 6.6.2 адаптаваны)

6.6.2.1. Ажыццяўляюцца мерапрыемствы по *аднаўленні* раслінных супольнасцяў і *біятопаў** (палявая праверка і кнігі лясных культур)

6.6.3. Гаспадарчая дзейнасць падтрымлівае, ўзмацняе альбо *аднаўляе** асабліва *біятопаў**, звязаныя з прыроднымі *экасістэмамі**, падтрымлівае разнастайнасць натуральна распаўсюджаных відаў і іх генетычную разнастайнасць. (АМІ 6.6.3 прыняты).

6.6.3.1. Лесааднаўленне і лесаразвядзенне ажыццяўляюцца выключна *роднымі відамі** дрэў.

6.6.3.2. На высечках рубак галоўнага карыстання захоўваецца не менш 10 на гектар крупных (з дыяметрам не менш сярэдняга) жывых дрэў розных парод. Перавага аддаецца дрэвам дуба, клёну, ясеня, ліпы, хвой і елі пры іх наяўнасці на высечцы.

6.6.3.3. На высечках галоўнага карыстання захоўваюцца сухастойныя і старыя (з дыяметрам не менш сярэдняга) дуплістыя дрэвы, калі іх рубка і вывозка не апраўданы з пункту гледжання тэхнікі бяспекі і санітарнага стану.

6.6.3.5. На лесасеках рубак галоўнага і прамежкавага карыстання захоўваецца крупны (з дыяметрам не менш 24 см) валеж пры яго наяўнасці і калі яго вынятак не апраўданы з пункту гледжання добраўпарадкавання і па санітарных прычынах.

6.6.3.6. Элементы біразнастайнасці, што захоўваюцца пры рубках галоўнага карыстання *павінны** адлюстроўвацца ў дакументах на лесакарыстанне.

6.6.3.6. Супрацоўнікі *Арганізацыі** павінны ведаць чаму і якія элементы біразнастайнасці *павінны** быць захаваны пры лесакарыстанні ў сферы сваёй адказнасці.

6.6.4. Прыняты эфектыўныя меры па рэгуляванню, кантролю і змякчэнню наступстваў палявання, рыбнай лоўлі, лоўлі жывёл з дапамогай пастак і збіральніцтва, каб гарантаваць, што захоўваюцца натуральна распаўсюджаныя *родныя віды**, іх разнастайнасць ўнутры віда і натуральнае размеркаванне (АМІ 6.6.4 прыняты)

6.6.4.1. Інфармацыя аб парушэннях прыродаахоўнага і ляснага заканадаўства ў межах *Адзінкі кіравання**, у тым ліку атрыманыя ад іншых кантралюючых органаў, і прынятых мерах.

6.6.4.2. Праект паляўнічай уладкавання калі ў *Арганізацыі** існуе паляўнічая гаспадарка.

6.6.4.3. Інфармацыя аб забіранай колькасці жывёл пры паляванні, аб біятэхнічных мерапрыемствах і нарыхтоўцы іншых недрэных рэсурсаў, праведзеных у межах *Адзінкі кіравання**.

6.7. *Арганізацыя** павінна ахоўваць ці аднаўляць натуральныя вадацёкі, вадаёмы*, прыбярэжныя зоны* і іх злучанасць*. *Арганізацыя** пазбягаць адмоўнага ўздзеяння на якасць і колькасць вады і змякчаць яго, калі яно ўзнікае.

6.7.1. Рэалізуюцца *ахоўныя** меры для *абароны** натуральных вадацёкаў, вадаёмаў*, *прыбярэжных зон** і іх злучанасці*, у тым ліку колькасці і якасці вады (АМІ 6.7.1 прыняты)

6.7.1.1. У лясным фондзе *Арганізацыі** вылучаны лясы, размешчаныя ў межах вадаахоўных зон.

6.7.1.2. Лясы, размешчаныя ў межах вадаахоўных зон паказаны ў таксацыйных апісаннях і нанесены на картаграфічныя матэрыялы.

6.7.1.3. Межы вадаахоўных зон і прыбярэжных палос на мясцовасці пазначаны інфармацыйнымі знакамі.

6.7.1.4. *Арганізацыя** выконвае рэжым лесакарыстання для лясоў, размешчаных у межах вадаахоўных зон, усталяваны Лясным кодэксам, Водным Кодэксам, у тым ліку:

- не праводзіць суцэльныя рубкі галоўнага карыстання;
- не ажыццяўляе нарыхтоўку пнёў і каранёў;
- не ўжывае сродкі абароны раслін;
- не ўносіць мінеральныя ўгнаенні*.

6.7.1.5. Праектаваныя і дзейсныя на тэрыторыі *Арганізацыі** лесагаспадарчыя дарогі не прыводзяць да эрозіі глеб і захоўваюць натуральны ўзровень і рэжым функцыянавання водных крыніц і рэчышчаў рэк, пад дарогамі прадугледжаны пераходы для амфібіяў і іншых жывёл, злучаных з водным асяроддзем.

6.7.1.6. Пры нарыхтоўцы драўніны *Арганізацыя** захоўвае рэчышчы малых рэк, раўчукоў, іншых натуральных, а таксама штучных вадацёкаў*, у тым ліку:

- не дапушчае ўладкаванне поцягаў па рэчышчах пастаянных і часовых вадацёкаў*;
- лесавозныя вусы, поцягі, пракладзеныя праз водныя шляхі, не парушаюць натуральны ўзровень і здольнасць функцыянавання вадаёмаў і вадацёкаў*.

6.7.2. У тых месцах, дзе вадацёкі, вадаёмы*, прыбярэжныя зоны* і іх злучанасць*, а таксама колькасць альбо якасць вады былі пашкоджаныя ў выніку мінулай дзейнасці, альбо дзе рэалізуемыя *ахоўныя** меры не захоўваюць іх, *Арганізацыя** рэалізуе аднаўленчыя* работы (АМІ 6.7.2, 6.7.3, 6.7.4 аб'яднаны).

6.7.3.1. Праводзяцца мерапрыемствы па аднаўленні* парушаных балот, змешчаных ці перададзеных у склад ляснага фонду.

6.7.3.2. Праводзяцца працы па стварэнні ахоўных насаджэнняў на ярах і лагчынах, берагах вадацёкаў і вадаёмаў*.

6.7.3.3. Не праектуюцца новыя гідралесамеліяратыўныя сістэмы.

6.8. Арганізацыя* павінна* кіраваць ландшафтам* у межах Адзінкі кіравання* такім чынам, каб падтрымліваць і/альбо аднаўляць* зменліваю мазаіку відаў, памераў, узростаў, прасторавых маштабаў* і цыклаў аднаўлення, што адпаведны ландшафтным каштоўнасцям* у рэгіёне, і дзеля паляпшэння экалагічнай і эканамічнай устойлівасці.

Крытэрыі* не ўжываецца

6.9. Арганізацыя* не павінна* ператвараць натуральныя лясы* ў плантацыі*, а таксама натуральныя лясы* альбо плантацыі*, якія раней былі натуральнымі лясамі*, ў іншыя віды зямель за выключэннем выпадкаў, калі ператварэнне:

а) закранае вельмі абмежаванаю частку* Адзінкі кіравання* і

б) будзе несці ясныя, значныя, дадатковыя, надзейныя доўгатэрміновыя* ахоўныя* выгады ў Адзінцы кіравання* і

с) не шкодзіць альбо пагражаць Каштоўнасцям асаблівай аховы*, гэтаксама як і іншым участкам альбо рэсурсам неабходным для падтрымкі альбо паляпшэння гэтых Каштоўнасцяў асаблівай аховы*.

Крытэрыі* не ўжываецца. Наяўныя плантацыі (энергетычныя, лесанасенныя і навагодніх елак) не з'яўляюцца плантацыямі* ў разуменні FSC і займаюць плошчу менш 0,1 % ад плошчы Адзінкі кіравання*

6.10. Адзінкі кіравання* што ўтрымліваюць плантацыі*, якія былі створаны на ўчастках ператвораных з натуральных лясоў* пасля лістапада 1994 года не падлягаюць сертыфікацыі, акрамя выпадкаў калі:

а) ясныя і дастатковыя доказы прадстаўлены што Арганізацыя* не была непасрэдна альбо ўскосна адказнай за ператварэнне альбо

б) ператварэнне закранула толькі вельмі абмежаванаю частку* плошчы Адзінкі кіравання* і нясе ясныя, значныя, дадатковыя, надзейныя доўгатэрміновыя* ахоўныя* выгады ў Адзінцы кіравання*.

Крытэрыі* не ўжываецца.

Прынцып 7: Планаванне кіравання

Арганізацыя* павінна* мець План кіравання* адпаведны яе палітыцы і мэтам* і супамерны маштабу*, інтэнсіўнасці* і рызыкам* гаспадарчай дзейнасці. План кіравання* павінен* выконвацца і ўдакладняцца з ўлікам звестак маніторынга дзеля спрыяння *адаптыўнаму кіраванню**. Адпаведная планавая і рэгулюючая дакументацыя павінна* быць дастатковай для інструктавання персанала, інфармавання *закранутых** і *зацікаўленых бакоў** і абгрунтавання гаспадарчых рашэнняў.

7.1 Арганізацыя* павінна* выпрацаваць палітыкі (бачанне і каштоўнасці) і мэты кіравання*, якія з'яўляюцца экалагічна прымальнымі, сацыяльна выгоднымі, эканамічна жыццяздольнымі*, а таксама прапарцыйнымі маштабу*, інтэнсіўнасці* і рызыцы* гаспадарчай дзейнасці. Кароткі выклад такіх палітык і мэтаў* павінен* быць уключаны ў план кіравання* і абнародаваны ў адкрытым доступе.

7.1.1. Распрацавана палітыка экалагічна прымальнага, сацыяльна выгоднага і эканамічна жыццяздольнага* гаспадарання, у адносінах, прынамсі, наступных аспектаў:

- адпаведнасць нацыянальнаму заканадаўству і *Прынцыпам* FSC*;
- невычарпальнае выкарыстанне лясоў;
- эканамічная ўстойлівасць;
- захаванне *біялагічнай разнастайнасці** лясоў;
- прадухіленне і зніжэнне негатыўнага ўздзеяння на навакольнае асяроддзе;
- павага правоў і ўлік інтарэсаў *працаўнікоў* Арганізацыі**, мясцовага насельніцтва;
- павышэнне дабрабыту *працаўнікоў* Арганізацыі** і ўдзел у сацыяльна-эканамічным развіцці мясцовага насельніцтва. (АМІ 7.1.1, адаптаваны).

7.1.1.1. *Лесаўпарадкавальны праект** (з актуальнымі дапаўненнямі і змяненнямі (пры наяўнасці)).

7.1.1.2. Планавыя матэрыялы і гадавая справаздачнасць лесагаспадарчай установы (звод справаздач ІТР па накірунках) і / або іншыя планавыя і справаздачныя матэрыялы *Арганізацыі**.

7.1.1.3. Дакументацыя па працы з грамадскасцю.

7.1.2. Вызначаны і задакументаваны *мэты кіравання** у адносінах аспектаў палітыкі ў адпаведнасці з 7.1.1. (АМІ 7.1.2, адаптаваны).

7.1.2.1. *Лесаўпарадкавальны праект* (з актуальнымі дапаўненнямі і змяненнямі (пры наяўнасці)).

7.1.2.2. Дакументацыя па працы з грамадскасцю.

7.1.3. Рэзюмэ палітыкі і *мэтаў кіравання* Арганізацыі** змешчана ў адкрытым доступе. (АМІ 7.1.3, адаптаваны).

7.1.3.1. Рэзюмэ палітыкі і *мэтаў кіравання* Арганізацыі**.

7.1.3.2. Грамадска даступная інфармацыя *Арганізацыі**.

7.2. Арганізацыя* павінна* мець і рэалізоўваць План кіравання* для Адзінкі кіравання*, які поўнасю адпавядае палітыкам і мэтам*, вызначаных згодна *Крытэра* 7.1*. У *Плане кіравання* павінны** быць апісаны прыродныя рэсурсы ў межах *Адзінкі кіравання** і патлумачана, як гэты план будзе адпавядаць патрабаванням сэртыфікацыі FSC. *План кіравання* павінен** ахопліваць кіраванне *лясамі** і сацыяльныя аспекты, прапарцыйна *маштабу*, інтэнсіўнасці* і рызыцы** плануемай гаспадарчай дзейнасці

Заўвага: План кіравання* ўключае, прынамсі, наступныя элементы:

- палітыку паводле 7.1.1 і мэты кіравання* паводле 7.1.2;
- матэрыялы *лесаўпарадкавальнага праекта**;
- *картаграфічныя матэрыялы, звесткі ГІС (пры наяўнасці)*;
- *планавая і справаздачная дакументацыя структурных падраздзяленняў Арганізацыі**;
- *загады і распараджэнні, працэдуры, дамовы і інструкцыі Арганізацыі**;
- *спецыялізаваныя кампутарныя базы звестак і / або праграмы бухгалтарскага ўліку*;
- *іншая дакументацыя (каштарысы на выкананне прац, інвестпраекты, бізнеспланы, бюджэты і інш.)*;
- *аналіз матэрыялаў бізнес-панавання (пры наяўнасці)*

7.2.1. *План кіравання** ўтрымоўвае мерапрыемствы, працэдуры, стратэгіі і меры для дасягнення *мэтаў кіравання**. (АМІ 7.2.1 прыняты).

7.2.1.1. *Лесаўпарадкавальны праект** (з актуальнымі дапаўненнямі і змяненнямі (пры наяўнасці)), у тым ліку:

- глумачальны допіс;
- таксацыйныя попісы;
- праектныя ведамасці;
- картаграфічныя матэрыялы (планы лесанасаджэнняў, планшэты), звесткі ГІС (пры наяўнасці).

7.2.1.2. Справаздача па выніках правядзення аўтарскага нагляду па выкананні *лесаўпарадкавальнага праекта**.

7.2.1.3. Зацверджаныя планы рубак (агульныя дадзеныя).

7.2.1.4. Улік ляснога фонду (па формах).

7.2.1.5. Матэрыялы для дзяржаўнага ляснога кадастра.

7.2.1.6. Дзяржаўная статыстычная справаздачнасць.

7.2.1.7. Гадавая справаздачнасць лесагаспадарчай установы (звод справаздач ІТР па накірунках).

7.2.1.8. Справаздача аб камерцыйнай нарыхтоўцы драўніны і пабочным лесакарыстанні.

7.2.1.9. Дакументы аператыўнага лесакіравання, у тым ліку:

- матэрыялы адмежавання і таксацыі лесасек;
- лесасечныя білеты, лясныя білеты, ордары;
- акты абследавання лясных насаджэнняў;
- тэхналагічныя карты на распрацоўку лесасек;
- акты агляду лесасек;

7.2.1.10. Фінансавыя планавыя і справаздачныя матэрыялы *Арганізацыі**.

7.2.1.11. Справаздача аб выкананні асноўных мэтавых і галіновых паказчыкаў сацыяльна-эканамічнага развіцця.

7.2.1.12. Матэрыялы планава-эканамічнага аддзела, у тым ліку:

- баланс выдаткаў і даходаў лясной гаспадаркі;
- аналіз выдаткаў на вядзенне лясной гаспадаркі;
- аналіз паказчыкаў эканамічнай эфектыўнасці лесакарыстання.

7.2.1.13. Загады і распараджэнні, працэдуры, дамовы і інструкцыі *Арганізацыі**.

7.2.1.14. Іншая дакументацыя (каштарысы на выкананне прац, інвестпраекты, бізнеспланы, бюджэты і інш.).

7.2.1.15. Аналіз матэрыялаў бізнес-планавання (пры наяўнасці).

7.2.1.16. Спецыялізаваныя кампутарныя базы звестак і / або праграмы бухгалтарскага ўліку.

7.2.2. *План кіравання** утрымоўвае характарыстыку каштоўнасцяў, рэсурсаў і *рызык**, вызначаных у адпаведнасці з *Прынцыпамі** 6, 2-5 і 9 (АМІ 7.2.2 адаптаваны):

7.2.2.1. *План кіравання** утрымоўвае характарыстыку лясных рэсурсаў і *прыродных каштоўнасцяў**, вызначаных у *Прынцыпах** 6 і 9.

7.2.2.2. *План кіравання** утрымоўвае характарыстыку сацыяльна-эканамічных рэсурсаў і ўмоў у адпаведнасці з *Прынцыпамі** 6, 2-5 і 9.

7.2.2.3. *План кіравання** утрымоўвае характарыстыку значных для дадзенай мясцовасці (раён размяшчэння ляснога фонду *Арганізацыі**) сацыяльных і экалагічных *рызык**, вызначаных у *Прынцыпах** 6, 2-5 і 9.

7.2.3. *План кіравання** утрымоўвае дакументацыю (працэдуры, інструкцыі, загады, дамовы і да т.п.) адносна:

7.2.3.1. Права на працу *працаўнікоў** *Арганізацыі***, бяспекі працы, *гendarнай роўнасці**, як вызначана ў *Прынцыпе** 4;

7.2.3.2. Сацыяльна-эканамічнага развіцця дадзенай мясцовасці (раён размяшчэння ляснога фонду *Адзінкі кіравання**), узаемаадносін з *мясцовымі супольнасцямі**, як вызначана ў *Прынцыпах** 4, 5;

7.2.3.3. *Узаемадзеяння** з *закранутымі і зацікаўленымі бакамі**, вырашэння *спрэчак** і працы са скаргамі, як вызначана ў *Прынцыпах** 1, 2, 7;

7.2.3.4. Плануемай гаспадарчай дзейнасці і тэхналогіі лесагаспадарчых і лесасечных работ, як вызначана ў *Прынцыпе** 10;

7.2.3.5. Абгрунтавання аб'ёмаў нарыхтоўкі драўніны і іншых відаў лясных рэсурсаў, як вызначана ў *Прынцыпе** 5. (АМІ 7.2.3 адаптаваны).

- 7.2.4. *План кіравання** утрымоўвае меры па захаванні і/ці аднаўленню*:
- 7.2.4.1. *Рэдкіх** відаў і *пагражальных відаў** і іх *біятопаў**;
  - 7.2.4.2. Водных аб'ектаў* і *прыбярэжных зон**;
  - 7.2.4.3. *Злучанасці** *ландшафтаў**, уключаючы калідоры;
  - 7.2.4.4. *Рэпрэзентатыўных участкаў**, як вызначана ў *Прынцыпе** 6;
  - 7.2.4.5. *Каштоўнасцяў асаблівай аховы**, як вызначана ў *Прынцыпе** 9. (АМІ 7.2.2, адаптаваны).
- 7.2.5. *План кіравання** утрымоўвае меры па ацэнцы, прадухіленню і/ці змякчэнню негатыўных уздзеянняў гаспадарчай дзейнасці на *прыродныя* і сацыяльныя *каштоўнасці**:
- 7.2.5.1. *Прыродныя каштоўнасці**, як вызначана ў *Прынцыпах* 6, 9;
  - 7.2.5.2. Сацыяльныя каштоўнасці, як вызначана ў *Прынцыпах** 2-5, 9. (АМІ 7.2.5, адаптаваны).
- 7.2.6. *План кіравання** утрымоўвае праграму маніторынга, як вызначана ў *Прынцыпе** 8, уключаючы ацэнку гаспадарчай дзейнасці і стану лясоў:
- 7.2.6.1. Аб'ёмы нарыхтоўкі відаў лясной прадукцыі, як вызначана ў *Прынцыпе** 5;
  - 7.2.6.2. Зместу картаграфічных матэрыялаў (матэрыялаў лесаўпарадкавання) (з улікам бягучых змяненняў) і / або звестак ГІС;
  - 7.2.6.3. *Прыродных каштоўнасцяў**, як вызначана ў *Прынцыпе** 6;
  - 7.2.6.4. *Каштоўнасцяў асаблівай аховы**, як вызначана ў *Прынцыпе** 9;
  - 7.2.6.5. Уплыву гаспадарчай дзейнасці, як вызначана ў *Прынцыпе** 10;
  - 7.2.6.6. Сістэмы адсочвання (аналізу) стану лясоў на аснове *ўзаемадзеяння** з *закранутымі** і/ці *зацікаўленымі бакамі**, як вызначана ў *Прынцыпах** 2-5 і 7. (АМІ 7.2.6, адаптаваны).

7.3. *План кіравання павінен* уключаць *правяраемыя наказчыкі** згодна якім прагрэс дасягнення кожнай з *прадпісаных мэтаў** можа быць ацэнены**

7.3.1. Вызначаны *мэтавыя наказчыкі** для ацэнкі прагрэсу дасягнення ўсіх *мэтаў кіравання**. (АМІ 7.3.1, адаптаваны).

- 7.3.1.1. Колькасны і якасны стан лясных рэсурсаў.
- 7.3.1.2. Бягучыя змяненні у лясным фондзе.
- 7.3.1.3. Аб'ёмы нарыхтоўкі лясной прадукцыі.
- 7.3.1.4. Стан *каштоўнасцяў асаблівай аховы**.
- 7.3.1.5. Дынаміка папуляцый дзікіх відаў жывел.
- 7.3.1.6. Задаволенасць *зацікаўленых бакоў** *ўзаемадзеяннем** з імі.
- 7.3.1.7. Агульная *эканамічная жыццяздольнасць** *Адзінкі кіравання** і інш.

7.3.2. *Арганізацыяй** усталявана перыядычнасць маніторынгу *правяраемых наказчыкаў** для ацэнкі прагрэсу ў дасягненні *мэтаў кіравання**. (АМІ 7.3.1, адаптаваны).

- 7.3.2.1. Унутраныя працэдуры *Арганізацыі** маніторынгу вынікаў працы яе структурных адзінак (рэвізія лясніцтваў і да т.п.).
- 7.3.2.2. Унутраныя праграмы *Арганізацыі** кантролю хода выканання планавых *наказчыкаў**.
- 7.3.2.3. Матэрыялы праверак *Арганізацыі** дзяржаўнымі кампетэнтнымі органамі.

7.4 *Арганізацыя павінна* абнаўляць і пераглядаць дакументацыю па планаванню дзейнасці і працэдурную дакументацыю для ўключэння вынікаў маніторынга і ацэнкі, *ўзаемадзеяння** з *зацікаўленымі бакамі** альбо новай навуковай і тэхнічнай інфармацыі, а таксама зменаў прыродных, сацыяльных, эканамічных умоў.**

7.4.1. *План кіравання** у цэлым пераглядаецца і абнаўляецца не радзей аднаго разу ў 10 гадоў. Асобныя элементы *Плану кіравання** пераглядаюцца і абнаўляюцца з улікам новай інфармацыі і ўмоў гаспадарання (АМІ 7.4.1, адаптаваны).

- 7.4.1.1. Новыя патрабаванні нацыянальнага *заканадаўства**;
- 7.4.1.2. Новая навукова-тэхнічная інфармацыя;
- 7.4.1.3. Змены у арганізацыйна-гаспадарчай структуры *Арганізацыі**, межах *Адзінкі кіравання** і да т.п.
- 7.4.1.4. Вынікі маніторынгу, праведзенага з улікам патрабаванняў *Прынцыпу* 8*;
- 7.4.1.5. Вынікі аўдытаў, праведзеных органам па сертыфікацыі;
- 7.4.1.6. Вынікі *ўзаемадзеяння** з *закранутымі бакамі**.
- 7.4.1.7. Змены *экалагічных, сацыяльных, эканамічных умоў**.

7.4.2. Пры занаванні тэрыторыі ляснога фонду па шчыльнасці забруджвання глеб цэзіем-137 вылучаюцца 4 зоны радыеактыўнага забруджвання: I -1-5 Ки/км², II - 5-15 Ки/ км², III - 15-40 Ки/км² і IV- 40 Ки/км² і больш. У мэтах больш дэталёвай рэгламентацыі лесагаспадарчай дзейнасці ў межах I зоны вылучаюцца падзоны 1А-1-2 Ки/км² і ІБ -2-5 Ки/км² (новы індыкатар).

7.4.2.1. Карта-схема размеркавання лясных кварталаў па зонах радыеактыўнага забруджвання

7.4.2.2. Актуалізаваныя матэрыялы радыяцыйнага абследавання ляснога фонду і лесасек, радыяцыйнага кантролю лясной прадукцыі на падведамаснай тэрыторыі.

7.4.3. Ва ўсіх зонах радыеактыўнага забруджвання праектуецца і ажыццяўляецца патрабаваны пералік і аб'ём мерапрыемстваў па вядзенню лясной гаспадаркі і лесакарыстанні, устаноўленых для дадзенай зоны, якія дазваляюць забяспечыць шматмэтавае выкарыстанне лясных рэсурсаў, прадуктаў іх перапрацоўкі і экалагічных функцый лесу, пры захаванні нацыянальных нормаў і правілаў радыяцыйнай бяспекі працаўнікоў лясной гаспадаркі, лясной прадукцыі і прадуктаў яе перапрацоўкі (новы індыкатар).

7.4.2.1. Тэхналагічныя карты на распрацоўку лесасек з указаннем шчыльнасці забруджвання глебы цэзіем -137 і магутнасці дозы.

7.4.2.2. Акты радыяцыйнага абследавання лесасек у зонах радыеактыўнага забруджвання.

7.4.2.3. Лесасечны білет з унесенымі звесткамі пра шчыльнасць забруджвання глебы цэзіем -137 на лесасеках, нумарам і датай акта радыяцыйнага абследавання лесасекі. Для II-IV зон радыеактыўнага забруджвання ў лесасечны білет дадаткова уносіцца ўдзельная актыўнасць цэзія -137 ў драўніне, а таксама лесасечных адходах, меркаваных да выкарыстання.

7.4.2.4. Спецыяльныя рэгламенты на правядзенне работ у зоне забруджвання 40 Ки / км² і больш.

7.4.2.5. Пратакты выпрабаванняў партый лясной прадукцыі на радыеактыўнае забруджванне.

7.4.2.6. Пашпарты радыяцыйнай бяспекі лясной прадукцыі і прадуктаў яе перапрацоўкі, якія рэалізуюцца прадпрыемствам.

7.4.2.7. Кантроль неабходнай нарматыўнай прававой і тэхнічнай нарматыўнай прававой дакументацыі па рэгламентацыі лесагаспадарчай і іншай дзейнасці ў зонах радыеактыўнага забруджвання, дакументацыі па радыяцыйнаму абследаванню лесасек і іх распрацоўцы ў зонах радыеактыўнага забруджвання, радыяцыйнай бяспекі работнікаў лясной гаспадаркі, лясной прадукцыі і прадуктаў яе перапрацоўкі.

7.5. Арганізацыя* павінна* зрабіць агульнадаступным* рэзюмэ Плана кіравання* бясплатна. За выключэннем канфідэнцыяльнай інфармацыі*, усе астатнія істотныя кампаненты Плана кіравання* павінны* быць даступнымі закранутым бакам* па патрабаванню і па кошце вырабу копій і апрацоўкі

7.5.1. Рэзюме Плана кіравання* павінна* утрымоўваць, прынамсі, наступныя часткі:

7.5.1.1. Агульныя звесткі пра Арганізацыю*;

7.5.1.2. Палітыка і мэты дзейнасці Арганізацыі*;

7.5.1.3. Звесткі пра лясныя рэсурсы, бягучыя змяненні у лясным фондзе;

7.5.1.4. Аб'ёмы нарыхтоўкі розных відаў лясной прадукцыі;

7.5.1.5. Плануемая гаспадарчая дзейнасць (на будучы год і перыяд дзеяння лесаўпарадкавальнага праекту);

7.5.1.6. Апісанне падыходаў, метадаў і / або тэхналогій лесагаспадарчых і лесасечных работ, якія ўжываюцца для захавання біялагічнай разнастайнасці* лясоў;

7.5.1.7. Асноўныя вынікі маніторынгу Каштоўнасцяў асаблівай аховы* на тэрыторыі Адзінкі кіравання*;

7.5.1.8. Асноўныя паказчыкі сацыяльна-эканамічнага развіцця Арганізацыі*.

(АМІ 7.5.1 адаптаваны).

7.5.2. Рэзюмэ Плана кіравання* за выключэннем канфідэнцыяльнай інфармацыі* бясплатна размешчана ў адкрытым доступе ў фармаце, зручным для закранутых і зацікаўленых* бакоў*, уключаючы картаграфічны матэрыял. (АМІ 7.5.2 адаптаваны).

7.5.2.1. Інфармацыйныя стэнды Арганізацыі*, рэкламныя, інфармацыйныя лісты і да т.п.;

7.5.2.2. Інтэрнэт сайт, вэб-старонкі Арганізацыі* ў сацыяльных сетках.

7.5.3. Дэталі Плану кіравання*, не прадстаўленыя ў адкрытым доступе, даступныя закранутым бакам* па запыце з улікам прыватнасці інфармацыі. Плата, спаганяемая Арганізацыяй* за падаванне

інфармацыі, не можа быць вышэй выдаткаў на яе капіяванне, апрацоўку і перасыланне. (новы індыкатар).

7.5.3.1. Звесткі супрацоўніка(ў), адказнага за камунікацыю з грамадскасцю;

7.5.3.2. Улік зваротаў грамадзян і юрыдычных асоб у адпаведнасці з патрабаваннямі дзеючага заканадаўства.

7.5.3.2. Кніга заўваг і прапаноў.

7.6. Арганізацыя* павінна*, прапарцыйна маштабу*, інтэнсіўнасці* і рызыке* гаспадарчай дзейнасці, праактыўна і празрыста ўключаць *закранутыя бакі** у сваі працэсы па планаванню дзейнасці і маніторынгу і павінна* ўключаць *зацікаўленыя бакі** па іх патрабаванні

7.6.1. Падчас планавання забяспечана празрыстае культурна прымальнае ўзаемадзеянне* з *закранутымі бакамі** у пытаннях:

1) Выращэння спрэчных сітуацый у дасудовым парадку (*Крытэр* 1.6, Крытэр* 2.6, Крытэр* 4.6*);

2) Мінімізацыі наступстваў гаспадарчай дзейнасці ў сферы інтарэсаў *мясцовых супольніцтваў** насельніцтва (*Крытэр 3.1, 3.5, 4.1, 4.7*);

3) Дзейнасці, якая спрыяе сацыяльнаму і эканамічнаму развіццю *мясцовых супольніцтваў**;

4) Дзейнасці па выяўленню, маніторынгу *Каштоўнасцяў асаблівай аховы** (*Крытэр* 9.1, Крытэр* 9.2, 9.4*). (АМІ 7.6.1 адаптаваны).

7.6.1.1. Звесткі супрацоўніка(ў), адказнага за камунікацыю з грамадскасцю;

7.6.1.2. Матэрыялы лесаўпарадкавальных нарадаў (працэдуры базавага лесаўпарадкавання);

7.6.1.3. Улік зваротаў грамадзян і юрыдычных асоб у адпаведнасці з патрабаваннямі дзеючага заканадаўства.

7.6.1.4. Кніга заўваг і прапаноў.

7.6.2. Ва ўзаемадзеянні* з *закранутымі бакамі**:

1) Вызначаны адпаведныя прадстаўнікі і кантактныя асобы (уключаючы ў адпаведных выпадках органы ўлады, мясцовыя ўстановы, арганізацыі);

2) Вызначаны ўзаемна ўзгодненыя спосабы сувязі для абмену інфармацыяй;

3) Усе абмяркаваныя пытанні і дасягнутыя дамовы задакументаваны;

4) Забяспечана магчымасць азнаямлення *закранутых бакоў** з пратаколамі рэгістрацыі ўсіх абмеркаваных пытанняў, прынятых рашэнняў і дасягнутых дамоў. (АМІ 7.6.2 адаптаваны).

7.6.2.1. Матэрыялы супрацоўніка(ў), адказнага за камунікацыю з грамадскасцю;

7.6.2.2. Працэдуры *Арганізацыі** па рабоце з *закранутымі бакамі**.

7.6.2.3. Спіс прадстаўнікоў (і / або кантактных асобаў) *закранутых і зацікаўленых бакоў**.

7.6.3. *Закранутым бакам** прадстаўлена магчымасць удзелу ў працэсах маніторынгу і планавання гаспадарчай дзейнасці, якая можа закрануць іх інтарэсы. (АМІ 7.6.3 адаптаваны).

7.6.3.1. Матэрыялы супрацоўніка(ў), адказнага за камунікацыю з грамадскасцю.

7.6.3.2. Працэдуры *Арганізацыі** па рабоце з *закранутымі і зацікаўленымі бакамі**.

7.6.3.3. Матэрыялы лесаўпарадкавальных нарадаў (працэдуры базавага лесаўпарадкавання).

7.6.3.4. Улік зваротаў грамадзян і юрыдычных асоб у адпаведнасці з патрабаваннямі дзеючага заканадаўства.

7.6.3.5. Кніга заўваг і прапаноў.

7.6.4. Па запыце *зацікаўленым бакам** прадстаўлена магчымасць удзелу ў планаванні і маніторынгу гаспадарчай дзейнасці, якая можа закрануць іх інтарэсы. (АМІ 7.6.4 прыняты).

7.6.4.1. Матэрыялы супрацоўніка(ў), адказнага за камунікацыю з грамадскасцю.

7.6.4.2. Працэдуры *Арганізацыі** па рабоце з *закранутымі і зацікаўленымі бакамі**.

7.6.4.3. Матэрыялы лесаўпарадкавальных нарадаў (працэдуры базавага лесаўпарадкавання).

7.6.4.4. Улік зваротаў грамадзян і юрыдычных асоб у адпаведнасці з патрабаваннямі дзеючага заканадаўства.

7.6.4.5. Кніга заўваг і прапаноў.

Прынцып 8. Маніторынг і ацэнка

Арганізацыя* павінна* дэманстраваць, што прагрэс па дасягненні мэтай кіравання*, уплываў гаспадарчай дзейнасці і стан Адзінкі кіравання* адсочваецца і ацэньваецца супамерна маштабу*, інтэнсіўнасці* і рызыке* гаспадарчай дзейнасці, дзеля выканання адптыўнага кіравання*.

8.1 Арганізацыя* павінна* адсочваць выкананне свайго Плана кіравання*, уключаючы яго палітыкі і мэты кіравання*, яго прагрэс з запланаванай дзейнасцю і дасягненне правяраемых паказчыкаў*.

Заўвага: Арганізацыя* можа выкарыстоўваць звесткі маніторынгу, які праводзіцца іншымі арганізацыямі і незалежнымі спецыялістамі (навуковымі і адукацыйнымі арганізацыямі, органамі выканаўчай улады і інш.).

8.1.1. Распрацаваны і ўжываюцца працэдуры маніторынгу хода рэалізацыі Плана кіравання*, уключаючы яго палітыкі, мэты кіравання* і дасягненне мэтавых паказчыкаў*. (АМІ 8.1.1 прыняты).

8.1.1.1. Справаздача па выніках правядзення аўтарскага нагляду па выкананні лесаўпарадкавальнага праекта*.

8.1.1.2. Справаздача аб выкананні асноўных мэтавых і галіновых паказчыкаў сацыяльна-эканамічнага развіцця.

8.1.1.3. Улік ляснога фонду (па формах).

8.1.1.4. Матэрыялы для дзяржаўнага ляснога кадастра.

8.1.1.5. Дзяржаўная статыстычная справаздачнасць.

8.1.1.6. Гадавая справаздачнасць лесагаспадарчай установы (звод справаздач ІТР па накірунках).

8.1.1.7. Справаздача аб камерцыйнай нарыхтоўцы драўніны і нелясной прадукцыі лесу;

8.1.1.8. Загады і распараджэнні, працэдуры, дамовы, інструкцыі і іншая дакументацыя Арганізацыі*.

8.1.1.9. Аналіз матэрыялаў бізнес-планавання (пры наяўнасці).

8.2 Арганізацыя* павінна* адсочваць і ацэньваць уплывы на навакольнае асяроддзе і сацыяльныя ўплывы дзейнасці, што выконваецца ў межах Адзінкі кіравання*, а таксама змены ў яго экалагічным стане.

8.2.1. Маніторынг дастатковы, каб выявіць і апісаць экалагічныя наступствы гаспадарчай дзейнасці, і ўключае, дзе дастасоўна:

1. Вынікі мерапрыемстваў па лесааднаўленні ў адпаведнасці з патрабаваннямі крытэра* 10.1;

2. Выкарыстанне для лесааднаўлення добра адаптаваных відаў (крытэр* 10.2);

3. Неспрыяльныя наступствы ад інвазіўных відаў ці іншыя неспрыяльныя наступствы, у звязку з любымі чужароднымі відамі* на тэрыторыі Адзінкі кіравання* (крытэр* 10.3);

3. Выкарыстанне генетычна мадыфікаваных арганізмаў* (або інфармацыя для пацверджання, што яны не выкарыстоўваюцца) (крытэр* 10.4);

4. Вынікі мерапрыемстваў па догляду за лесам (крытэр* 10.5);

5. Неспрыяльныя наступствы для прыродных каштоўнасцяў* ад выкарыстання ўгнаенняў* (крытэр* 10.6);

6. Неспрыяльныя наступствы ад выкарыстання пестыцыдаў* (крытэр* 10.7);

7. Неспрыяльныя наступствы ад выкарыстання біялагічных сродкаў засцярогі раслін* (крытэр* 10.8);

8. Наступствы ад небяспечных прыродных з'яў* (крытэр* 10.9);

9. Наступствы ад развіцця інфраструктуры*, транспартных работ, мерапрыемстваў па лесааднаўленні і догляду за лесам для рэдкіх* і пагражальных* відаў, біятопаў*, экасістэм*, ландшафтных каштоўнасцяў*, водных аб'ектаў, глебаў (крытэр* 10.10);

10. Вынікі уздзеяння нарыхтоўкі і вывазкі драўніны на недраўняную лясную прадукцыю*, прыродныя каштоўнасці*, ліквідныя драўняныя адыходы, іншыя віды прадукцыі і паслуг (крытэр* 10.11);

11. Экалагічна прымальнае абыходжанне з адыходамі* (крытэр* 10.12).

8.2.1.1. Справаздача па выніках правядзення аўтарскага нагляду па выкананні *лесаўпарадкавальнага праекта**.

8.2.1.2. Справаздача аб выкананні асноўных мэтавых і галіновых паказчыкаў сацыяльна-эканамічнага развіцця.

8.2.1.3. Улік ляснога фонду (па формах).

8.2.1.4. Матэрыялы для дзяржаўнага ляснога кадастра.

8.2.1.5. Дзяржаўная статыстычная справаздачнасць.

8.2.1.6. Гадавая справаздачнасць лесагаспадарчай установы (звод справаздач ІТР па накірунках).

8.2.1.7. Справаздача аб камерцыйнай нарыхтоўцы драўніны і нелясной прадукцыі лесу.

8.2.1.8. Вынікі розных відаў маніторынгу ў *Арганізацыі** (альбо іншых арганізацый).

8.2.1.9. Загады і распараджэнні, працэдуры, дамовы, інструкцыі і іншая дакументацыя *Арганізацыі**.

(АМІ 8.2.1 адаптаваны).

8.2.2. Маніторынг дастатковы, каб выявіць і апісаць сацыяльныя наступствы гаспадарчай дзейнасці, і ўключае, дзе дастасоўна:

1. Сведчанні незаконных ці несанкцыянаваных дзеянняў (*крытэр** 1.4);

2. Выкананне *дастасавальнага заканадаўства**, мясцовага заканадаўства*, *ратыфікаваных** міжнародных канвенцый і абавязковых збораў правіл* (*крытэр** 1.5);

3. Вырашэнне *спрэчак** і скаргаў (*крытэры** 1.6, 2.6, 4.6);

4. Праграмы і мерапрыемствы, у звязку з правамі працаўнікоў* (*крытэр** 2.1);

5. *Гендарная роўнасць**, сэксуальныя дамаганні і дыскрымінацыя па палавой прыкмеце (*крытэр** 2.2);

6. Праграмы і мерапрыемствы, якія тычацца аховы працы і абароны здароўя на вытворчасці (*крытэр** 2.3);

7. Выплату заробтнай платы (*крытэр** 2.4);

8. Навучанне працаўнікоў* (*крытэр** 2.5);

9. Здароўе працаўнікоў* пры выкарыстанні *пестыцыдаў**, калі яны выкарыстоўваюцца (*крытэр** 2.5, 10.7);

10. Поўная рэалізацыя ўмоў у дамовах пра абавязанні* (*крытэр** 3.2, 4.2);

11. Адносіны з *мясцовымі супольнасцямі** (*крытэр** 4.2);

12. *Абарона** месцаў адмысловай культурнай, экалагічнай, эканамічнай, рэлігійнай ці духоўнай каштоўнасці *мясцовых супольнасцяў** (*крытэр** 4.7);

13. Выкарыстанне *традыцыйных ведаў** і *інтэлектуальнай уласнасці** (*крытэр** 4.8);

14. Мясцовае эканамічнае і сацыяльнае развіццё (*крытэр** 4.2-4.5);

15. Вытворчасць разнастайных выгод і/ці прадукцыі (*крытэр** 5.1);

16. Мерапрыемствы па падтрыманні ці паляпшэнню *экасістэмных паслуг** (*крытэр** 5.1);

17. Параўнанне фактычнага і планавага штогадовага аб'ёму нарыхтоўкі драўніны і/ці недраўнянай лясной прадукцыі* (*крытэр** 5.2);

18. Выкарыстанне мясцовых магчымасцяў перапрацоўкі, аказання паслугаў і дадання кошту (*крытэр** 5.4);

19. *Доўгатэрміновая** эканамічная *жыццяздольнасць** (*крытэр** 5.5); і

20. *Каштоўнасці асаблівай аховы** 5 і 6 тыпаў, выяўленыя ў *крытэры** 9.1.

(АМІ 8.2.2 адаптаваны)

8.2.2.1. Справаздача па выніках правядзення аўтарскага нагляду па выкананні *лесаўпарадкавальнага праекта**.

8.2.2.2. Справаздача аб выкананні асноўных мэтавых і галіновых паказчыкаў сацыяльна-эканамічнага развіцця.

8.2.2.3. Гадавая справаздачнасць лесагаспадарчай установы (звод справаздач ІТР па накірунках).

8.2.2.4. Дзяржаўная статыстычная справаздачнасць.

8.2.2.5. Улік ляснога фонду (па формах).

8.2.2.5. Матэрыялы для дзяржаўнага ляснога кадастра.

8.2.2.6. Справаздача аб камерцыйнай нарыхтоўцы драўніны і пабочнай прадукцыі лесу.

8.2.2.7. Загады і распараджэнні, працэдуры, дамовы, інструкцыі і іншая дакументацыя *Арганізацыі**.

8.2.2.8. Вынікі розных відаў маніторынгу ў *Арганізацыі** (альбо іншых арганізацый).

8.2.3. Маніторынг дастатковы, каб выявіць і апісаць змены навакольнага асяроддзя, і ўключае, дзе дастасоўна:

1. Падтрыманне і/ці паляпшэнне *экасістэмных паслуг** (*крытэр** 5.2) (калі *Арганізацыя** робіць рэкламныя заявы FSC, датычныя прапановы *экасістэмных паслуг**, ці атрымлівае аплату за аказанне *экасістэмных паслуг**);
2. *Прыродныя каштоўнасці** і *экасістэмныя паслугі**, у тым ліку звязанне і дэпанаванне вугляроду (*крытэр** 6.1); у тым ліку эфектыўнасць мер прадухілення, змякчэння і прадухілення негатыўных наступстваў для *прыродных каштоўнасцяў** (*крытэр** 6.3);
3. *Рэдкія** і *пагражальныя** віды, і эфектыўнасць мер іх *абароны** і *абароны** іх *біятопаў** (*крытэр** 6.4);
4. *Рэпрэзентатыўныя ўчасткі** і эфектыўнасць мер іх *захавання** і/ці *аднаўлення** (*крытэр** 6.5);
5. *Родныя віды** натуральнага паходжання, *біялагічная разнастайнасць** і эфектыўнасць мер іх *аховы** і/ці *аднаўлення** (*крытэр** 6.6);
6. *Вадацёкі і вадаёмы**, колькасць і якасць вады і эфектыўнасць мер іх *захавання і/ці аднаўлення** (*крытэр** 6.7);
7. *Ландшафтныя каштоўнасці** і эфектыўнасць мер іх падтрымання і/ці *аднаўлення** (*крытэр** 6.8);
8. Пераўтварэнне *натуральных лясоў** у *плантацыі** ці пераўтварэнне ў *нелясныя** тэрыторыі (*крытэр** 6.9);
9. Статут *плантацый**, створаных пасля 1994 гады (*крытэр** 6.10); і
10. Высокія *прыродныя каштоўнасці** 1-4, выяўленыя ў *крытэры** 9.1, і эфектыўнасць мер па іх падтрыманні і/ці паляпшэнню.
(новы індыкатар).

8.2.3.1. Справаздача па выніках правядзення аўтарскага нагляду па выкананні *лесаўпарадкавальнага праекта**.

8.2.3.2. Гадавая справаздачнасць лесагаспадарчай установы (звод справаздач ІТР па накірунках).

8.2.3.3. Справаздача аб выкананні асноўных мэтавых і галіновых паказчыкаў сацыяльна-эканамічнага развіцця.

8.2.3.4. Справаздача аб камерцыйнай нарыхтоўцы драўніны і ядраўнянай прадукцыі лесу.

8.2.3.5. Улік ляснога фонду (па формах).

8.2.3.6. Матэрыялы для дзяржаўнага ляснога кадастра.

8.2.3.7. Дзяржаўная статыстычная справаздачнасць.

8.2.3.8. Вынікі розных відаў маніторынгу ў *Арганізацыі** (альбо іншых арганізацый).

8.2.3.9. Загады і распараджэнні, працэдуры, дамовы, інструкцыі і іншая дакументацыя *Арганізацыі**.

8.3 *Арганізацыя павінна* аналізаваць вынікі маніторынгу і ацэнкі і ўлічваць вынікі гэтага аналізу ў працэсе планавання**

8.3.1. Працэс *адаптыўнага кіравання** ажыццяўляецца такім чынам, што вынікі маніторынгу ўлічваюцца ў перыядычных абнаўленнях працэсу планавання і ў фінальным *Плане кіравання**. (АМІ 8.3.1 прыняты).

8.3.1.1. *Лесаўпарадкавальны праект** (з актуальнымі дапаўненнямі і змяненнямі (пры наяўнасці)).

8.3.1.2. Справаздача па выніках правядзення аўтарскага нагляду па выкананні *лесаўпарадкавальнага праекта**.

8.3.1.3. Зацверджаныя планы рубак (агульныя паказчыкі).

8.3.1.4. Улік ляснога фонду (па формах).

8.3.1.5. Матэрыялы для дзяржаўнага ляснога кадастра.

8.3.1.6. Дзяржаўная статыстычная справаздачнасць.

8.3.1.7. Гадавая справаздачнасць лесагаспадарчай установы (звод справаздач ІТР па накірунках).

8.3.1.8. Справаздача аб камерцыйнай нарыхтоўцы драўніны і пабочнай прадукцыі лесу.

8.3.1.9. Дакументы апэратыўнага лесакіравання.

8.3.1.10. Фінансавыя планавыя і справаздачныя матэрыялы *Арганізацыі**.

8.3.1.11. Справаздача аб выкананні асноўных мэтавых і галіновых паказчыкаў сацыяльна-эканамічнага развіцця.

8.3.1.12. Матэрыялы планава-эканамічнага аддзела.

- 8.3.1.13. Загады і распараджэнні, працэдуры, дамовы і інструкцыі *Арганізацыі**.
- 8.3.1.14. Іншая дакументацыя (каштарысы на выкананне прац, інвестпраекты, бізнеспланы, бюджэты і інш.).
- 8.3.1.15. Аналіз матэрыялаў бізнес-планавання (пры наяўнасці).
- 8.3.1.16. Спецыялізаваныя кампутарныя базы звестак і / або праграмы бухгалтарскага ўліку.
- 8.3.2. Калі вынікі маніторынгу выяўляюць неадпаведнасці са стандартам FSC, то *мэты кіравання**, *правяраемыя паказчыкі** і/ці гаспадарчая дзейнасць карэктуюцца. (АМІ 8.3.2 прыняты).
- 8.3.2.1. *Лесаўпарадкавальны праект** (з актуальнымі дапаўненнямі і змяненнямі (пры наяўнасці)).
- 8.3.2.2. Справаздача па выніках правядзення аўтарскага нагляду па выкананні *лесаўпарадкавальнага праекта**.
- 8.3.2.3. Зацверджаныя планы рубак (агульныя паказчыкі).
- 8.3.2.4. Улік ляснога фонду (па формах).
- 8.3.2.5. Матэрыялы для дзяржаўнага ляснога кадастра.
- 8.3.2.6. Дзяржаўная статыстычная справаздачнасць.
- 8.3.2.7. Гадавая справаздачнасць лесагаспадарчай установы (звод справаздач ІТР па накірунках).
- 8.3.2.8. Справаздача аб камерцыйнай нарыхтоўцы драўніны і пабочнай прадукцыі лесу.
- 8.3.2.9. Дакументы аператыўнага лесакіравання.
- 8.3.2.10. Фінансавыя планавыя і справаздачныя матэрыялы *Арганізацыі**.
- 8.3.2.11. Справаздача аб выкананні асноўных мэтавых і галіновых паказчыкаў сацыяльна-эканамічнага развіцця.
- 8.3.2.12. Матэрыялы планава-эканамічнага аддзела.
- 8.3.2.13. Загады і распараджэнні, працэдуры, дамовы і інструкцыі *Арганізацыі**.
- 8.3.2.14. Аналіз матэрыялаў бізнес-планавання (пры наяўнасці).
- 8.3.2.15. Спецыялізаваныя кампутарныя базы звестак і / або праграмы бухгалтарскага ўліку.
- 8.3.2.16. Іншая дакументацыя (каштарысы на выкананне прац, інвестпраекты, бізнеспланы, бюджэты і інш.).

8.4 *Арганізацыя павінна* зрабіць агульнадаступным* рэзюме вынікаў маніторынга бясплатна, за выключэннем канфідэнцыйнай інфармацыі***

- 8.4.1. Кароткі агляд вынікаў маніторынгу за выключэннем *канфідэнцыйнай інфармацыі** знаходзіцца ў вольным доступе для *закранутых** і *зацікаўленых бакоў**. (АМІ 8.4.1 адаптаваны).
- 8.4.1.1. Інтэрнэт сайт, вэб-старонкі *Арганізацыі** ў сацыяльных сетках.
- 8.4.1.2. Інфармацыйныя стэнды *Арганізацыі**, рэкламныя і/альбо інфармацыйныя лісты і да т.п.

8.5 *Арганізацыя павінна* мець і весці сістэму выяўлення і адсочвання супамерна *маштабу**, *інтэнсіўнасці** і *рызыке** сваёй гаспадарчай дзейнасці, для дэманстравання крыніц і аб'ёмаў, прапарцыйна заплававанама аб'ёму вытворчасці на кожны год, усіх прадуктаў з *Адзінкі кіравання**, што прадаюцца як FSC сэртыфікаваныя**

- 8.5.1. Ужываецца сістэма, якая дазваляе адсочваць і фіксаваць рух любой лясной прадукцыі, якая прадаецца як FSC-сэртыфікаваная. (АМІ 8.5.1 прыняты).
- 8.5.1.1. Дакументы, якія пацвярджаюць легальнасць лесакарыстання і легальнасць паходжання лесапрадукцыі у лесакарыстальніка, у тым ліку:
- лесасечны білет, ордар;
  - лясны білет;
  - таварна-транспартная накладная формы;
  - таварная накладная;
  - цэтлік на вывазку лесапрадукцыі (дастаўка лесаматэрыялаў);
  - квітанцыя накладная на выдачу лесапрадукцыі за наяўны разлік формы.
- 8.5.1.2. Дакументы, якія дазваляюць адсочваць рух лясной прадукцыі ад месца яе паходжання да месца яе рэалізацыі, у тым ліку:
- праектныя ведамасці лесаўпарадкавальнага праекта, таксацыйная характарыстыка ўчастку ляснога фонду; картаграфічныя матэрыялы;

- акт прыёму-перадачы лесапрадукцыі формы;
- акт прыёму перадачы лесанарыхтоўчых работ і лесапрадукцыі формы.

8.5.2 Дакументуецца інфармацыя пра ўсю прадаваемую прадукцыю, у тым ліку наступная інфармацыя:

- 1) Агульнапрынятая/мясцовая і навуковая назва віду/пароды;
  - 2) Назва прадукцыі ці апісанне;
  - 3) Аб'ём (ці колькасць) вырабленай прадукцыі;
  - 4) Інфармацыя, якая дазваляе прасачыць пэўнае месца нарыхтоўкі матэрыялу;
  - 5) Дата нарыхтоўкі;
  - 6) Дата і аб'ём вырабленай прадукцыі (калі асноўныя віды дзейнасці па перапрацоўцы праходзяць у лесе);
  - 7) Статус прададзенага матэрыяла (прададзены як FSC-сертыфікаваны ці як не сертыфікаваны).
- (АМІ 8.5.2 прыняты).

8.5.2.1. Вышэйпералічаная інфармацыя пра прадаваемую прадукцыю адлюстравана ў адпаведных дакументах:

- лесасечны білет, ордар;
- лясны білет;
- таварна-транспартная накладная;
- таварная накладная;
- інвойс, CMR;
- цэтлік на вывазку лесапрадукцыі;
- квітанцыя накладная на выдачу лесапрадукцыі за наяўны разлік;
- іншыя дакументы, якія суправаджаюць прадаваемую прадукцыю.

8.5.3. Рахункі-фактуры ці аналагічная дакументацыя захоўваюцца на працягу прынамсі пяці гадоў для ўсёй прадукцыі, якая прадаецца з FSC-заявай; дакументацыя ўтрымоўвае прынамсі, наступную інфармацыю:

- 1) Назва і адрас пакупніка;
- 2) Дату продажу;
- 3) Агульнапрынятая/мясцовая і навуковая назва віду/пароды;
- 4) Апісанне прадукцыі;
- 5) Аб'ём (ці колькасць) прададзенай прадукцыі;
- 6) Код сертыфіката;
- 7) FSC заява «FSC 100%», якая дазваляе ідэнтыфікаваць прадукцыю, што прадаецца як FSC-сертыфікаваная прадукцыя.

(АМІ 8.5.3 прыняты).

8.5.3.1. Вышэйпералічаная інфармацыя пра прадаваемую прадукцыю адлюстравана ў адпаведных дакументах:

- інвойс, CMR;
- лесасечны білет, ордар;
- лясны білет;
- таварна-транспартная накладная формы;
- таварная накладная;
- цэтлік на вывазку лесапрадукцыі;
- квітанцыя накладная на выдачу лесапрадукцыі за наяўны разлік;
- іншыя дакументы, якія суправаджаюць прадаваемую прадукцыю.

Прынцып 9. *Каштоўнасці асаблівай аховы**

Арганізацыя* павінна* падтрымліваць і/альбо паляпшаць *Каштоўнасці асаблівай аховы** ў межах *Адзінкі кіравання** шляхам ўжывання *падыходу папярэдняй засцярогі**.

9.1. *Арганізацыя**, праз *узаемадзеянне** з *закранутымі бакамі**, *зацікаўленымі бакамі** а таксама з выкарыстаннем іншых сродкаў і крыніц, *павінна** правесці ацэнку і зарэгістраваць наяўнасць і стан наступных *Каштоўнасцей асаблівай аховы** ў межах *Адзінкі кіравання**, супамерна *маштабу**, *інтэнсіўнасці** і *рызыцы** ўплываў гаспадарчай дзейнасці і верагоднасці наяўнасці *Каштоўнасцей асаблівай аховы** (КАА):

КАА 1 – Відавая разнастайнасць. Канцэнтрацыя *біялагічнай разнастайнасці**, што ўключае эндэмічныя віды, а таксама *рэдка* і пагражальныя** віды.

КАА 2 – *Экасістэмы** і *мазаікі ландшафтнага** ўзроўню. Цэласныя лясныя *ландшафты** і *вялікія экасістэмы** *ландшафтнага** ўзроўню ці *мазаікі экасістэм**, што маюць значэнне на глабальным, рэгіянальным ці нацыянальным узроўні, і што ўтрымліваюць жыццяздольныя папуляцыі пераважнай большасці натуральна існуючых відаў у іх натуральным характары размеркавання і колькасці.

КАА 3 – *Рэдка* экасістэмы** і *біятопы**. *Рэдка*, пагражальныя, або знікаючыя экасістэмы*, біятопы*, або рэфугіумы**.

КАА 4 – *Крытычныя* экасістэмныя паслугі**. *Базавыя экасістэмныя паслугі** у *крытычных** сітуацыях, уключаючы *ахову** вадазбораў і кантроль эрозіі каштоўных глебаў і схілаў.

КАА 5 – Патрэбнасці супольнасцяў. Участкі і рэсурсы, фундаментальныя для задавальнення базавых патрэбаў *мясцовых супольнасцяў** ці *карэнных народаў** (для жыццязабеспячэння, здароў'я, харчавання, вады, і г. д.), вызначаныя праз *узаемадзеянне** з гэтымі супольнасцямі ці *карэннымі народамі**.

КАА 6 – Культурныя каштоўнасці. Участкі, рэсурсы, *біятопы** і *ландшафты** глабальнай альбо нацыянальнай культурнай, археалагічнай і гістарычнай значнасці, і/альбо *крытычнай** культурнай, экалагічнай, эканамічнай, сацыяльнай альбо рэлігійнай/культурай значнасці для традыцыйных культур *мясцовых супольнасцяў** альбо *карэнных народаў**, вызначаныя праз *узаемадзеянне** с гэтымі *мясцовымі супольнасцямі** ці *карэннымі народамі**.

9.1.1. З ужываннем *найлепшай даступнай інфармацыі** праведзена ацэнка, якая пазначае размяшчэнне і стан *Каштоўнасцяў асаблівай аховы** катэгорый 1-6 у межах *Адзінкі кіравання** згодна з *крытэрам** 9.1; вызначаны тэрыторыі, якія змяшчаюць гэтыя *Каштоўнасці асаблівай аховы** і іх стан (АМІ 9.1.1 прыняты)

9.1.1.1. Ліст тэрыторый, якія змяшчаюць *Каштоўнасці асаблівай аховы**, іх характарыстыку, стан і плошча.

9.1.1.2. Карты-схемы *Адзінкі кіравання** (яе частак) з пазначанымі на іх тэрыторыямі з *Каштоўнасцямі асаблівай аховы** (у тым ліку тэрыторыі міжнароднай значнасці). Маштаб і ўмоўныя пазначэнні картаграфічных матэрыялаў павінны дазваляць ідэнтыфікаваць кожную тэрыторыю з *Каштоўнасцямі асаблівай аховы** і катэгорыю *Каштоўнасцей асаблівай аховы**, да якога яна адносіцца.

9.1.1.3. Дакументы асоба ахоўваемых прыродных тэрыторый ў межах *Адзінкі кіравання**.

9.1.1.4. Пашпарты і ахоўныя абавязацельствы на участкі, якія змяшчаюць *Каштоўнасці асаблівай аховы** ў межах *Адзінкі кіравання**.

9.1.1.5. Лесаўпарадкавальны праект*.

9.1.2. Выяўленне *Каштоўнасцей асаблівай аховы** выкарыстоўвае вынікі, атрыманыя шляхам *культурна прымальнага* узаемадзеяння** з *закранутымі** і *зацікаўленымі бакамі**, якія зацікаўлены ў *захаванні** *Каштоўнасцей асаблівай аховы** (АМІ 9.1.2 прыняты)

9.1.2.1. *Наяўнасць ліста закранутых** і *зацікаўленых бакоў**.

9.1.2.2. Дакументальнае пацверджанне факта праведзеных кансультацый з *закранутымі** і *зацікаўленымі бакамі** падчас выяўлення *Каштоўнасцей асаблівай аховы** (карэспандэнцыя, адсутнасць ці наяўнасць прэтэнзій, якія звязаны з *Каштоўнасцямі асаблівай аховы** ў «Кнізе водгукаў і прапаноў»).

9.2. Арганізацыя* павінна* выпрацаваць эфектыўныя стратэгіі, для падтрымкі і/альбо паляпшэння вызначаных *Каштоўнасцей асаблівай аховы**, праз *узаемадзеянне** з *закранутымі бакамі**, *зацікаўленымі бакамі** і экспертамі.

9.2.1. *Лесаўпарадкавальны праект** і гаспадарчыя мерапрыемствы распрацаваны з улікам наяўнасці і стану *Каштоўнасцей асаблівай аховы** і магчымых пагроз для *Каштоўнасцяў асаблівай аховы**, такім чынам каб эфектыўна забяспечыць падтрыманне або паляпшэнне стану КАА. (АМІ 9.2.1, 9.2.2, 9.2.4 аб'яднаныя і адаптаваныя).

9.2.1.1. Адпаведнасць прызначаных гаспадарчых мерапрыемстваў абмежаваннем паводле ахоўных дакументаў на тэрыторыях з *Каштоўнасцямі асаблівай аховы**, якія ахоўваюцца паводле нацыянальнага заканадаўства, і рэкамендацыям па вядзенню гаспадаркі на тэрыторыях міжнароднай значнасці.

9.2.1.2. Абмежаванні вядзення гаспадарчай дзейнасці *павінны** адпавядаць сучасным нарматывам і рэкамендацыям па *ахове* Каштоўнасцей асаблівай аховы**.

9.2.2. Стратэгіі кіравання і дзеянні па падтрыманню і/або павялічэнню *Каштоўнасцей асаблівай аховы** распрацаваны праз *узаемадзеянне** з *закранутымі** і *зацікаўленымі бакамі** і экспертамі. (АМІ 9.2.3 прыняты)

9.2.2.1. Дакументальнае пацверджанне факта праведзеных кансультацый з *закранутымі** і *зацікаўленымі бакамі** пры распрацоўцы *лесаўпарадкавальнага праекта**.

9.2.2.2. Матэрыялы кансультацый з *закранутымі** і *зацікаўленымі бакамі**.

9.3 Арганізацыя* павінна* здзяйсняць стратэгіі і дзеянні, якія падтрымліваюць і/альбо паляпшаюць вызначаныя *Каштоўнасці асаблівай аховы**. Гэтыя стратэгіі і дзеянні *павінны** ўжываць *падыход папярэдняй засцярогі** і быць супамернымі *маштабу**, *інтэнсіўнасці** і *рызыке** гаспадарчых дзеянняў.

9.3.1. Тэрыторыі з *Каштоўнасцямі асаблівай аховы** і *Каштоўнасці асаблівай аховы**, якія ад іх залежаць, падтрымліваюцца і/або паляпшаюцца, ў тым ліку пры дапамозе распрацаваных мерапрыемстваў (АМІ 9.3.1 адаптаваны).

9.3.1.1. Рэзультаты маніторынгу *Каштоўнасцей асаблівай аховы** па дадзеным штогадовых справаздач.

9.3.1.2. Для асоба ахоўваемых тэрыторый - аб'ектаў маніторынгу Нацыянальнай сістэмы маніторынгу навакольнага асяроддзя: рэзультаты маніторынгу.

9.3.1.3. Натурныя праверкі.

9.3.1.4. Матэрыялы кансультацыі з *зацікаўленымі бакамі**.

9.3.2. У выпадку, калі экспертамі і *зацікаўленымі бакамі** выяўлена, што дзейнасць *Арганізацыі** пагражае *Каштоўнасцям асаблівай аховы**, гэтая дзейнасць перапыняецца неадкладна, і *аднаўляецца** толькі пасля прыняцця эфектыўных мераў па *аднаўленню** і захаванню *Каштоўнасцей асаблівай аховы** (згодна з 9.2). (АМІ 9.3.3 адаптаваны).

9.3.2.1. Кансультацыі з *зацікаўленымі бакамі** і экспертамі.

9.3.2.2. Рэзультаты маніторынгу *Каштоўнасцей асаблівай аховы** па дадзеным штогадовых справаздач.

9.3.2.3. Натурныя праверкі.

9.3.3. У выпадку, калі ў межах *Адзінкі кіравання** выяўлены новыя *Каштоўнасці асаблівай аховы**, рэжым вядзення лясной гаспадаркі карэктуюцца згодна з прынятымі абмежаваннямі. Дзейнасць, якая пагражае стану *Каштоўнасцей асаблівай аховы** перапыняецца да прыняцця эфектыўных мераў па *аднаўленню** і захаванню *Каштоўнасцей асаблівай аховы**. (новы індыкатар)

9.3.3.1. Кансультацыі з *зацікаўленымі бакамі** і экспертамі.

9.4 Арганізацыя* павінна* дэманстраваць, што перыядычны маніторынг выконваецца дзеля ацэнкі зменаў у стане *Каштоўнасцей асаблівай аховы**, і павінна* адаптаваць сваі стратэгіі вядзення гаспадаркі дзеля забеспячэння іх эфектыўнай *аховы**. Маніторынг *павінен** быць супамерным *маштабу**, *інтэнсіўнасці** і *рызыке** гаспадарчай дзейнасці і ўключаць *узаемадзеянне** з *закранутымі бакамі**, *зацікаўленымі бакамі** і экспертамі.

9.4.1. Праграма перыядычнага маніторынга ацэньвае:

1) Выкананне стратэгіі;

2) Стан *Каштоўнасцей асаблівай аховы* *, як і тэрыторыі, якія гэтыя *Каштоўнасці асаблівай аховы** змяшчаюць; і

3) Эфектыўнасць стратэгіі і дзеянняў па *ахове** *Каштоўнасцей асаблівай аховы** дзеля іх поўнага падтрымання і/або паляпшэння(АМІ 9.4.1 прыняты)

9.4.1.1. Праграма маніторынга *Каштоўнасцей асаблівай аховы**.

9.4.1.2. Рэзультаты маніторынгу *Каштоўнасцей асаблівай аховы** па дадзеных штогадовых справаздач.

9.4.1.3. Публічныя справаздачы па рэзультатах маніторынгу *Каштоўнасцей асаблівай аховы**.

9.4.2. Праграма маніторынгу *Каштоўнасцей асаблівай аховы** ўключае *ўзаемадзеянне** з *закранутымі бакамі**, *зацікаўленымі бакамі** і экспертамі. (АМІ 9.4.2 прыняты)

9.4.2.1. Матэрыялы кансультацыі з *закранутымі** і *зацікаўленымі бакамі**

9.4.2.2. Праграма маніторынгу *Каштоўнасцей асаблівай аховы** *навінна** знаходзіцца ў публічным доступе.

9.4.3. Праграма маніторынга мае дастатковыя ахоп, дэталізацыю і перыядычнасць для выяўлення змен у *Каштоўнасцей асаблівай аховы** адносна іх першапачатковай ацэнкі і стану, вызначанага для кожнай *Каштоўнасці асаблівай аховы**, з *улікам найлепшай даступнай інфармацыі** (АМІ 9.4.3 прыняты)

9.4.3.1. Справаздачы па рэзультатах маніторынгу *навінны** стварацца штогадова каб улічваць бягучыя змены у стане *Каштоўнасцей асаблівай аховы**

9.4.3.2. Праграма маніторынгу *навінна** карэктавацца пасля прыняцця новага *lesaўпарадкавальнага праекта**. Пасля заканчэння рэвізійнага перыяду *навінна** быць зроблена дэталізаваная справаздача па зменах у стане *Каштоўнасцей асаблівай аховы** і праведзеных у іх гаспадарчых мерапрыемстваў.

9.4.3.3. Праграма маніторынгу *Каштоўнасцей асаблівай аховы** *навінна** ўлічваць рэзультаты Нацыянальнай сістэмы маніторынгу навакольнага асяроддзя, у прыватнасці комплекснага маніторынгу асоба ахоўваемых тэрыторый (калі дастасоўна).

9.4.4. Гаспадарчыя планы і мерапрыемствы былі адаптаваны пасля таго, як маніторынг або іншая інфармацыя паказала, што гэтых стратэгіі і дзеянняў недастаткова для забеспячэння падтрымкі і/або паляпшэння *Каштоўнасцей асаблівай аховы** (АМІ 9.4.4 прыняты)

9.4.4.1. Рэзультаты маніторынгу *Каштоўнасцей асаблівай аховы** па дадзеных штогадовых справаздач.

9.4.4.2. Кансультацыі з *закранутымі** і *зацікаўленымі бакамі**.

Прынцып 10. Здзяйсненне гаспадарчай дзейнасці

Гаспадарчая дзейнасць, што выконваецца самой *Арганізацыяй** альбо для яе ў межах *Адзінкі кіравання** *павінна** быць выбранай і выконвацца згодна з эканамічнымі, экалагічнымі і сацыяльнымі палітыкамі і *мэтамі** *Арганізацыі** і згодна з *Прынцыпамі** і *Крытэрамі**.

10.1. Пасля нарыхтоўкі альбо ў адпаведнасці з *Планам кіравання**, *Арганізацыя** *павінна** сваечасова *аднавіць** расліннае покрыва да яго стану да нарыхтоўкі альбо да больш *натуральнага стану** ўжываючы метады *натуральнага* альбо *штучнага аднаўлення*.

10.1.1. Своечасовае лесааднаўленне на высечках забяспечвае:

1) *Ахову** *закранутых прыродных каштоўнасцяў**, і

2) *Аднаўленне** *складу і структуры лясоў*, якія былі высечаны, альбо *натуральных лясоў** (АМІ

10.1.1 прыняты)

10.1.1.1. На высечках у тэрмін да 3 гадоў *павінна** быць праведзена лесааднаўленне (кніга лясных культур, палявая праверка).

10.1.1.2. Пры лесааднаўленні перавага аддаецца *натуральнаму аднаўленню*, альбо *садзейнічанню натуральнаму аднаўленню*.

10.1.2. Лесааднаўленчыя мерапрыемствы выконваюцца такім чынам, каб:

1) на месцы высечаных *плантацый** забяспечыць *аднаўленне** *расліннага покрыва*, якое існавала да рубкі, альбо больш *натуральнага стану** з ужываннем *экалагічна адаптаваных парод*

2) на месцы высечаных *натуральных лясоў** забяспечыць *аднаўленне** *ўмоў* якія існавалі да рубкі* альбо больш *натуральных умоў**, альбо

3) на месцы высечаных *дэградаваных натуральных лясоў** забяспечыць *аднаўленне** да больш *натуральнага стану** (АМІ 10.1.2 прыняты)

10.1.2.1. Лесааднаўленне і лесаразвядзенне ажыццяўляюцца *выключна роднымі відамі** дрэў за *выключэннем выпадкаў*, калі *надзейнага аднаўлення* *магчыма дасягнуць толькі з ужываннем чужародных* (не інвазійных) *відаў**.

10.1.2.2. Перавага аддаецца *змешаным лясным культурам*.

10.1.2.3. Лесааднаўленне і лесаразвядзенне ажыццяўляюцца на *лесатыпалагічнай аснове*.

10.1.2.4. Калі *натуральнае аднаўленне* *неблаганадзейнае ажыццяўляецца* *дадатковае штучнае лесааднаўленне*.

10.2. *Арганізацыя** *павінна** *выкарыстоўваць* для *аднаўлення** *віды*, якія *экалагічна прыстасаваныя* для *ўчастка і мэтай кіравання**. *Арганізацыя** *павінна** *выкарыстоўваць родныя віды** і *мясцовыя генатыпы** для *аднаўлення**, за *выключэннем калі ёсць яснае і переканаўчае абгрунтаванне на выкарыстанне іншых*.

10.2.1. Для лесааднаўлення ўжываюцца добра *адаптаваныя* для *адпаведных умоў росту родных відаў**, якія маюць *мясцовае паходжанне* і *адпавядаюць мэтам** *аднаўлення* і *мэтам кіравання**, за *выключэннем выпадкаў*, калі існуе *пераканаўчае абгрунтаванне ўжывання не родных** генатыпаў альбо *не родных відаў** (АМІ 10.2.1 і 10.2.2 аб'яднаны)

10.2.1.1. Лесааднаўленне і лесаразвядзенне ажыццяўляюцца *выключна роднымі відамі** дрэў за *выключэннем выпадкаў*, калі *надзейнага аднаўлення* *магчыма дасягнуць толькі з ужываннем чужародных* (не інвазійных) *відаў**.

10.2.1.2. Лесааднаўленне і лесаразвядзенне ажыццяўляюцца на *лесатыпалагічнай аснове*.

10.3. *Арганізацыя** *павінна** *выкарыстоўваць чужародныя віды** толькі калі *веды і/альбо досвед паказуе, што любыя інвазійныя ўплывы могуць быць кантраляваныя і наладжаныя* *эфектыўныя меры па змягчэнні*.

10.3.1. *Чужародныя віды** ўжываюцца толькі ў тых *выпадках*, калі *непасрэдны досвед і/альбо навуковыя даследаванні дэманструюць, што іх інвазійнае ўздзеянне можа быць кантралявана і ўсталяваныя эфектыўныя меры па кантролю* (АМІ 10.3.1 і 10.3.2 аб'яднаны і *адаптаваны*)

10.3.1.1. *Ліст агрэсіўных чужародных відаў** *раслін Беларусі*.

10.3.1.2. *Лесаўпарадкавальны праект* (не *павінна** быць *запраектавана* *лясных культур агрэсіўных не абарыгенных відаў*).

10.3.1.3. *Кніга лясных культур* (у *складзе лясных культур адсутнічаюць агрэсіўныя не абарыгенныя віды*).

10.3.2. Распаўсюджванне *чужародных відаў** ўжываемых *Арганізацыяй** знаходзіцца пад кантролем (АМІ 10.3.3 прыняты)

10.3.3.1. *Арганізацыя** кантралюе распаўсюджванне ўжываемых *чужародных відаў** (матэрыялы інвентарызацыі лясных культур, інфармацыя аб структуры насаджэнняў і падроста ў таксацыйным апісанні)

10.3.3. Каб кантраляваць інвазійнае ўздзеянне *чужародных відаў**, якія не ўжываюцца *Арганізацыяй** гаспадарчая дзейнасць ажыццяўляецца пераважна ў супрацоўніцтве з рознымі кіравальнымі органамі (АМІ 10.3.4 прыняты)

10.3.3.1. *Арганізацыя** адсочвае распаўсюджванне агрэсіўных *чужародных відаў**.

10.3.3.2. *Арганізацыя** праводзіць барацьбу з агрэсіўнымі *чужароднымі відамі** ў супрацоўніцтве з мясцовымі органамі Міністэрства прыродных рэсурсаў і навакольнага асяроддзя ў адпаведнасці з нацыянальным заканадаўствам.

10.4. *Арганізацыя** не павінна* выкарыстоўваць генетычна мадыфікаваныя арганізмы* ў Адзінке кіравання*.

Крытэр* не ўжываецца

10.5. *Арганізацыя** павінна* выкарыстоўваць практыкі лесаводства, якія з'яўляюцца экалагічна прыдатнымі для расліннасці, відаў, участкаў і мэтай кіравання*.

Крытэр* не ўжываецца

10.6. *Арганізацыя** павінна* мінімізаваць альбо выключаць выкарыстанне ўгнаенняў*. Калі ўгнаенні* выкарыстоўваюцца, *Арганізацыя** павінна* прадэманстраваць, што іх выкарыстанне ёсць раўназначна альбо больш экалагічна і эканамічна карысна, чым ўжыванне практык лесаводства, што не патрабуюць *ўгнаенняў**, і перадухіляць, змягчаць і/альбо выпраўляць шкоду прыродным каштоўнасцям*, уключаючы глебы.

10.6.1. *Угнаенні** не выкарыстоўваюцца альбо іх выкарыстанне мінімізавана (АМІ 10.6.1 прыняты).

10.6.1.1. *Арганізацыя** не ўжывае мінеральныя *ўгнаенні** за выключэннем тэрыторыі лясных гадавальныхнікаў, лесанасенных плантацый, альбо аблясенні нелясных зямель (аналіз дакументацыі і натурныя праверкі).

10.6.2. У выпадку выкарыстання *ўгнаенняў** экалагічныя і эканамічныя перавагі ад іх ужывання такія ж ці вялікія, чым ад ужывання лесаводчых метадаў, якія не патрабуюць ужывання *ўгнаенняў**. (АМІ 10.6.2 прыняты).

10.6.2.1. Праект пастаяннага ляснога гадавальныхніка ці план арганізацыі дзейснага пастаяннага ляснога гадавальныхніка, аграхімічны аналіз глеб пастаяннага ляснога гадавальныхніка з указаннем выглядаў, нормаў і аб'ёмаў унясення *ўгнаенняў**, перыядычнасці іх ужывання

10.6.2.2. Праект пастаяннай лесанасеннай плантацыі з указаннем выглядаў, нормаў і аб'ёмаў занясення *ўгнаенняў**, перыядычнасці іх ужывання

10.6.3 Пры выкарыстанні *ўгнаенняў** іх выгляды, аб'ёмы, перыядычнасць і месцы ўжывання *ўгнаенняў** задакументаваны. (АМІ 10.6.3 прыняты).

10.6.3.1. У *Арганізацыі** вядзецца ўлік відаў, нормаў і аб'ёмаў унясення *ўгнаенняў**:

- ва нарадах-актах на выкананую працу;

- у кнізе пастаяннага ляснога гадавальныхніка;

- у пашпарце пастаяннай лесанасеннай плантацыі.

10.6.3.2. У нарадах-актах на выкананую працу паказана месца правядзення прац па занясенні *ўгнаенняў**.

10.6.4 Пры выкарыстанні *ўгнаенняў** ужываюцца мерапрыемствы па абароне* прыродных каштоўнасцяў*, у тым ліку шляхам мер па прадухіленні шкоды для іх. (АМІ 10.6.4 прыняты).

10.6.4.1. *Арганізацыя** не ўжывае мінеральныя *ўгнаенні** на участках, размешчаных паблізу ад населеных пунктаў, традыцыйных месцаў адпачынку насельніцтва, у вадаахоўных зонах *вадацёкаў і вадаёмаў**, у першым і другім паясах зон санітарнай аховы крыніц і сістэм пітнага водазабеспячэння, у рэкрэацыйна-аздараўленчых лясах, у якіх размешчаны лячэбныя, санаторна-

курортныя, аздараўленчыя аб'екты, а таксама на асоба ахоўных прыродных тэрыторыях, а таксама прыродных тэрыторыях, падлеглых адмысловай ахове.

10.6.5 Шкода, нанесеная *прыродным каштоўнасцям** ад ужывання *ўгнаенняў**, мінімізавана ці кампенсавана. (АМІ 10.6.5 прыняты).

10.6.5.1. *Арганізацыя** пры правядзенні мерапрыемстваў з ужываннем мінеральных *ўгнаенняў** усталёўвае і выконвае санітарна-ахоўныя зоны паміж насаджэннямі і населенымі пунктамі, *вадацёкамі і вадаёмамі**, месцамі масавага адпачынку насельніцтва і г.д., а таксама рэжым асоба ахоўных прыродных тэрыторый, дзе іх ужыванне забаронена ці абмежавана.

10.7. *Арганізацыя** павінна* выкарыстоўваць інтэграваныя кіраванне шкоднікамі і практыкі лесаводства* якія выключаюць альбо накіраваныя на выключэнне выкарыстання хімічных пестыцыдаў*. *Арганізацыя** павінна* не выкарыстоўваць любыя хімічныя пестыцыды*, забароненыя палітыкай FSC. Калі пестыцыды* выкарыстоўваюцца, *Арганізацыя** павінна* перадухіляць, змягчаць і/альбо выпраўляць шкоду *прыродным каштоўнасцям** і здароў'ю чалавека.

10.7.1 Выкарыстоўваюцца комплексныя меры па барацьбе са шкоднікамі і хваробамі лесу, уключаючы набор лесаводчых метадаў, якія накіраваны на мінімізацыю чапчыні, ахопу і аб'ёмаў выкарыстання пестыцыдаў*, і прыводзяць да агульнага скарачэння ўжыванняў пестыцыдаў*. (АМІ 10.7.1 адаптаваны).

10.7.1.1. *Арганізацыя** ажыццяўляе лесапаталагічны маніторынг.

10.7.1.2. *Арганізацыя** праводзіць прафілактычныя мерапрыемствы па абароне* лясоў ад шкоднікаў і хвароб.

10.7.1.3. *Арганізацыя** ажыццяўляе санітарна- аздараўленчыя мерапрыемствы, у тым ліку.

10.7.1.4. *Арганізацыя** праводзіць мерапрыемствы па абароне* ад шкоднікаў і хвароб лесу ў лясным фондзе з ужываннем пестыцыдаў* пры авіяцыйнай апрацоўцы па адмысловых праектах, узгодненым з рэгіянальнымі органамі Міністэрства аховы здароўя Рэспублікі Беларусь, Міністэрствы прыродных рэсурсаў і аховы навакольнага асяроддзя.

10.7.2. Не дапушчаецца выкарыстанне і захоўванне пестыцыдаў*, забароненых Палітыкай FSC па пестыцыдах*, без атрымання адпаведнага выключэння з патрабаванняў FSC (АМІ 10.7.2 прыняты).

10.7.2.1. Ліст пестыцыдаў*, забароненых Палітыкай FSC па пестыцыдах*, уключаючы тыя, на якія дзейнічаюць выключэнні

10.7.2.2. *Арганізацыя** не ўжывае і не захоўвае пестыцыды*, забароненыя Палітыкай FSC па пестыцыдах*.

10.7.3. Вядзецца дакументаваны ўлік ужывання пестыцыдаў*, уключаючы гандлёвае найменне, якое дзейнічае рэчыва, яго колькасць, перыяд, месца і абгрунтаванне ўжывання (АМІ 10.7.3 прыняты).

10.7.3.1. У *Арганізацыі** вядзецца ўлік відаў, нормаў і аб'ёмаў ужывання пестыцыдаў*:

- у нарадах-актах на выкананую працу;
- у кнізе пастаяннага ляснога гадавальніка;
- у пашпарце пастаяннай лесанасеннай плантацыі.

10.7.3.2. *Арганізацыя** паказвае у нарадах-актах на выкананую працу месца правядзення прац з ужываннем пестыцыдаў*.

10.7.4. Пры выкарыстанні пестыцыдаў* выконваюцца патрабаванні МАП ("Бяспека пры выкарыстанні хімікатаў у працы") да транспартавання, захоўвання, абыходжанню, ужыванню хімікатаў і ліквідацыі выпадковых разліваў (АМІ 10.7.4 прыняты).

10.7.4.1. *Арганізацыя** ажыццяўляе работы з выкарыстоўваннем сродкаў абароны раслін (пестыцыдаў*) і мінеральных *ўгнаенняў** у адпаведнасці з нацыянальным заканадаўствам.

10.7.4.2. *Арганізацыя** ажыццяўляе захоўванне, ужыванне, і транспартаванне пестыцыдаў* і мінеральных *ўгнаенняў** у адпаведнасці з нацыянальным заканадаўствам.

10.7.5. Пры выкарыстанні пестыцыдаў* метады іх ужывання забяспечваюць мінімізацыю колькасці скарыстаных пестыцыдаў* пры дасягненні эфектыўных вынікаў, і эфектыўную абарону* навакольных ландшафтаў*. (АМІ 10.7.5 прыняты).

10.7.5.1. Пры выкарыстанні *пестыцыдаў** *Арганізацыя** ўжывае адмысловае якое апырсквае абсталяванне, што дазваляе праводзіць апрацоўкі з ужываннем ультрамалааб'ёмнага апырсквання.

10.7.6. *Арганізацыя** прадухіляе, мінімізуе і кампенсуе шкоду ад ужывання *пестыцыдаў** *прыродным каштоўнасцям** і здароўю людзей у выпадку яго прычынення. (АМІ 10.7.6 прыняты).

10.7.6.1 *Арганізацыя** не ўжывае *пестыцыды** на ўчастках, дзе гэта забаронена нацыянальным заканадаўствам.

10.7.6.2. Пры правядзенні лесаахоўных мерапрыемстваў з ужываннем *пестыцыдаў** на вялікіх плошчах (авіяапрацоўка) *Арганізацыя** загадзя інфармуе насельніцтва, уладальнікаў пчол і іншых *зацікаўленых** праз СМІ, сетку Інтэрнэт

10.7.6.3. *Арганізацыя** пры правядзенні мерапрыемстваў з ужываннем *пестыцыдаў** усталёўвае і выконвае санітарна-ахоўныя зоны паміж насаджэннямі, якія апрацоўваюцца пестыцыдамі, і населенымі пунктамі, *вадацёкамі і вадаёмамі**, месцамі масавага адпачынку насельніцтва і г.д., а таксама рэжым асоба ахоўных прыродных тэрыторый, дзе іх ужыванне забаронена ці абмежавана.

10.7.6.4. У выпадку прычынення шкоды *Арганізацыя** праводзіць кампенсуючыя мерапрыемствы у адпаведнасці з нацыянальным заканадаўствам.

10.7.7. Пры ўжыванні *пестыцыдаў**:

1) Абраныя сродкі, метады, час і схема ўжывання нясуць найменшую *рызыку** шкоды людзям і нямэтавым відам, а таксама,

2) Прадстаўлены аб'ектыўныя сведчанні, што ўжыванне *пестыцыдаў** гэта адзіны эфектыўны, практычны і эканамічна абгрунтаваны спосаб кантролю колькасці шкоднікаў (АМІ 10.7.7 прыняты).

10.7.7.1. Матэрыялы, на падставе якіх прызначаны лесаахоўныя мерапрыемствы з ужываннем *пестыцыдаў**, уключаючы вынікі:

- рэкагнасцыворачнага нагляду;
- дэтальнага нагляду;
- дэтальнага абследавання ачагоў і інш.

10.7.7.2. Прынятае ва ўсталяваным парадку рашэнне пра правядзенне мер барацьбы

10.7.7.3. Праект на правядзенне мер барацьбы (ці дакумент які яго замяняе) зацверджаны Мінлягсасам і ўзгоднены з органамі Міністэрства аховы здароўя Рэспублікі Беларусь і Міністэрствы прыродных рэсурсаў і аховы навакольнага асяроддзя Рэспублікі Беларусь

10.7.7.4. Рашэнне мясцовых выканаўчых органаў улады пра правядзенне авіяцыйнай барацьбы са шкоднікамі.

10.8. *Арганізацыя** павінна* мінімізаваць, адсочваць і жорстка кантраляваць выкарыстанне біялагічных сродкаў кантролю* ў адпаведнасці з міжнародна прынятымі навуковымі пратаколамі*. Калі біялагічныя сродкі кантролю* выкарыстоўваюцца, *Арганізацыя** павінна* перадухіляць, змягчаць і /альбо выпраўляць шкоду прыродным каштоўнасцям*.

10.8.1. Ужыванне *біялагічных сродкаў кантролю** мінімізавана, адсочваецца і знаходзіцца пад кантролем. (АМІ 10.8.1 прыняты).

10.8.1.1. *Арганізацыя** ўжывае *біялагічных сродкаў кантролю** на пастаянных лясных гадавальных і/альбо пастаянных лесанасенных плантацыях (аналіз дакументацыі і натурныя праверкі).

10.8.2 Выкарыстанне *біялагічных сродкаў кантролю** адпавядае міжнародным навуковым пратаколам*. (АМІ 10.8.2 прыняты).

10.8.2.1 *Арганізацыя** ўжывае *біялагічных сродкаў кантролю**, якія прайшлі дзяржаўную рэгістрацыю і дазволеныя для ўжывання ў Рэспубліцы Беларусь

10.8.2.2 Пералік ужывальных *біялагічных сродкаў кантролю** і ўказанні па іх ужыванні.

10.8.3. Вядзецца ўлік ужывання *біялагічных сродкаў кантролю**, уключаючы найменне, колькасць, перыяд, месца і падставы для ўжывання. (АМІ 10.8.3 прыняты).

10.8.3.1. У *Арганізацыі** вядзецца ўлік відаў, нормаў і аб'ёмаў ужывання *біялагічных сродкаў кантролю**:

- у нарадах-актах на выкананую працу;
- у кнізе пастаяннага ляснога гадавальныхніка;

- у пашпарце пастаяннай лесанасеннай плантацыі.

10.8.3.2 *Арганізацыя** паказвае у нарадах-актах на выкананую працу месца правядзення прац з ужываннем *біялагічных сродкаў кантролю**.

10.8.4 Шкода *прыродным каштоўнасцям** ад ужывання *біялагічных сродкаў кантролю** прадухіляецца, мякчэе ці кампенсуецца ў выпадку яе прычынення. (АМІ 10.8.4 прыняты).

10.8.4.1. *Арганізацыя** не ўжывае *біялагічныя сродкі кантролю** на ўчастках, дзе гэта забаронена нацыянальным заканадаўствам.

10.8.4.2. У выпадку прычынення шкоды *Арганізацыя** праводзіць кампенсуючыя мерапрыемствы у адпаведнасці з нацыянальным заканадаўствам.

10.9. *Арганізацыя** павінна* ацэньваць рызыкі* і выконваць мерапрыемствы, што зніжаюць патэнцыйныя негатыўныя ўплывы ад прыродных небяспек* супамерна маштабу*, інтэнсіўнасці* і рызыке*.

10.9.1. Праведзена ацэнка патэнцыйнага негатыўнага ўздзеяння *прыродных небяспек** на *інфраструктуру**, *лясныя** рэсурсы і супольнасці ў межах *Адзінкі кіравання**, а таксама *рызыка** павелічэння іх частыні, распаўсюджвання ілі жорсткасці ў сувязі з гаспадарчай дзейнасцю (АМІ 10.9.1 і 10.9.3 аб'яднаны і адаптаваны).

10.9.1.1. Праект лесаўпарадкавання ўтрымлівае ацэнку стану пажарнай небяспекі, уплыву небяспечных кліматычных фактараў, распаўсюджвання шкоднікаў і хвароб, ахоўных лясоў у межах *Адзінкі кіравання**.

10.9.2. Гаспадарчая дзейнасць змякчае ўздзеянні *прыродных небяспек** і прымаюцца меры па зніжэнню выяўленых *рызык** (АМІ 10.9.2 і 10.9.4 аб'яднаны і адаптаваны).

10.9.2.1. Праект лесаўпарадкавання ўтрымлівае меры па змякчэнню негатыўнага ўздзеяння *прыродных небяспек** у межах *Адзінкі кіравання**.

10.9.2.2. Лесакарыстанне і лесааднаўленне ажыццяўляюцца у адпаведнасці з запраектаванымі мерапрыемствамі на глебава-тыпалагічнай аснове і ўлікам натуральных змен расліннасці.

10.9.2.3. *Арганізацыя** ажыццяўляе мерапрыемствы па супрацьпажарнаму ўладкаванню *Адзінкі кіравання**.

10.9.2.3. У перыяды павышанай пажарнай небяспекі абмяжоўваецца доступ насельніцтва ў лес

10.10. *Арганізацыя** павінна* кіраваць развіццём інфраструктуры, транспартнай дзейнасцю і лесаводствам каб ахоўваць* водныя рэсурсы і глебы, і каб перадухіляць, змягчаць і выпраўляць парушэнне і пашкоджанне *рэдкіх** і *пагражальных** відаў, *біятопаў**, *экасістэм** і *ландшафтных каштоўнасцяў**.

10.10.1. Пры будаўніцтве, утрыманні і эксплуатацыі дарог і інфраструктуры* забяспечваецца *ахова** *прыродных каштоўнасцяў**, выяўленых у адпаведнасці з патрабаваннямі *крытэра** 6.1. (АМІ 10.10.1 прыняты).

10.10.1.1 Пры праектаванні лясных дарог, мастоў, пераездаў праз *вадацёкі** ў лясным фондзе *Арганізацыі** ўлічаны наступныя патрабаванні:

- мінімізавана эрозія глеб і захаваны натуральны рэжым функцыянавання водных аб'ектаў;
- распрацаваны меры па захаванні біяразнастайнасці;
- прадугледжана прылада адмысловых пераходаў на шляхах міграцыі амфібіяў і звярэй.

10.10.1.2. Будаўнічы праект лесагаспадарчай дарогі *павінен** прайсці дзяржаўную экалагічную экспертызу.

10.10.1.3. Будаўніцтва новых дарог у лясным фондзе *Арганізацыі** ажыццяўляецца ў поўнай адпаведнасці з будаўнічым праектам.

10.10.2 Пры правядзенні лесааднаўлення і догляду за лясамі забяспечваецца *ахова** *прыродных каштоўнасцяў**, выяўленых у адпаведнасці з патрабаваннямі *крытэра** 6.1. (АМІ 10.10.2 прыняты).

10.10.2.1 У распрацаваным і зацверджаным *Арганізацыяй** праекце лясных культур прадугледжаны:

- мерапрыемствы па захаванні і паляпшэнню структуры глеб, іх урадлівасці і біялагічнай актыўнасці, якія не прыводзяць у *доўгатэрміновай** перспектыве да дэградацыі глеб ці пагаршэнню воднага рэжыму, а таксама меры, што спрыяюць паляпшэнню і *аднаўленню** экалагічных сувязяў;

- мерапрыемствы па захванні разнастайнасці у структуры лясных культур, якія ўключаюць:
  - наяўнасць натуральнага аднаўлення (колькасць, пародны склад, месцаванне);
  - спосабы і памеры месцавання пасадкавых месцаў у культурах з улікам асаблівасцяў рэльефу і ландшафту*;
  - колькасць пасадкавых месцаў; пародны склад і схему змешвання парод,
  - узрост пасадкавага матэрыялу лясных раслін і яго генетычны склад.

10.10.2.2. *Арганізацыя** падчас лесааднаўлення забяспечвае максімальна магчымае захаванне наглебавага покрыва і верхніх глебавых гарызонтаў.

10.10.2.3. Пры правядзенні мерапрыемстваў па лесааднаўленні *Арганізацыя** не ўжывае хімічныя сродкі абароны раслін і мінеральныя ўгнаенні*, не праводзіць аграэхнічныя догляды хімічным і авіяцыйным спосабамі на ўчастках, размешчаных зблізку населеных пунктаў, традыцыйных месцаў адпачынку насельніцтва, у вадаахоўных зонах *вадацёкаў і вадаёмаў**, у першым і другім паясах зон санітарнай аховы крыніц і сістэм пітнага водазабеспячэння, у рэкрэацыйна-аздараўленчых лясах, у якіх размешчаны лячэбныя, санаторна-курортныя, аздараўленчыя аб'екты, а таксама на асоба ахоўваных прыродных тэрыторыях, прыродных тэрыторыях, дзейнікаў адмысловай ахове.

10.10.2.4. *Арганізацыя** ўводзіць сезонныя абмежаванні на правядзенне некаторых лесааднаўленчых мерапрыемстваў у перыяд размнажэння і выкармлівання маладняка лясных звяроў і птушак.

10.10.2.5. Пры правядзенні рубак догляду за лясамі ў прыродаахоўных і ахоўных лясах фармуюцца пераважна змяшаныя, рознаўзроставыя і складаныя насаджэнні.

10.10.2.6. Пры правядзенні рубак прамежкавага карыстання пакідаюцца прыдатныя для пасялення разнастайных прадстаўнікоў лясной фауны, флоры і непатагенных грыбоў адзінкавыя найболей старыя дрэвы, дрэвы з дупламі, дрэвы, на якіх размешчаны шматгадовыя гнёзды птушак і звярэй, сухія дрэвы, дыяметр якіх перавышае сярэдні дыяметр насаджэння.

10.10.2.7. Ужывальныя *Арганізацыяй** спосабы ачысткі месцаў рубак спрыяюць захаванню біяразнастайнасці.

10.10.2.8. Ужывальныя *Арганізацыяй** пры правядзенні рубак догляду за лясамі тэхналогіі не аказваюць істотнага адмоўнага ўплыву на лясное асяроддзе.

10.10.3. Парушэнні ці шкода *вадацёкам, вадаёмам**, глебам, *рэдкаім** і *пагражальным** відам, *біятопам**, *экасістэмам** і *ландшафтным каштоўнасцям** прадухіляюцца, мякчэюць ці забяспечваецца своечасовае* аднаўленне пасля іх, гаспадарчая дзейнасць у мэтах прадухілення далейшай шкоды змяняецца. (АМІ 10.10.2 прыняты).

10.10.3.1. *Арганізацыя** выконвае рэжым лесакарыстання ўсталяваны ў прыродаахоўных і ахоўных лясах.

10.10.3.2. Праектаваныя і дзейсныя на тэрыторыі *Арганізацыі** лесагаспадарчыя дарогі не прыводзяць да эрозіі глеб і захоўваюць натуральны ўзровень і рэжым функцыянавання водных крыніц і рэчышчаў рэк, пад дарогамі прадугледжаны пераходы для амфібіяў і іншых жывёл, злучаных з водным асяроддзем.

10.10.3.3. Пры нарыхтоўцы драўніны *Арганізацыя** захоўвае рэчышчы малых рэк, ручаёў, іншых натуральных, а таксама штучных *вадацёкаў**, у тым ліку:

- не дапушчае уладкаванне поцягаў па рэчышчах пастаянных і часавых *вадацёкаў**;
- лесавозныя вусы, поцягі, пракладзеныя праз водныя шляхі, не парушаюць натуральныя ўзровень і здольнасць функцыянавання *вадацёкаў і вадаёмаў**;

10.10.3.4. *Арганізацыя** праводзіць мерапрыемствы па *аднаўленні** парушаных балот, змешчаных ці перададзеных у склад ляснога фонду (пры іх наяўнасці);

10.10.3.5. *Арганізацыя** праводзіць работы па стварэнні ахоўных насаджэнняў на ярах і лагчынах, на пясках, берагах *вадацёкаў і вадаёмаў**, санітарна-аздараўленчых зон вакол прадпрыемстваў хімічнай, металургічнай, нафтавы, цэментавай і іншых галін прамысловасці - крыніц забруджвання навакольнага асяроддзя.

10.10.3.6. У лясным фондзе *Арганізацыі** не праектуюцца новыя і не аднаўляюцца існыя гідралесамеліяратыўныя сістэмы.

10.11 Арганізацыя* павінна* кіраваць дзейнасцю звязанай з нарыхтоўкай і вывазам драўніны і недраўнянай лясной прадукцыі такім чынам, каб захаваць прыродныя каштоўнасці*, паменшыць прадаваемыя адходы і пазбегнуць шкоды ішным прадуктам і паслугам.

10.11.1. Пры нарыхтоўцы і вывазцы драўніны ці недраўнянай лясной прадукцыі забяспечваецца захаванне прыродных каштоўнасцяў* у адпаведнасці з патрабаваннямі крытэра* 6.1. (АМІ 10.11.1 прыняты)

10.11.1.1. Працэдуры (інструкцыі, загады і да т.п.), якія рэалізуюцца ў практычнай дзейнасці Арганізацыі* на этапе нарыхтоўкі, водпуску і вывазкі драўніны ці недраўнянай лясной прадукцыі.

10.11.1.2. Унутраныя праграмы Арганізацыі* кантролю хода выканання лесасечных і лесагаспадарчых работ;

10.11.1.3. Дакументы аператыўнага лесакіравання, у тым ліку:

- матэрыялы адмежавання і таксацыі лесасек;
- лесасечныя білеты;
- акты абследавання лясных насаджэнняў;
- тэхналагічныя карты на распрацоўку лесасек;
- акты агляду лесасек.

10.11.1.4. Лесаўпарадкавальны праект* (з актуальнымі дапаўненнямі і змяненнямі (пры наяўнасці)), у тым ліку:

- тлумачальны допіс;
- таксацыйныя попісы;
- праектныя ведамасці;
- картаграфічныя матэрыялы (планы лесанасаджэнняў, планшэты), звесткі ГІС (пры наяўнасці).

10.11.1.5. Матэрыялы праверак Арганізацыі* дзяржаўнымі кантралюючымі органамі.

10.11.1.6. Матэрыялы палявой верыфікацыі органам па сертыфікацыі.

10.11.2. Страты драўніны ці недраўнянай лясной прадукцыі (у выпадку яе выкарыстання) падчас нарыхтоўкі і вывазкі мінімізаваны. (АМІ 10.11.2, адаптаваны).

Заўвага: адносна захавання часткі драўніны на лесасецы гл. 10.11.3.

10.11.2.1. Працэдуры (інструкцыі, загады і да т.п.), якія рэалізуюцца ў практычнай дзейнасці Арганізацыі* на этапе нарыхтоўкі і вывазкі драўніны ці недраўнянай лясной прадукцыі.

10.11.2.2. Унутраныя праграмы Арганізацыі* кантролю хода выканання лесасечных і лесагаспадарчых работ.

10.11.2.3. Звесткі Арганізацыі* па планавых і фактычных аб'ёмах лесанарыхтовак.

10.11.2.4. Звесткі па рэштках нарыхтаванай, але невывезенай драўніны (на лесасеках, прамежкавых лясных складах).

10.11.2.5. Матэрыялы праверак Арганізацыі* дзяржаўнымі кантралюючымі органамі.

10.11.2.6. Матэрыялы палявой верыфікацыі органам па сертыфікацыі.

10.11.3. На высечках (пасля ўсіх відаў высечак) павінны* быць захаваны наступныя ветраўстойлівыя элементы лясной экасістэмы*, пры ўмове, што іх прысутнасць не пагражае бяспецы працаўнікоў*:

- буйныя перастойныя дрэвы;
- дрэвы з гнёздамі і дупламі;
- дрэвы рэдкіх і ахоўваемых драўняных парод;
- устойлівыя сухастойныя дрэвы;
- высокія пні натуральнага паходжання (часткі зламаных ствалоў);
- буйны валеж, вывараты;
- іншыя прыродныя аб'екты ў адпаведнасці з умовамі ляснога участку і найлепшай даступнай інфармацыяй*. (АМІ 10.11.3, адаптаваны).

10.11.3.1. Працэдуры (інструкцыі, загады і да т.п.), якія рэалізуюцца ў практычнай дзейнасці Арганізацыі* на этапе нарыхтоўкі драўніны;

10.11.3.2. Унутраныя праграмы Арганізацыі* кантролю хода выканання лесасечных работ;

10.11.3.3. Дакументы аператыўнага лесакіравання, у тым ліку:

- матэрыялы адмежавання і таксацыі лесасек;

- лесасечныя білеты;
- акты абследавання лясных насаджэнняў;
- тэхналагічныя карты на распрацоўку лесасек;
- акты агляду лесасек;

10.11.3.4. Матэрыялы праверак *Арганізацыі* * дзяржаўнымі кантралюючымі органамі.

10.11.3.5. Матэрыялы палявой верыфікацыі органам па сертыфікацыі.

10.11.4. Пры нарыхтоўцы драўніны не дапушчаецца пашкоджанне больш 20% пакідаемых дрэў, а таксама парушэнне захоўваемых на ўчастку элементаў лясной *экасістэмы** (гл. 10.11.3). (АМІ 10.11.4, адаптаваны).

10.11.4.1. Працэдуры (інструкцыі, загады і да т.п.), якія рэалізуюцца ў практычнай дзейнасці *Арганізацыі* * на этапе нарыхтоўкі драўніны;

10.11.4.2. Унутраныя праграмы *Арганізацыі** кантролю хода выканання лесасечных работ;

10.11.4.3. Дакументы аператыўнага лесакіравання, у тым ліку:

- матэрыялы адмежавання і таксацыі лесасек;
- лесасечныя білеты;
- акты абследавання лясных насаджэнняў;
- тэхналагічныя карты на распрацоўку лесасек;
- акты агляду лесасек;

10.11.4.4. Матэрыялы праверак *Арганізацыі* * дзяржаўнымі кантралюючымі органамі.

10.11.2.5. Матэрыялы палявой верыфікацыі органам па сертыфікацыі.

10.12 Арганізацыя* павінна* пазбаўляцца адходаў* перапрацоўкі экалагічна прымальнымі спосабам.

Заўвага: Тэрмін «Абыходжанне з адходамі» уключае збор, назапашванне, вывазку і ўтылізацыю адходаў.

10.12.1. Збор, назапашванне, вывазка і ўтылізацыя ўсіх відаў адходаў ажыццяўляецца экалагічна прымальнымі спосабамі, забяспечваючы захаванне *прыродных каштоўнасцяў** як адзначана ў *Крытэры** 6.1. (АМІ 10.12.1, прыняты)

10.12.1.1. Інструкцыі па абыходжанню з побытавымі і прамысловымі адходамі.

10.12.1.2. Інструкцыі па ўтылізацыі адпрацаваных гаруча змазвальных матэрыялаў (ГЗМ).

10.12.1.3. Унутраныя праграмы (і / або інш. дакументацыя) *Арганізацыі* * кантролю існуючай практыкі збора, назапашвання, вывазкі, ўтылізацыі ўсіх відаў адходаў.

10.12.1.4. Дакументацыя (дамовы, ТТН і да т.п.) *Арганізацыі* *, пацвярджаючая практыку ўтылізацыі ўсіх відаў адходаў.

10.12.1.5. Матэрыялы праверак *Арганізацыі** дзяржаўнымі кантралюючымі органамі.

10.12.1.6. Матэрыялы палявой верыфікацыі органам па сертыфікацыі

Абавязковыя нарматыўныя дакументы (Obligatory code of practice) – прававыя і нарматыўныя акты, дамовы, кодэксы практык, правілы, інструкцыі і рэгламенты, якія *Арганізацыя* павінна** вынікаць паводле дзейснага заканадаўства

Агульнадаступны (у адкрытым доступе) (Publicly available) – у даступнай форме, якая паддаецца публічнаму назіранню.

Адаптыўнае кіраванне (Adaptive management) – сістэматычны працэс бесперапыннага ўдасканалення палітык і практык кіравання на аснове вынікаў *маніторынгу** і назапашванні досведу кіравання.

Адзінка кіравання (Management Unit) – тэрыторыя якая заяўлена для FSC-сертыфікацыі з выразна вызначанымі межамі на якой ажыццяўляецца доўгатэрміновая лесагаспадарчая дзейнасць якая адлюстравана ў плане кіравання.

Аднаўляць / аднаўленне (Restore / Restoration) – ліквідацыя негатыўных наступстваў для *прыродных каштоўнасцяў**, якія ўзніклі ў выніку гаспадарчай дзейнасці альбо іншых прычын, а таксама прывядзенне экасістэм у *зыходны стан**, больш *натуральны стан** альбо іншы прымальны стан.

Арганізацыя (The Organization) – юрыдычная асоба якая вядзе лясную гаспадарку, і якая ўтрымлівае сертыфікат альбо якая падае заяўку на сертыфікацыю, і якая нясе адказнасць за выкананне патрабаванняў, якія з’яўляюцца асновай FSC-сертыфікацыі.

Ахова / абарона – гэтыя тэрміны ўзаемазамены і маюць на ўвазе гаспадарчую дзейнасць, якая накіравана на падтрымку прыродных каштоўнасцей у доўгатэрміновай перспектыве. Гаспадарчая дзейнасць можа змяняцца ў шырокім дыяпазоне: ад яе поўнага забарону ці мінімальнага ўмяшання да цэлага шэрагу мерапрыемстваў па падтрымке альбо сумяшчальных з падтрымкай выяўленых каштоўнасцей.

Ацэнка ўздзеяння на навакольнае асяроддзе (Environmental Impact Assessment (EIA)) – сістэматычны працэс, які ўключае выяўленне патэнцыйных экалагічных і сацыяльных наступстваў прапанаваных праектаў, ацэнку альтэрнатыўных падыходаў, распрацоўку адпаведных мер па прадухіленні, змякчэнню, кіраванню і маніторынгу.

Біялагічная разнастайнасць (Biological diversity) – варыябельнасць жывых арганізмаў ва ўсіх асяроддзях, уключаючы, сярод іншага, наземныя, марскія і іншыя водныя экасістэмы і экалагічныя комплексы, часткай якіх яны з’яўляюцца; гэта складаецца з разнастайнасці ў рамках віда, паміж відамі і разнастайнасць экасістэм.

Біялагічныя сродкі кантролю (Biological control agents) – арганізмы, якія ўжываюцца для знішчэння або рэгулявання іншых жывых арганізмаў.

Біятоп (Habitat) – прыродны аб’ект (участак тэрыторыі ці акваторыі) з аднароднымі экалагічнымі ўмовамі, які з’яўляецца месцам пасялення супольнасці тых ці іншых відаў дзікіх жывёл і росту дзікарослых раслін.

Вадацёкі і вадаёмы (Water bodies) – сезонныя, часовыя і пастаянныя ручаі, ручаіны, рэкі, сажалкі і азёры, а таксама прыбярэжныя або водна-балотныя сістэмы, балота і крыніцы.

Вельмі абмежаваная частка (Very limited portion) – плошча, якая не перавышае 0,5% ад плошчы *Адзінкі кіравання** на працягу любога асобна ўзятага года, і што не перавышае больш 5% плошчы *Адзінкі кіравання** у суме.

Вытворчы траўматызм (Occupational accident) – любыя траўмы, хваробы ці смерць, якія адбыліся/наступілі ў выніку няшчаснага выпадку на вытворчасці.

Гендэрная роўнасць (Gender equality) – праў мужчын і жанчын, якое азначае, што мужчыны і жанчыны маюць роўныя ўмовы для рэалізацыі ўсіх праў чалавека і ўнясення ўкладу і атрымання выгод ад эканамічнага, сацыяльнага, культурнага і палітычнага развіцця.

Генетычна мадыфікаваны арганізм (Genetically modified organism) – арганізм, генетычны матэрыял якога падвергся змене спосабам, не сустракаемым у прыродным асяроддзі, шляхам скрыжавання і/ці натуральнай рэкамбінацыі.

Дастасавальнае заканадаўства (Applicable law) – заканадаўства, якое ўжываецца да *Арганізацыі** як *юрыдычнай** асобы ці ў інтарэсах *Адзінкі кіравання**, а таксама заканадаўства, што ўплывае на выкананне “Прынцыпаў і крытэраў FSC”. Яно складаецца з любых спалучэнняў статутнага права (якое зацверджана заканадаўчым органам) і прэцэдэнтнага права (судовай

практикі), падзаконных актаў, злучаных з імі адміністрацыйных працэдур і нацыянальнай канстытуцыі, якая заўсёды мае пераважную *юрыдычную** сілу па стаўленні да ўсіх іншых прававых дакументаў

Доўгатэрміновы (Long-term) – перыяд часу, на які вызначаюцца *мэты* Плану кіравання**, тэмпы нарыхтоўкі і абавязанне падтрымліваць сталасць ляснога покрыва. Працягласць перыяду вар’іруе ў залежнасці ад экалагічных умоў і вызначаецца з улікам таго, наколькі доўга падоўжыцца аднаўленне натуральнай структуры дадзенай *экасістэмы** да пачатку наступнай нарыхтоўкі, ці да пачатку якога-небудзь парушэння, ці да часу дасягнення сталасці лясоў ці *зыходнага стану**, ці *натуральнага стану** некранутых лясоў*.

Законная рэгістрацыя (Legal registration) – нацыянальная або мясцовая законная* ліцэнзія або набор дазволаў для працы ў якасці прадпрыемства ў адпаведнай сферы дзейнасці.

Законны (Legal) – адпаведны законам і іншым нарматыўна-прававым актам. Паняцце “законны” таксама складаецца з заснавання на сістэме юрыдычных правіл рашэння, прынятыя ўпаўнаважанымі органамі, калі такія рашэнні прама і лагічна выцякаюць з законаў і нарматыўных актаў. Рашэнні, прынятыя законнымі органамі не могуць быць законнымі, калі яны лагічна не выцякаюць з законаў і правілаў, а з’яўляюцца адміністрацыйным меркаваннем.

Закранутыя бакі (Affected stakeholders) – любая асоба, група асоб або юрыдычная асоба якая можа быць закранута ў выніку дзейнасці ў *Адзінке кіравання**. Прыклады ўключаюць, але не абмяжоўваюцца (напрыклад, у выпадку ніжэйлеглых землеўладальнікаў), асобы, групы асоб ці арганізацый, якія знаходзяцца ў ваколліцах *Адзінкі кіравання**. Ніжэй прыведзены прыклады закранутых бакоў:

- мясцовыя супольнасці;
- карэнныя народы;
- працаўнікі;
- суседзі;
- землеўладальнікі;
- мясцовыя прадпрыемствы;
- сацыяльныя і экалагічныя недзяржаўныя арганізацыі, прафсаюзы і інш.

Зацікаўленыя бакі (Interested stakeholder) – любая асоба, група асоб або арганізацыя, у якой ёсць цікавасць да дзейнасці ў *Адзінке кіравання**. Ніжэй прыведзены прыклады зацікаўленых бакоў:

- прыродаахоўныя арганізацыі;
- прафсаюзы;
- праваабарончыя арганізацыі;
- мясцовыя органы ўлады;
- рэгіянальныя падраздзяленні нацыянальных дзяржаўных ведамств;
- нацыянальнае прадстаўніцтва FSC;
- эксперты па канкрэтных пытаннях, напрыклад, ахове біяразнастайнасці і інш.

Звычайныя правы (Customary rights) – правы, якія з’яўляюцца вынікам працяглых гістарычных, звыклых або звычайных дзеянняў, пастаянна паўтаральных, якія ў сілу частага паўтору і бесперашкоднага прызнання, з боку грамадства, набылі сілу закона на тэрыторыі геаграфічнага рэгіёна ці соцыума, да якога гэтыя людзі прыналежаць.

Злучанасць (Connectivity) – ступень прасторавай бесперапыннасці калідора, сеткі ці матрыцы. Тэрытарыяльная злучанасць вызначае структурную, функцыянальную ці паводніцкую злучанасць *прыродных аб’ектаў**, напрыклад, рух жывёл ці раслін праз розныя элементы ландшафтаў. Чым менш прабелы, тым вышэй злучанасць.

Знешнія эфекты (Externalities) – станоўчыя і адмоўныя наступствы дзейнасці для *зацікаўленых старон**, якія непасрэдна не ўдзельнічаюць у гэтай дзейнасці, або для прыродных рэсурсаў і навакольнага асяроддзя, якія, як правіла, не ўваходзяць у стандартныя сістэмы ўліку.

Інтэлектуальная ўласнасць (Intellectual property) – правы аўтараў на вынік інтэлектуальнай дзейнасці – практыкі, веды, новаўвядзенні і іншыя стварэння ума.

Інтэнсіўнасць (Intensity) – мера сур’ёзнасці ці сілы ўздзеяння гаспадарчай дзейнасці ці іншых з’яў, якая вызначае ўплыў такой дзейнасці.

Канфідэнцыяльная інфармацыя (Confidential information) – прыватныя факты, дадзеныя і змест, якія, калі яны зроблены агульнадаступнымі, могуць паставіць пад пагрозу Арганізацыю*, яе бізнэс-інтарэсы або яе адносіны з зацікаўленымі бакамі, кліентамі і канкурэнтамі.

Карэнныя народы (Indigenous people) – асобныя індывіды і групы людзей, якія могуць быць ідэнтыфікаваны ці ахарактарызаваны наступным чынам:

- Ключавой прыкметай ці крытэрам з'яўляецца самаідэнтыфікацыя карэнных народаў на ўзроўні асобнага чалавека і прызнанне яго супольнасцю ў якасці сябра;
- Гістарычна бесперапынная сувязь з грамадствамі, якія існавалі да каланізацыі і/ці селішчы;
- Трывалая сувязь з тэрыторыяй і навакольнымі прыроднымі рэсурсамі;
- Адмысловая сацыяльная, эканамічная ці палітычная сістэма;
- Свая мова, культура і вераванні;
- Якія з'яўляюцца недамінуючай групай грамадства;
- Прынята рашэнне падтрымліваць і ўзнаўляць асяроддзе пасялення сваіх продкаў і самабытных сістэм асобных індывідаў і супольнасцяў.

Каштоўнасці асаблівай аховы (High Conservation Value) – адна з каштоўнасцей:

КАА 1 – Відавая разнастайнасць. Канцэнтрацыя *біялагічнай разнастайнасці**, што ўключае эндэмічныя віды, а таксама *рэдкая віды**, *віды, якія знаходзяцца пад пагрозай** і *віды, якія знікаюць**.

КАА 2 – *Экасістэмы** і *мазаікі ландшафтнага** ўзроўню. Цэласныя лясныя ландшафты і вялікія *экасістэмы** *ландшафтнага** ўзроўню ці *мазаікі экасістэм**, што маюць *значэнне** на глабальным, рэгіянальным ці нацыянальным узроўні, і што ўтрымліваюць жыццяздольныя папуляцыі пераважнай большасці натуральна існуючых відаў у іх натуральным характары размеркавання і колькасці.

КАА 3 – *Рэдкая экасістэмы** і *біятопы**. *Рэдкая**, *пагражаемая**, або *знікаючыя** *экасістэмы**, *біятопы**, або *рэфугіумы**.

КАА 4 – *Крытычныя** *экасістэмныя паслугі**. Базавыя *экасістэмныя паслугі** у *крытычных** сітуацыях, уключаючы *ахову** вадазбораў і кантроль эрозіі каштоўных глебаў і схілаў.

КАА 5 – Патрэбнасці супольнасцяў. Участкі і рэсурсы, фундаментальныя для задавальнення базавых патрэбаў *мясцовых супольнасцяў** ці *Карэнных Народаў** (для жыццязабеспячэння, здароў'я, харчавання, вады, і г. д.), вызначаныя праз *узаемадзеянне** з гэтымі супольнасцямі ці *Карэннымі народамі**.

КАА 6 – Культурныя каштоўнасці. Участкі, рэсурсы, *біятопы** і *ландшафты** глабальнай альбо нацыянальнай культурнай, археалагічнай і гістарычнай значнасці, і/альбо *крытычнай** культурнай, экалагічнай, эканамічнай, сацыяльнай альбо рэлігійнай/культывай значнасці для традыцыйных культур *мясцовых супольнасцяў** альбо *Карэнных Народаў**, вызначаныя праз узаемадзеянне с гэтымі *мясцовымі супольнасцямі** ці *Карэннымі Народамі**.

Крытэр (Criteria) – умова проверки соответствия или несоответствия принципу (FSC).

Крытычны (Critical) – які мае экстрэмальна сур'эзнае значэнне ў дасягненні вызначаных вынікаў. Тэрмін выкарыстоўваецца ў прынцыпе 9 і тычыцца *КАА**, да выпадкаў іх страты ці значнага пашкоджання, якое здольна нанесці сур'эзную шкоду ці ўшчамленне праў *закранутых бакоў**. *Экасістэмныя паслугі** знаходзяцца ў крытычным стане (*КАА 4*), калі іх парушэнне стварае пагрозу цяжкіх негатывных наступстваў для дабрабыту, здароўя ці выжыванні *мясцовых супольнасцяў**, для навакольнага асяроддзя, для *КАА**, ці для функцыянавання інфраструктуры. Паняцце крытычнасці тут адносіцца да важнасці і рызыцы для прыродных рэсурсаў, для аховы навакольнага асяроддзя і для сацыяльна-эканамічных каштоўнасцяў

Ландшафт (Landscape) – Природный объект, состоящий из взаимодействующих компонентов природной среды, сформированных в единых природно-климатических условиях.

Ландшафтныя каштоўнасці (Landscape values) – каштоўнасці, значныя для людзей у сапраўдным і будучым і якія ўзнікаюць пры выкарыстанні імі ўсіх ці асобных кампанентаў *ландшафту**, такіх як глебы, пароды іх падсцілаючыя і ўтваралыя рэльеф, атмасфера, воды і біёта (расліннасць, жывёлы і мікраарганізмы). Некаторыя каштоўнасці ландшафту, напрыклад эканамічныя, візуальныя, адпачынак і іншыя цесна звязаныя з атрыбутамі фізічнага ландшафту.

Лесаўпарадкавальны праект – праект арганізацыі і вядзення лясной гаспадаркі.

Натуральныя лясы (Natural forest) – Лясная тэрыторыя з многімі з асноўных характарыстык і ключавых элементаў прыродных экасістэм, такіх як складанасць, структура і біялагічная разнастайнасць, у тым ліку характарыстыкі глебы, флоры і фауны, у якіх усе ці амаль усе дрэвы з'яўляюцца роднымі відамі, якія не класіфікуюцца як плантацыі. «Натуральны лес» ўключае ў тым ліку ў сябе наступныя катэгорыі:

- ляса, пацярпелыя ад рубкі або іншых парушэнняў, у якіх дрэвы рэгенеравалі спалучэннем натуральнага і штучнага аднаўлення відамі тыповых натуральных лясоў для гэтых месц, і дзе многія з надземных і падземных характарыстык натуральнага лес ўсё яшчэ прысутнічаюць. У тайговых і паўночных ўмераных лясах, якія, натуральна, складаюцца толькі з аднаго або некалькіх відаў дрэў, спалучэнне натуральнага і штучнага аднаўлення для аднаўлення лясоў тымі жа роднымі відамі, з захаваннем большасці асноўных характарыстык і ключавых элементаў прыродных экасістэм, само па сабе не разглядаецца як пераўтварэнне ў плантацыі;

- натуральныя лясы, у якіх захоўваецца традыцыйная лесагаспадарчая практыка, уключаючы натуральнае або садзейнічанне натуральнаму аднаўленню;

- добра развітыя другасныя лясы або лясы з родных відаў, якія з'явіліся натуральным шляхам на нелесных землях.

Масштаб (Scale) – мера распаўсюджвання ў часе ці прасторы гаспадарчай або іншых падзей якія ўплываюць на *прыродную каштоўнасць** альбо на *Адзінку кіравання**.

Міжнародна прыняты навуковы пратакол (Internationally accepted scientific protocol) – вызначаная навукова абгрунтаванай працэдура, якая альбо апублікавана міжнароднай навуковай сеткай або аб'яднаннем, або часта згадваецца ў міжнароднай навуковай літаратуры.

Мэта (Objective) – галоўная мэта лесакіравання, якую паставіла *Арганізацыя**, і якая ўключае вызначэнне палітыкі і выбар сродкаў для дасягнення мэты.

Мэты кіравання (Management objective) – спецыфічныя задачы, практыкі, вынікі і падыходы, якія накіроўваюць дзейнасць *Арганізацыі** на дасягненне патрабаванняў гэтага стандарта.

Мясцовыя супольнасці (Local communities) – групы людзей любога памеру, якія пражываюць на тэрыторыі ці ў непасрэднай блізкасці ад *Адзінкі кіравання**, а таксама супольнасці якія змешчаны так блізка, каб аказваць істотны ўплыў на эканоміку і *прыродныя каштоўнасці** *Адзінкі кіравання**, ці каб іх эканоміка, правы ці асяроддзе пасялення падвяргаліся істотнаму ўздзеянню гаспадарчай дзейнасці ці біяфізічных аспектаў *Адзінкі кіравання**.

Найлепшая даступная інфармацыя (Best Available Information) – дадзеныя, факты, дакументы, меркаванні экспертаў, вынікі палявых даследаванняў і кансультацый з зацікаўленымі бакамі, якія з'яўляюцца найболей пэўнымі, дакладнымі, поўнымі і/ці дарэчнымі на момант правядзення ацэнкі і могуць быць атрыманы з дапамогай *разумных** намаганняў і выдаткаў, прапарцыйна *маштабу** і *інтэнсіўнасці** гаспадарчай дзейнасці, а таксама з пункту гледжання *падыходу папярэдняй засцярогі**

Натуральны стан / натуральная экасістэма (Natural conditions/native ecosystem) – для мэт *Прынцыпаў** і *Крытэраў**, а таксама любых ужыванняў метадаў аднаўлення, такія тэрміны, як «больш натуральны стан», «натуральная экасістэма» ужываюцца дзеля аднаўлення мясцовых відаў і асацыяцый мясцовых відаў, тыповых для дадзенай мясцовасці, а таксама для кіравання гэтымі асацыяцыямі і іншымі экалагічнымі каштоўнасцямі так, што яны ўтвараюць экасістэмы, характэрныя для дадзенай мясцовасці.

Павінен – паказвае на абавязковасць выканання патрабавання стандарту

Пагражальныя віды (Threatened species) – віды, якія задавальняюць крытэрам МСОП (2001) – “Уразлівыя” (VU), “Выміраючыя” (EN), альбо “Знаходзяцца на грані знікнення” (CR).

Падыход папярэдняй засцярогі (Precautionary approach) - падыход, які патрабуе ад *Арганізацыі**, у выпадку наяўнасці інфармацыі пра тое, што гаспадарчая дзейнасць можа нанесці сур'ёзную ці непараўную шкоду навакольнаму асяроддзю ці стварае пагрозу дабрабыту чалавека, прыняць выразныя і эфектыўныя меры па прадухіленні шкоды і здыманню *рызык**, нават пры недахопе поўнай і канчатковай навуковай інфармацыі, у тым ліку пры нявызначаных уразлівасці і адчувальнасці *прыродных каштоўнасцяў**.

Пестыцыд (Pesticide) – любое рэчыва ці прэпарат, выраблены ці ўжываемы для абароны раслін ці драўніны ці іншай расліннай прадукцыі ад шкоднікаў; для барацьбы са шкоднікамі ці для абясшкоджвання. Яны складаюцца з інсектыцыдаў, родэнтыцыдаў, акарыцыдаў, моллюскіцыдаў, ларвіцыда, фунгіцыдаў і гербіцыдаў.

План кіравання (Management plan) – збор дакументаў, справаздач, запісаў і мапаў, якія апісваюць, абгрунтоўваюць і рэгулююць дзейнасць кіраўніка любога ўзроўня, персанала ці арганізацыі на тэрыторыі ці ў сувязі з *Адзінкай кіравання**, уключаючы заявы пра мэты і палітыкі.

Плантацыя (Plantation) - лясны ўчастак створаны шляхам пасадкі або пасеву з выкарыстаннем чужародных або мясцовых відаў, часта з адным ці некалькімі відамі, рэгулярна размешчаных і аднаго ўзросту, і ў якім адсутнічае большасць асноўных характарыстык і ключавых элементаў натуральных лясоў. Ва ўмовах Беларусі да плантацый не належаць лясныя культуры, а таксама наяўныя энергетычныя, лесанасенныя плантацыі і плантацыі навагодніх елак.

Права карыстання (Use right) – права на выкарыстанне рэсурсаў *Адзінкі кіравання**, якія могуць быць вызначаны заканадаўствам, мясцовымі традыцыямі, узаемнымі дамовамі ці прадпісаны іншымі асобамі, якія валодаюць правам доступу на тэрыторыю. Гэтыя правы могуць абмяжоўваць выкарыстанне асобных рэсурсаў да вызначанага ўзроўня спажывання ці асобных тэхналогій лесанарыхтовак.

Правяраемыя паказчыкі (Verifiable targets) – пэўныя мэты, накіраваныя на чаканыя ў будучыні вынікі стану лясоў і пастаўленыя для вымярэння прагрэсу ў дасягненні кожнай з *мэт кіравання**. Гэтыя мэты сфармуляваны ў выглядзе пэўных чаканых вынікаў, такім чынам, каб іх дасягненне было правярным, і можна было ўсталяваць, выкананы яны ці не.

Працаўнік (Worker) – усе працаўнікі, уключаючы дзяржаўных службоўцаў і індывідуальных прадпрымальнікаў. Гэта катэгорыя складаецца з пазаштатных і сезонных супрацоўнікаў усіх рангаў і катэгорый, уключаючы, рабочых, адміністратараў, майстроў, кіраўнічы персанал, найманых падрадчыкаў, а таксама падрадчыкаў прадпрымальнікаў і субпадрадчыкаў.

Прафесійнае захворванне (Occupational disease) – любое захворванне, якое ўзнікла ў выніку ўздзеяння фактараў *рызыкі**, злучаных з працоўнай дзейнасцю.

Прыбярэжная зона (Riparian zone) – паверхня падзела паміж сушай і вадаёмам і расліннасць на ёй. У Нацыянальным стандарце да прыбярэжнай зоны належаць участкі, якія прылягаюць да водных аб'ектаў, якія паводле Воднага кодэкса Беларусі належаць да вадаахоўных зон і прыбярэжным палосам.

Прынцып (Principle) – у кантэксце FSC, абавязковае правіла ці элемент кіравання лясамі.

Прыродныя каштоўнасці (Environmental Values) – сукупнасць элементаў навакольнага асяроддзя:

- экасістэмныя функцыі (у тым ліку дэпанаванне вугляроду);
- біяразнастайнасць;
- водныя рэсурсы;
- глебы;
- атмасфера;
- ландшафтныя каштоўнасці;
- аб'екты гісторыка-культурнай і рэлігійнай каштоўнасці

Прыродныя небяспекі (Natural hazards) – парушэнні, якія могуць прадстаўляць небяспеку для сацыяльных і экалагічных каштоўнасцяў у *Адзінке кіравання**, але гэта можа таксама ўключаць у сябе важныя функцыі экасістэм; прыклады ўключаюць засухі, паводкі, пажары, апоўзні, буры, лавіны і г.д.

Ратыфікаваны (Ratified) – юрыдычная працэдура зацвярджэння міжнароднага права, дамоў ці пагадненняў (уключаючы шматбаковыя прыродаахоўныя дамовы) нацыянальным заканадаўчым органам ці эквівалентны юрыдычны механізм, па якім нормы міжнароднага права, дамовы ці пагадненні аўтаматычна становяцца часткай нацыянальнага заканадаўства ці ініцыююць распрацоўку нацыянальнага заканадаўства з тымі ж юрыдычнымі наступствамі.

Родныя віды (Native species) – віды, падвіды або найнізшыя таксоны, якія распаўсюджаны на дадзенай тэрыторыі ў межах іх натуральнага арэала (у мінулым або сучаснасці) і якая можа быць заняць імі без прамой або ўскоснай інтрадукцыі і/або дагляду з боку чалавека.

Рэдкія віды (Rare species) – нячаста сустракаемыя ці малаколькасныя віды, падвіды ці найнізкія таксоны, абмежаваныя ў сваім геаграфічным распаўсюджванні ці рассяроджаныя на шырокай тэрыторыі, але з нізкай шчыльнасцю, і/ці патэнцыйна ўразлівыя ў сілу сваіх біялагічных асаблівасцяў ці прыхільнасці да спецыфічных *біятопаў**. Яны прыблізна эквівалентныя МСОП (2001) катэгорыі “Блізка пагражальныя” (NT).

Рэпрэзентатыўныя ўчасткі (Representative sample areas) – частка *Адзінкі кіравання** якая вылучана з мэтай захавання або аднаўлення жыццяздольных прыкладаў экасістэм, якія натуральным чынам існуюць у гэтым геаграфічным рэгіёне. Дзеля іх захавання абмяжоўваецца

любая гаспадарчая дзейнасць, за выключэннем выпадкаў, калі правядзенне гаспадарчых мерапрыемстваў накіравана на іх захаванне ці аднаўленне.

Рызыка (Risk) – верагоднасць непрымальнага негатыўнага ўздзеяння гаспадарчай дзейнасці на тэрыторыі *Адзінкі кіравання** ў спалучэнні з сур'ёзнасцю яго наступстваў.

Рэфугіум (Refugia) - ізаляваная тэрыторыя, якая не зведала значных змен з прычыны змен клімату ці парушэнняў, у тым ліку выкліканых умяшаннем чалавека, на якой могуць выжыць эндэмічныя арганізмы.

Справедлівая кампенсацыя (Fair compensation) – узнагарода, якая прапарцыяна велічыні і тыпу паслуг аказваемых другім бокам ці шкодзе, якая нанесена першаму боку.

Спрэчка (Dispute) – выраз незадаволенасці з боку любой асобы ці арганізацыі, прадстаўленай ў выглядзе скаргі да *Арганізацыі**, якая тычыцца гаспадарчай дзейнасці *Арганізацыі** ці яе адпаведнасці *Прынцыпам** і *Крытэрам** FSC, і на якую чакаецца адказ.

Спрэчка асабліва вострая (Dispute of substantial magnitude) – для мэт індикатара, гэта адкрытая *спрэчка**, якая тычыцца (хоць бы аднаго):

- тых месцаў і аспектаў, дзе маштаб негатыўных наступстваў ад гаспадарчай дзейнасці высокі настолькі, што яны не могуць быць адменены ці *змякчаны**;
- фізічнага гвалту;
- знішчэння маёмасці;
- актаў застрашвання ў стаўленні *працаўнікоў** і *зацікаўленых бакоў**.

Спрэчка значнай працягласці (Dispute of substantial duration) – *спрэчка**, якая працягваецца больш за ў два разы даўжэй, чым папярэдне вызначаны тэрмін у сістэме FSC (на працягу больш, чым 6 месяцаў пасля атрымання скаргі, на падставе FSC-STD-20-001).

Традыцыйныя веды (Traditional knowledge) – інфармацыя, ноў-хаў, навыкі і практыкі, якія былі распрацаваны, захоўваюцца і перадаюцца з пакалення ў пакаленне ўнутры абшчыны, якія часта ўваходзяць у склад яе культурнай ці духоўнай самабытнасці і самабытных сістэм асобных індывідаў і супольнасцяў.

Угнаення (Fertilizer) – мінеральныя або арганічныя рэчывы, найбольш часта N, P₂O₅ і K₂O, якія ўносяцца ў глебу з мэтай паляпшэння росту раслін.

Узаемадзеянне (Engagement) – працэс, з дапамогай якога *Арганізацыя** мае зносіны, раіцца і / або прадугледжвае ўдзел зацікаўленых і / або закранутых бакоў, забяспечвае ўлік іх меркаванняў, жаданняў, патрэб, правоў і магчымасцяў пры стварэнні, рэалізацыі і карэкціроўке *Плана кіравання**.

Чужародныя віды (Alien species) - віды, падвіды або найнізшыя таксоны, якія інтрадуцыраваны за межы іх натуральнага арэала (у мінулым або сучаснасці); ўключае любую частку, гаметы, насенне, яйкі, або парасткі такіх відаў, якія могуць выжыць і пасля распаўсюджвання.

Эканамічная жыццяздольнасць (Economic viability) – здольнасць развівацца і выжываць у якасці адносна незалежнай сацыяльнай, эканамічнай ці палітычнай адзінкі. Эканамічная жыццяздольнасць можа дапаўняцца, але не замяняцца сінонімам «прыбытковасць».

Экасістэма (Ecosystem) – дынамічны комплекс раслін, жывёл і мікраарганізмаў, а таксама іх нежывое навакольнае асяроддзе, якія ўзаемадзеюць як адзінае функцыянальнае цэлае.

Экасістэмныя паслугі (Ecosystem services) – выгады, якія атрымліваюць людзі ад экасістэм:

- забеспячэнне прадуктамі харчавання, лясной прадукцыяй і вадой;
- рэгуляванне паводкі, засух, дэградацыі глеб, якасці паветра, клімату і стану здароўя;
- падтрымка глебаўтварэння і кругавароту пажыўных рэчываў;
- культурныя паслугі і каштоўнасці, такія як рэкрэацыйныя, духоўныя, рэлігійныя і іншыя нематэрыяльныя каштоўнасці.

ДАДАТАК Б (да Прынцыпу 5). Дадатковыя патрабаванні для *экасітэмных паслуг**

I. Агульныя індикатары:

- 1) Распрацаваны *агульнадаступны** дакумент па сертыфікацыі *экасітэмных паслуг**, які змяшчае:
  - i. Прадстаўленне *экасітэмных паслуг**, для якіх складаецца або будзе складзена рэкламная заява;
  - ii. Характарыстыка бягучага стану заяўленых *экасітэмных паслуг**;
  - iii. Права* уласнасці* на кіраванне, карыстанне і / або атрыманне аплаты за заяўленыя *экасітэмныя паслугі**;
  - iv. *Мэты кіравання**, якія адносяцца да падтрымання і / або паляпшэння заяўленых *экасітэмных паслуг**;
  - v. *Правяраемыя паказчыкі**, якія адносяцца да падтрымання і / або паляпшэння заяўленых *экасітэмных паслуг**;
  - vi. Дзейнасць і стратэгіі кіравання, якія адносяцца да заяўленых *экасітэмных паслуг**;
  - vii. Участкі ў межах *Адзінкі кіравання** і за яе межамі, якія ўносяць ўклад у заяўленыя *экасітэмныя паслугі**;
  - viii. Пагрозы заяўленым *экасітэмным паслугам** ў межах *Адзінкі кіравання** і за яе межамі;
  - ix. Апісанне дзейнасці па лесакіраванні, накіраванай на памяншэнне пагроз заяўленым *экасітэмным паслугам** у межах *Адзінкі кіравання** і за яе межамі;
  - x. Апісанне метадалогіі, выкарыстанай для ацэнкі ўздзеянняў кіраўніцкай дзейнасці на заяўленыя *экасітэмныя паслугі** ў межах *Адзінкі кіравання** і за яе межамі, заснаванай на Працэдуры FSC па пацвярджэнню ўздзеяння кіравання лясамі на *экасітэмныя паслугі**;
  - xi. Апісанне вынікаў маніторынгу, якія адносяцца да ўкаранення гаспадарчай дзейнасці і стратэгіі, якія тычацца падтрымання і / або паляпшэння заяўленых *экасітэмных паслуг**;
  - xii. Апісанне вынікаў ацэнкі уздзеянняў мерапрыемстваў і пагроз заяўленым *экасітэмным паслугам**;
  - xiii. Спіс *мясцовых супольнасцяў** і іншых арганізацый, уцягнутых у мерапрыемствы, якія тычацца заяўленых *экасітэмных паслуг**; і
  - xiv. Заключэнне па сацыякультурнаму* ўключэнню* *мясцовых супольнасцяў**, якія маюць дачыненне да заяўленых *экасітэмных паслуг**, уключаючы забеспячэнне доступу да іх і іх выкарыстанне, і падзел выгод ў адпаведнасці з *Прынцыпамі** 3 і 4.
- 2) Вынікі ацэнкі уздзеянняў паказваюць, што *правяраемыя паказчыкі** па падтрыманні і / або паляпшэнню заяўленых *экасітэмных паслуг** дасягнуты ці перавышаныя; і
- 3) Вынікі ацэнкі уздзеянняў не паказваюць адмоўнага ўздзеяння мерапрыемстваў па кіраванні на заяўленыя *экасітэмныя паслугі** ў межах *Адзінкі кіравання** і за яе межамі.

II. Індикатары кіравання

A. Усе паслугі

- 1) Індикатары кіравання для ўсіх *экасітэмных паслуг** забяспечваюць, што:
  - i. *Тарфянікі** ня асушаныя;
  - ii. *Балоты**, *тарфянікі**, *натуральныя лугі** не пераведзены ў *плантацыі** ці ў іншы тып землекарыстання;
  - iii. *Тэрыторыі балот**, *тарфянікаў**, *натуральных лугоў**, *трасфармавання (пераведзеныя) ў плантацыі**, пачынаючы з лістапада 1994 года, не сертыфікаваны, за выключэннем тых выпадкаў, дзе:
    - а) *Арганізацыя** прадастаўляе дакладнае і дастатковае сведчанне таго, што *Арганізацыя** не нясе прамой ці ўскоснай адказнасці за трансфармацыю зямель; або
    - б) трансфармацыя зямель стварае выразныя, істотныя, дадатковыя, гарантаваныя, *доўгатэрміновыя** перавагі для *аховы** ў межах *Адзінкі кіравання**; і
    - в) агульная плошча *плантацый** на участках, трансфармаваных з *натуральных лясоў**, пачынаючы з лістапада 1994 года, складае менш за 5% агульнай плошчы *Адзінкі кіравання**.

iv. Кампетэнтныя, незалежныя ад *Арганізацыі** эксперты пацвярджаюць эфектыўнасць стратэгіі і мерапрыемстваў па кіраванні, накіраваных на падтрыманне і / або паляпшэнне выяўленых тэрыторый з *каштоўнасцямі асаблівай аховы**.

Б. Дэпанаванне і захоўванне вугляроду

1) У дадатак да патрабаванняў *Прынцыпаў** 6 і 9 па падтрыманню экалагічных каштоўнасцяў* пры рэкламных заявах адносна дэпанавання і захоўвання вугляроду *павінна** выконвацца наступнае:

i. Неабходнасць *аховы** лясоў вызначаецца з улікам аб'ёму дэпанаванага ў ім вугляроду, у адпаведнасці з Дапаможнікам FSC па падтрыманню і паляпшэнню *экасістэмных паслуг**.

ii. Мерапрыемствы кіравання падтрымліваюць, паляпшаюць або *аднаўляюць** запасы вугляроду ў лясах*, у тым ліку з дапамогай *аховы** лясоў* і ашчаджальных лесанарыхтоўчых практык з пункту гледжання захавання запасаў вугляроду, як апісана ў Дапаможніку FSC па падтрыманню і паляпшэнню *экасістэмных паслуг**.

В. Ахова* біялагічнай разнастайнасці*

1) У дадатак да ўказанняў *Прынцыпаў** 6 і 9 аб *ахове* біялагічнай разнастайнасці** пры рэкламных заявах адносна *аховы* біялагічнай разнастайнасці* павінна** выконвацца наступнае:

i. Мерапрыемствы па лесакіраванню падтрымліваюць, паляпшаюць або *аднаўляюць**:

а) *Рэдкія* і пагражальныя** віды і іх *біятопы**, у тым ліку праз забеспячэнне ахоўных зон*, ахоўных тэрыторый*, падтрымання *злучанасці** і іншымі прамымі спосабамі для іх выжывання і забеспячэння жыццяздольнасці; і

б) Прыродныя параметры *ландшафтнага** ўзроўню, уключаючы разнастайнасць лясоў, іх склад і структуру.

ii. Сетка ахоўных тэрыторый* і ахоўныя тэрыторыі за межамі *Адзінкі кіравання**:

а) Прадстаўляюць поўны спектр экалагічных каштоўнасцяў* у межах *Адзінкі кіравання**;

б) Маюць дастатковы памер і функцыянальную спалучанасць для падтрымання натуральных працэсаў;

в) Ахопліваюць ўсе тыпы існуючых *біятопаў** для ключавых відаў*, *рэдкіх* і пагражальных** відаў; і

г) Маюць дастатковы памер і функцыянальную спалучанасць з іншымі *біятопамі** для падтрымання жыццяздольных папуляцый ключавых відаў*, у тым ліку *рэдкіх* і пагражальных** відаў для рэгіёну.

iii. Кампетэнтныя, незалежныя ад *Арганізацыі** эксперты пацвярджаюць дастатковасць сеткі ахоўных тэрыторый*.

Г. Гідралагічныя паслугі

1) У дадатак да мер *Прынцыпу** 6 па *ахове** водных рэсурсаў і мер *Прынцыпу 10** па памяншэнні ўздзеянняў небяспечных прыродных з'яў* пры рэкламных заявах адносна гідралагічных паслуг:

i. Ацэнка водных рэсурсаў вызначае:

а) гідралагічныя характарыстыкі і сувязі, у тым ліку пастаянныя і часовыя *вадацёкі, вадаёмы** і ваданосныя гарызонты;

б) Унутраныя патрэбы мясцовага насельніцтва і *мясцовых супольнасцяў** у водных рэсурсах у межах *Адзінкі кіравання** і за яе межамі, на якія могуць аказаць уплыў мерапрыемствы па кіраванні;

в) Тэрыторыі воднага стрэсу* і недахопу вады*; і

г) Спажыванне вады *Арганізацыяй** і іншымі карыстальнікамі.

2) Ужываюцца меры для падтрымання, паляпшэння або *аднаўлення** пастаянных і часовых *вадацёкаў, вадаёмаў**, і ваданосных гарызонтаў;

3) Хімікаты, адходы і адклады не скідаюцца ў *вадацёкі, вадаёмы** і ваданосныя гарызонты; і

4) Мерапрыемствы і стратэгіі па кіраванні ўлічваюць агульнадаступнасць водных рэсурсаў, як вызначана ў Рэзалюцыі ААН «Права чалавека на ваду і санітарыю».

Д. Ахова* глебаў

1) У дадатак да мер *Прынцыпаў** 6 і 10, якія тычацца глеб, пры рэкламных заявах адносна *аховы** глеб *павінна** выконвацца наступнае:

i. Вызначаны уразлівыя глебы і глебы высокай рызыкі, у тым ліку маламагутныя глебы, дрэнна дрэнажаваныя глебы, глебы, схільныя да забалочвання, ушчыльнення, эрозіі, няўстойлівыя і размываемыя;

ii. Ужываюцца меры па змяншэнню ўшчыльнення, эрозіі і апоўзняў;

iii. Мерапрыемствы па кіраванні падтрымліваюць, паляпшаюць і *аднаўляюць** урадлівасць і ўстойлівасць глебаў; і

iv. Хімікаты і адходы не скідаюцца ў глебы.

Е. Рэкрэацыйныя паслугі

1) У дадатак да мер па ацэнцы, прадухіленню і змякчэнні адмоўных уздзеянняў мерапрыемстваў па кіраванні на сацыяльныя каштоўнасці, вызначаным у *Прынцыпах** 2 - 5 і *Прынцыпе** 9, пры рэкламных заявах адносна рэкрэацыйных паслуг *павінна** выконвацца наступнае:

i. Ужываюцца меры для падтрымання, паляпшэння або *аднаўлення**:

а) Тэрыторый, важных для рэкрэацыі і турызму, у тым ліку археалагічных помнікаў і маршрутаў, славукасцяў, жывапісных тэрыторый і тэрыторый, якія прадстаўляюць высокі культурны і гістарычны інтарэс; і

б) папуляцыі відаў, якія прадстаўляюць турыстычную цікавасць.

ii. Правы, звычаі і культура *мясцовых супольнасцяў** не парушаюцца турыстычнымі мерапрыемствамі;

iii. У дадатак да практык па ахове працы і тэхніцы бяспекі, вызначаным у *крытэры** 2.3, укараняюцца практыкі па ахове здароўя і бяспекі турыстаў;

iv. Планы па ахове працы і тэхніцы бяспекі і колькасць няшчасных выпадкаў публічна даступныя ў рэкрэацыйных зонах і на тэрыторыях, якія ўяўляюць цікавасць з турыстычнага пункту гледжання;

v. Маецца заключэнне па мерапрыемствах, якія ілюструюць прадухіленне дыскрымінацыі па палавой, ўзраставай, этнічнай, рэлігійнай прыкмеце, сэксуальнай арыентацыі ці абмежаваных магчымасцях.

КАА 1. Відавая разнастайнасць.

Значная на глабальным, рэгіянальным альбо нацыянальным узроўні канцэнтрацыя *біялагічнай разнастайнасці**, што ўключае эндэмічныя віды і *рэдкаія**, *пагражальныя** віды.

1.1. Водна-балотныя угоддзі (ВБУ) міжнароднай значнасці (“Рамсарскія угоддзі”)

Канвенцыя аб водна-балотных угоддзях, якія маюць міжнароднае значэнне галоўным чынам у якасці месцаў пражывання ў вадаплаўных птушак (“Рамсарская канвенцыя”), была прынята ў 1971 годзе. Беларусь далучылася да канвенцыі ў 1999 годзе.

Згодна канвенцыі, **водна-балотныя ўгоддзі (ВБУ)**— раёны балот, фенаў, тарфяных угоддзяў ці вадаёмаў — натуральных або штучных, пастаянных або часовых, стаячых або праточных, прэсных, саланаватых або салёных, уключаючы марскія акваторыі, глыбіня якіх пры адліве не перавышае шасці метраў, а пад вадаплаўнымі птушкамі разумеюцца птушкі, экалагічна звязаныя з водна-балотнымі ўгоддзямі.

1.2 Тэрыторыі, важныя для птушак

Тэрыторыі, важныя для птушак (англ. Important Bird Areas, рус. ключевые орнитологические территории) – гэта тэрыторыі рознага ўзроўню значнасці, якія найболей важныя для выжывання птушак. ТВП вылучаюцца па ўсім свеце ў межах праграмы “Important Bird Areas”, якая каардынуецца міжнароднай арганізацыяй BirdLife International і яе партнёрамі. На тэрыторыі Беларусі каардынатарам з’яўляецца грамадская арганізацыя “Ахова птушак Бацькаўшчыны”.

1.3. Біясферныя рэзерваты ЮНЭСКА

Сусветная сетка біясферных рэзерватаў (англ. *World Network of Biosphere Reserves*) створана ў межах праграмы ЮНЭСКА “Чалавек і біясфера” і аб’ядноўвае асабліва ахоўваемыя прыродныя тэрыторыі, якія закліканы дэманстраваць сбалансаванае ўзаемадзеянне прыроды і чалавека, канцэпцыю ўстойлівага развіцця навакольнага асяроддзя.

Згодна “Палажэнню аб сусветнай сетцы біясферных рэзерватаў”, біясфернымі рэзерватамі з’яўляюцца зоны наземных і прыбярэжных/марскіх *экасістэм** ці спалучэнне такіх *экасістэм**, якія прызнаны міжнародна ў рамках праграмы ЮНЭСКА “Чалавек і біясфера”.

1.4. Аб’екты прыроднай спадчыны ЮНЭСКА

Аб’екты прыроднай спадчыны ЮНЭСКА – гэта прыродныя аб’екты, якія валодаюць выключнай каштоўнасцю з пункту гледжання навукі, аховы прыроды і прыроднай прыгажосці. Гэтыя аб’екты, як і аб’екты культурнай спадчыны ЮНЭСКА, ахоўваюцца згодна Канвенцыі аб сусветнай спадчыне.

1.5. Тэрыторыі асаблівай прыродаахоўнай значнасці

Тэрыторыі асаблівай прыродаахоўнай значнасці, ТАПЗ (Areas of Special Conservation Interest) якія аб’яўляюцца ў межах працы над стварэннем “Смарагдавай Сеткі”

1.6. Асоба ахоўваемыя прыродныя тэрыторыі, якія маюць прызнанне ў якасці каштоўных для відавой разнастайнасці на нацыянальным узроўні:

- Асоба ахоўваемыя прыродныя тэрыторыі (ААПТ) нацыянальнага значэння (Бярэзінскі біясферны запаведнік, нацыянальныя паркі, біялагічныя і водна-балотныя заказнікі рэспубліканскага значэння);
- Асоба ахоўваемыя прыродныя тэрыторыі рэгіянальнага значэння – біялагічныя і водна-балотныя заказнікі мясцовага значэння і батанічныя помнікі прыроды, калі яны былі створаны для захавання *рэдкаіх** і *пагражальных** відаў жывых арганізмаў і месцаў канцэнтрацыі гэтых відаў.

1.7. Іншыя тэрыторыі, якія утрымліваюць значную на нацыянальным узроўні канцэнтрацыю *біялагічнай разнастайнасці**, якія не з’яўляюцца аб’ектам аховы згодна міжнародных дамоваў альбо Закона Рэспублікі Беларусь “Аб асоба ахоўваемых прыродных тэрыторыях”.

Выяўляюцца пры удзеле *закранутых** і *зацікаўленых бакоў** і экспертаў.

КАА 2. – Экасістэмы* і мазаікі экасістэм* ландшафтнага* ўзроўню.

Цэластныя (непашкоджаныя) лясныя *ландшафты** і вялікія *экасістэмы* ландшафтнага** ўзроўню ці мазаікі *экасістэм**, што маюць значэнне на глабальным, рэгіянальным ці нацыянальным узроўні, і што ўтрымліваюць жыццяздольныя папуляцыі пераважнай большасці прыродна (натуральна) існуючых відаў у іх прыродным (натуральным) характары размеркавання і колькасці.

Тэрыторыя Рэспублікі Беларусь не ўключае малапарушаныя лясныя тэрыторыі (Intacted forest landscapes, IFL).

Пад КАА 2 можна разглядаць суцэльныя (нефрагментаваныя) прыродныя (лясныя, лесабалотныя) масівы з адносна невысокім узроўнем парушаннасці ў мінулым і мінімальным уплывам дзейнасці чалавека ў сапраўдны час.

Пад гэтыя параметры могуць пападаць тэрыторыі ў межах буйных ААПТ з адносна доўгай гісторыяй абмежавання гаспадарчай дзейнасці. Па-за межамі ААПТ такія КАА 2 могуць сустракацца ў цяжкадаступных для гаспадарчай дзейнасці месцах (забалочаныя тэрыторыі, тэрыторыі, якія знаходзяцца далёка ад дарог).

Неабходна распрацаваць крытэры для вызначэння КАА 2 для Беларусі (узровень фрагментацыі, узровень антрапагеннага ўздзеяння, мінімальны памер). Прапануемы найменшы памер у 20000 га (200 км²). Крытэр нефрагментаванасці - адсутнасць чыгуначных дарог, аўтамабільных дарог і дзейных лесавозных дарог.

На тэрыторыі Беларусі даследванняў па вызначэнню тэрыторый, якія могуць разглядацца як КАА 2 не праводзілася. Не глядзячы на тое што, пакуль метадыка вызначэння не распрацавана, наяўнасць КАА 2 *павінна** праводзіцца з дапамогай *найлепшай даступнай інфармацыі**: дакументаў па ААПТ, мапаў, дадзеных дыстанцыйнага зандавання і да т. п., а таксама пасля кансультацый з *зацікаўленымі бакамі**.

Пры наяўнасці на тэрыторыі гаспадарчай адзінкі тэрыторый, якая валодае якасцямі КАА 2, але не ахоўваецца згодна з нацыянальным заканадаўствам і/або міжнароднымі пагадненнямі, гэтыя тэрыторыі *павінны** быць вызначаны (пасля кансультацый з *закранутымі** і *зацікаўленымі бакамі**), і гаспадарчая дзейнасць *Арганізацыі* павінна** ўлічваць іх наяўнасць і стан і не прыводзіць да страты яе каштоўнасці як КАА 2.

КАА 3. Рэдкія экасістэмы* і біятопы*.

Беларуская класіфікацыя рэдкіх *экасістэм** і *біятопаў** («Рэдкія і тыповыя для тэрыторыі Беларусі біятопы і прыродныя ландшафты, з прыродаахоўнай каштоўнасцю значнай на нацыянальным і (або) міжнародным узроўні») заснавана на Дадатку 1 да «European Union Habitats Directive» і Дадатку 1 да рэзалюцыі 4 (1996) да Бернскай канвенцыі аб пагражальных тыпах прыродных *біятопаў**.

Да КАА 3 адносяцца «Рэдкія і тыповыя для тэрыторыі Беларусі біятопы з прыродаахоўнай каштоўнасцю значнай на нацыянальным і (або) міжнародным узроўні» згодна з ТКП 17.12-06-2014 (02120) «Правілы вылучэння і аховы тыповых і рэдкіх біятопаў, тыповых і рэдкіх прыродных ландшафтаў» і публікацыяй: Редкие биотопы Беларуси / Пугачевский А.В., Вершицкая И.Н., Ермохин М.В., Степанович И.М., Созинов О.В., Сакович А.А., Рудаковский И.А., Кулак А.В., Журавлев Д.В., под общ. ред. Пугачевского А.В. – Альтиора-Живые краски – Мн., 2013. – 236 с.

КАА 4. Крытычныя* экасістэмныя паслугі*.

Базавыя *экасістэмныя паслугі** ў *крытычных** сітуацыях, уключаючы ахову водазбораў і кантрль эрозіі каштоўных глебаў і схілаў.

Да каштоўнасцей гэтай катэгорыі часцей за ўсё адносяць:

- лясы водаахоўныя;
- лясы глебаахоўныя;
- лясы пажараахоўныя.

Улічваючы асаблівасці тэрыторыі Беларусі да КАА 4 можна аднесці:

- лясы, размешчаныя ўздоўж буйных рэк і азёр (вадаахоўныя лясы);

- лясы санітарнай аховы крыніц водазабеспячэння;
- лясы ў ярах і лагчынах, а таксама прылеглыя да іх;
- лясы на рэкультывавальных кар’ерах, а таксама прылеглыя да іх;
- лясы на крутых схілах;
- лясы на землях, якія лёгка размываюцца і раздзімаюцца (пяскі, тарфянішчы);
- участкі ў абалонах рэк;
- балоты і балотныя лясы (важныя для захавання воднага рэжыму тэрыторыі, аховы ад пажараў у пажаранебяспечны перыяд).

Усе пералічаныя вышэй каштоўнасці маюць нацыянальнае прызнанне, што адлюстравана ў нацыянальным заканадаўстве (Лясны кодэкс, Водны кодэкс). У сапраўдны час усталяваных законам абмежаванняў на выдзенне лесагаспадарчай дзейнасці на тэрыторыях, маючых каштоўнасць як КАА 4 дастаткова для захавання гэтых каштоўнасцей.

КАА 5. Патрэбы насельніцтва

Участкі і рэсурсы, якія маюць фундаментальную значнасць дзеля задавальнення базавых запатрабаванняў *мясцовых супольніцтваў** альбо *карэнных народаў** (сродкі да існавання, здароў’е, ежа, вада і да т. п.), якія вызначаюцца з прыцягненнем гэтых супольніцтваў і *карэнных народаў**.

Не ўжываецца для Беларусі.

КАА 6. Культурныя каштоўнасці

Участкі, рэсурсы, месцы жыхарства і *ландшафты** глабальнага альбо нацыянальнага культурнага, археалагічнага альбо гістарычнага значэння і/альбо тыя, што маюць *крытычную** культурную, экалагічную, эканамічную і рэлігійную/культывую значнасць для традыцыйных культур *мясцовых супольніцтваў** і *карэнных народаў**, якія вызначаюцца з прыцягненнем *мясцовых супольніцтваў** альбо *карэнных народаў**.

КАА 6 ў Беларусі:

- Аб’екты Сусветнай культурнай спадчыны ЮНЭСКО;
- Аб’екты гісторыка-культурнай спадчыны Рэспублікі Беларусь, якія ахоўваюцца згодна з законам «Аб ахове гісторыка-культурнай спадчыны Рэспублікі Беларусь» (помнікі гісторыі і археалогіі);
- Вядомыя, але не ўключаныя ў спіс гісторыка-культурнай спадчыны Рэспублікі Беларусь помнікі гісторыі і археалогіі;
- Аб’екты ўшанавання памяці ахвяраў войнаў (брацкія могілкі, месцы партызанскіх стаянак і да г. п.);
- Старыя паркі і сядзібы;
- Старыя могілкі;
- Месцы, якія маюць асаблівую важнасць для захавання самабытных культурных традыцый мясцовага насельніцтва (святыя гаі (“прошчы”), абарачныя крыжы, святыя крыніцы і г. д.).